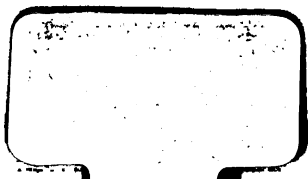
J. P



CORNELII NEPOTIS

EXCELLENTIUM

IMPERATORUM

VITÆ.

CORNELII NEPOTIS

EXCELLENTIUM

IMPERATORUM

VITÆ.

CUM

FRAGMENTIS,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO.



OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

1803.

PRÆFATIO.

IN proclivi esset historiam laudibus efferre, cujus dignitatem et fructum nemo non agnoscit, nisi qui ob mores turpissimos posterorum reformidat censuram; nisi qui aliorum præclara facinora oblivioni eripi indignatur, quia ipse nihil dignum memoria susceperit. Inter eos vero, qui res gestas posteritati tradunt, nemo magis defunctorum famæ consulere videtur, nemo viventium moribus informandis melius inservire, quam qui virûm vel armis vel artibus insignium vitas describit; qui heroum virtutes ita nobis ob oculos ponit, ut distincte, et clare elucescant; eorumque facta separatim referendo, qualis quantusque singulus fuerit, enucleate ostendit.

In productis historicorum scriptis, ubi tot reges, tot duces occurrunt, non mirum est si alter alterius splendorem obruat, si hic vel ille, licet vir egregius, heroum turbæ permistus, facile delitescat. Idem hic fere accidit, quod in terrarum orbis tabula, ubi notissimas quasque urbes confuse cernimus depictas, quibus tamen viribus singulæ pollent, quibus moribus imbutæ, quibus artibus instructæ florent, frustra in umbratili charta conamur deprehendere. In

belli civilis hiſtoria Attici virtutes parum fortaſſe enituiſſent, et inter annalium libros incaſſum quærenda eſſet Agricolæ imago, niſi ejus vitam Tacitus accuratius depinxerat. Quid quod in ampla rerum narratione, infinita actionum ſeries, et exempla pene innumera non tam erudiunt animum, quam diſtrahunt; hæret anceps lector quid primum, quid deinde ſibi imitandum proponat: ſi enim tot perſonas induere, tot ducum ſimilis eſſe velit, periculum eſt, ne ſibi tandem diſſimilis evadat. Rectius itaque mores ad unius cujuſpiam vitæ exemplar confingimus, cujus honeſtam elegantiam melius animo complectimur, quia optimi inſtar poematis ſimplicitate pollet. Facilius ab uno pulcherrimam virtutis imaginem deſumimus, quam ex multiplici inter ſeſe diſcrepantium turba, et melius fortaſſe Cythercam depinxiſſet Apelles, ſi unius tantum puellæ expreſſiſſet Veneres.

Id habet vitarum ſcriptor cum quovis hiſtorico commune, quod nihil odio, nihil gratiæ tribuat, quod veritati quam maxime ſtudeat: licet enim quiſpiam pretio adductus tyrannum laudet, non ideo hunc inter bonos principes numeramus, quia conductitium nactus fuerit præconem; nec illum inter optimos hiſtoricos, quia regium meruerit ſtipendium. Id vero vitas exponenti præcipue incumbit, ut cujuſque ingenium penitiſſime exploret, ut intimos animi receſſus rimetur, et in-

incertæ cujuflibet verfutæque naturæ ambages perfpectas habeat; non ita tamen, ut cum Tacito maligne quæque in pejus rapiat, fed ut omne id, quod cuique maxime conveniat, in quo non modo ab aliis, verum etiam interdum a feipfo difcrepet, dilucide aperiat. Non enim fufficit ut fortis quifpiam, aut juftus, ut prudens dicatur, aut ambitiofus; non eadem ambitio Paufaniæ, quæ Lyfandro expedit; alia fortitudo, et patriæ caritas Alcibiadi convenit, alia Epaminondæ; alia Cimoni laudi eft, alia Attico munificentia; fua quemque ex natura virtus non minus, quam facies difcriminat, quam vitarum fcriptoris eft acerrimo judicio diftinguere, diftinctam, actionum ferie maxime memorabilium, illuftrare. Non enim omnia facinora fufius explicanda funt, quod hiftorici eft, fed ea folum quæ vitæ tenorem, ut plerumque, æquabilem exprimunt: neque levia quæque et minuta perfequenda funt, quod otiofi eft et garruli nugatoris. Abfint omnia, quæ vel aliquid auctoris gravitati, vel principis majeftati detrahunt; nec fcriptor narret aniles fabulas, nec heros longa in arundine equitet. Abfint intempeftiva philofophandi caufa diverticula, ubi non tam præceptis opus eft, quam exemplis: abfint obfcœnæ fordes, quæ auctoris paginam maculant, legentium pudori officiunt. Quis enim Plutarchum ferat philofophiæ farraginem, et mutila poetarum fragmenta ad naufeam ufque ingerentem? Ecquis Ciceronis

meticulosam prudentiam, inexpletam famæ sitim, et importunam Consulatus jactantiam; ecquis solidam Romanæ eloquentiæ vim, aut sermonis Latini Veneres suavitate diffluentes, ex insulsis quibusdam jocis deprehendit, quos Tullii ori inseruit Scriptor vere Bœoticus? Ecquis Suetonium patienter legat secretam Cæsarum turpitudinem cunctanter et putide designantem? Ob hoc certe non tam laude, quam vituperio dignum, quod eadem licentia Imperatorum scelera exposuerit, qua ipsi olim perpetrarunt. Multa sane in vitæ fabula occurrunt, quæ non in scenam proferenda sunt; multa sunt lepida et jucunda, quæ graviter et historica fide enarrare ineptissimum videtur: multa sunt levia et indecora, quæ tamen divulgare inhonestum est; nimia enim lux nec picturam decet, nec vitam, opaci colores, ut plurimum, utramque melius commendant.

Hæc cum noster auctor animo perspexisset, ita *Excellentium Imperatorum Vitas* subtexuit, ut neque res fusius explicuerit, neque leviter tantum perstrinxerit; nihil retulit, quod non memoratu dignum, nihil prætermisit, quod ad exprimendam herois cujuspiam imaginem, et vitæ consuetudinem declarandam pertinet; adeo ut lectorum animos expleat, non satiet, instruat, non fatiget. Si saltandi peritiam, quæ olim Græcis summæ laudi fuit, inter Epaminondæ virtutes ponit, id prudenter monet lectores, ne alienos mores ad suos referant, neque

que eadem apud omnes levia esse et indecora arbitrentur. Si quotidianos Attici sumptus silentio non prætereat, id unum intelligi velit, Atticum fuisse elegantem, non magnificum, splendidum, non sumptuosum. Si Hannibalis gesta memoret, non damnat, non parce laudat hostem Romanis acerrimum. Si Alcibiadis variam et sibi disparem naturam depingat, illum nobis exhibet mollem, sed patientem, laboriosum, sed dissolutum, duritiæ deditum, in vita tamen et victu luxuriosum; adeo ut non melius in Catilina morum dissimilitudinem descripserit Sallustius, cum eum alieni appetentem, sui tamen profusum dixerit. Scio nonnullis displicere Nepotis brevitatem, sed ii fortasse amant in Livio verborum luxuriem, ingentes Herodoti paginas efflictim depereunt, et librum cupiunt, qui brachia potius oneret, quam acuat judicium. Ad Plutarchi Vitas tanquam ad tot heroum colossos obstupescimus, at in iis Cornelii nostri imaginem cujusque principis, tanquam in pretiosis nummulis, intuemur.

In concionibus quidem parcus est, sed vividus et nervosus; sententias adhibet non tam crebras, quam tempestivas, non tam ex intimis doctrinæ aditis petitas, quam ad communem vivendi normam, ad civilem usum accommodatas. Quod vero exponendis vitis maxime inservit, stylo utitur mundo, simplici, et veritati quam maximé idoneo; qui non tam facun-

diæ pompa, quam justa et perspicua brevitate, non tam verborum fuco, quam naturali quadam pulchritudine effulget; qui demum adeo puram et limpidam Romani sermonis elegantiam sapit, ut non alio usus fuisset Terentius, si sui Scipionis, aut Lælii vitas ornandas suscepisset.

Non est itaque cur miremur, si tam concinni, tam nitidi auctoris opera, sæpius typis mandata, nunc denuo recusa in lucem prodeant. Supervacaneum esset editorum omnium nomina duriuscule paulum sonantia recensere, qui in illustrandis Cornelii nostri Vitis operam collocarunt. Id præcipue in animum induximus, ut in hac nuperrima editione ipsissima Nepotis verba lector reperiret: quod ut facilius præstitum foret, manus adjutrices porrexerunt viri optime de republica literaria meriti D. Edv. Bernard S. T. P. et D. Francisc. Bernard M. D. et Regiæ Societatis Soc. quorum alter editionis Gebhardianæ a seipso cum MSS. accuratissime collatæ, alter vetustissimi Cod. MS. mihi perhumaniter copiam fecit. Nec sane prætereundum est quantas suppetias tulit vir optimus simul et doctissimus D. V. Stubbe S. T. P. in Academia Cantab. Coll. SS. et individuæ Trinitat. Soc. nec non in eadem Academia dignissimus Linguarum Professor; qui, ut vulgata editio cum selectissimo in Biblioth. SS. Trin. Coll. MS. collata esset, fideliter et benigne curavit. Varias lectiones (quoniam ita

ita mos obtinuit) ex ſingulis MSS. et prope innumeris, quas pervolvimus, editionibus, non ſine diligentia (fortaſſe nimis operoſa) excerpſimus, necnon in calce libri addidimus, non quidem omnes, ne libri nimia magnitudo moleſtiæ foret, et in immenſam molem Nepotiana brevitas excreſceret. Indicem denique (fortaſſe nimis amplum) confecimus, qualis tamen notarum vicem ſupplet, qualis non modo omnigena pene in Cornelium noſtrum Scholia, verum etiam quicquid in vaſto Boecleri Indice, quicquid in verboſo Courtini, quicquid demum in Philologico Loccenii occurrit, ea, quam res paſſa eſt, brevitate complectitur.

Aucta eſt hæc nova editio omnibus, quæ in Ed. Van Staveren continentur, Fragmentis; et variis lectionibus, quæ ſupra memorantur, acceſſerunt aliæ multæ, aſteriſco notatæ, ex eadem editione excerptæ.

DE

VITA ET SCRIPTIS

CORN. NEPOTIS.

OPTANDUM esset, egregium aliquem auctorem Corn. Nepotis vitam ea nativa sermonis elegantia, ea fide accurata descripsisse, qua ipse olim usus est, cum tot insignes viros immortalitati consecrarit. Æquum enim est, ut alieno non indigeat calamo, qui alios illustrat suo. Verumenimvero istiusmodi scriptorem frustra quærimus, diu desideraturi; cum hactenus ingrata posteritas non modo non enucleate tanti viri mores vitamque depinxerit, verum nitidissimi auctoris opera Æmilio Probo, imperito cuidam [a] librario, non minus inscienter, quam inique tribuerit; quasi indoctus scriba absolutus repente evaderet historicus; quasi idem esset limatum opus, in angulo bibliothecæ reconditum, in lucem proferre, ac summa cum industria et arte componere; quasi demum nihil foret discriminis inter Augustæum et Theodosianum ævum, et hujus barbaries illius æquaret elegantiam. Hic itaque cum viris doctissimis exclamare licet, furtivæ Æmilio Probo adimantur plumæ, et suum Nepoti merito reddatur opus; qui [b] ortus ex Hostilia, vico Veronensium, ad Padi ripas sito, non imperante Theodosio, sed et ante

[a] Vide Gerard. Voss. Lambin. et Savaron. de vita. Nepot.

[b] V. Plin. l. iii. c. 18. qui Nepotem vocat Padi accolam. Vid. etiam Voss.

Cæsa-

Cæſaris dictaturam, et eo Dictatore, et ſub imperio Auguſti vixit. Catullus enim Veronenſis poeta, qui natus erat Marii et Syllæ temporibus, et uſque ad Cæſaris dictaturam vixit, *libellum* Epigrammatum *novum et lepidum* Nepoti civi ſuo et amico donat dicatque: ut etiam omittam quod Cornelius noſter [c] civilia bella, [d] Pompeii et Cæſaris ambitionem, et potentiam minime ferendam, in ſcriptis paſſim ſtringat, [e] veteranorum militum licentiam et arrogantiam redarguat; quæ omnia eum, labante jam Republ. et conſulum poteſtate nondum penitus extincta, vixiſſe oſtendunt; [f] cum Cicerone etiam intimam contraxit amicitiam, [g] cum Attico, cujus vitam ſcripſit, familiariter vixit, et rebus ejus domeſticis interfuit; Attico *Vitas Excellentium Impp.* dicavit, ejuſque rogatu [h] librum de Catone fecit; Auguſti demum principatu [i] obiit, et poſt mortem a Veronenſibus [k] ſtatua donatus eſt, qui Nepotem civem ſuum non minus, quam Catullum, Plinios, et Vitruvium jactarunt. Et ſane, ſi Cornelii noſtri omnia opera ſupereſſent, videremus alia quamplurima, quæ neque in ævum Theodoſianum, neque in peſſimum Bibliothecarium, Catalogo librorum compingendo fortaſſe haud inidoneum, cadere poterant. Nepos enim [l] tribus Hiſtoriarum libris,

[c] In Epaminonda, p. 95. lin. 20.
[d] In Ageſilao, p. 104. l. 17.
[e] In Eumene, p. 115. l. 29.
[f] V. Gell. lib. 15. c. 28.
[g] V. Attici vitam, p. 165. l. 11
[h] V. Caton. vitam, p. 152. l. 16.
[i] V. Plin. lib. 9. c. 39.
[k] Vide Onuphr. Panvin. Catal. illuſtr. Scrip. lib. 6. Antiq.
[l] V. Catulli Epigr. 1. Gell. l. 1 21.

bris, *omne ævum* comprehendit, *Obſcurum* ſcil. *Fabuloſum*, et *Hiſtoricum*: librum de [m] Græcis Hiſtoricis confecit: [n] Ciceronis vitam, et librum de Catone ſeparatim ſcripſit: inter Commentatores a [o] Tertulliano numeratur: libros etiam [p] Exemplorum contexuit. [q] Illuſtrium denique Scriptorum Vitas compoſuit; et [r] Illuſtrium Romanorum vitas cum Græcis Imperatoribus collatas. Sed hæc omnia vel ob hominum incuriam, vel injuriam temporis amiſimus: unum tantum opus, quod *Vitas Excellentium Impp.* continet, ad noſtram uſque memoriam pervenit; ex quibus XXII. exterarum gentium imperatores habemus, II. vero duntaxat Romanos. Scio [s] nonnullos cenſere libellum de Viris Illuſtribus, qui Plinio tribui ſolet, Nepotis eſſe; idque veteribus codicibus aſtrui poſſe aſſerunt. Aurelii tamen Victoris opus eſſe non pauci exiſtimant, licet forte multa ex Nepote Victor excerpſerit. Quidam etiam Daretem Phrygium a Nepote tranſlatum arbitrantur, ſed illud opus Auguſtæum ævum, quo floruit Nepos, minime ſapit. Sunt etiam qui poema quoddam elegans de bello Trojano a Nepote ſcriptum fuiſſe exiſtimant, ſed [t] illud compoſuit ævi ſui doctiſſimus, Joſephus Iſcanus, Anglus, Archiepiſc. olim Burdegalenſis, vulgariter dict. Joſephus Exonienſis: temporibus Hen. II. et Rich. I. Anglo-

[m] V. Dionis vitam, p. 59. lin. 14.

[n] Vid. Gell. lib. 15. c. 28.

[o] Vid. Tertull. Apolog adverſ. Gentes, c. 11.

[p] Vid. Gell l. 7. c. 18.

[q] V. Hieronym. de Vita Scriptor. Eccleſiaſt.

[r] V. vitam Hannibal. ſub fine.

[s] Hermolaum Barbar. Caſtigat. in Plin l. 15. c 22.

[t] V. Camdeni Reliq. et Seldeni notas in Drayton. Polyolb. p 98.

rum regum floruit. Quæ itaque e Scriptis Corn. Nepotis ſuperſunt, ampleĉtamur, foveamus, nec illi opera aliena, nec illius opera aliis tribuamus.

Poſſem equidem plurima de auĉtore noſtro proferre teſtimonia, ſed iis non indiget, unum itaque, quia optimum, ſufficiet, Catulli ſcil. quem ſupra citavimus, primum Epigramma ad Corn. Nepot.

Cui dono lepidum et novum libellum
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas,
Jam tum, cum auſus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doĉtis, Jupiter! et laborioſis, &c.

CHRONO-

CHRONOLOGIA

IMPP. GRÆCIÆ

APUD

CORNELIUM NEPOTEM,

PER OLYMPIADAS,

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, ac potissimum Diodoro.

OLYMPIAS LXXII.

Annus putatur U. C. 261. M. 3480

An. 3. Miltiades Cimonis filius, Atheniensium dux, Darium vicit, una cum Aristide, qui Justus cognominatus est.

Eodem anno, pugna Marathonia, Darius Persarum rex profligatur. Herodot. Thucyd. Dionys. Gell. et Nepos in Miltiad.

OLYMP. LXXIII.

3. Xerxes Dario Hystaspis F. mortuo succedit.

OLYMP. LXXIV.

2. Aristides Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. Diod. l. xi. Plut. et Nepos.

4. Themistocles oraculum interpretatur de muris ligneis.

OLYMP. LXXV.

1. Bellum Persicum Xerxis in Græciam. Athenæ incensæ.

Aristides ante tempus ab exilio revocatur. Plut.

Pugna ad Thermopylas, duce Leonida, qua 300. Spartani cæsi.

Pugna Atheniensium, ac Persarum infelix.

2. Aristides Atheniens. et Pausanias Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.

Xerxes ad Salaminem victus fugatusque. Plut. Herod. Diod. alii.

Pugna ad Platæas, duce Persarum Mardonio occiso, et altera, eodem die, ad Mycalem.

3. Athenienses consilio Themistoclis muros instaurant, repugnantibus Spartanis. Diod. lib. xi.

4. Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur. Diod. *ibid.*

Pausaniæ Lacedæmoniorum ducis proditio detecta. Necatur fame in templo Minervæ. Plutarch. Nepos.

Aristidis æquitate Græcor. Imp. ad Athenienses defertur, et societatem ineunt.

Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur.

OLYMP.

OLYMP. LXXVI.

1. Lacedæmonii maris imperium affectant. Diod.

OLYMP. LXXVII.

2. Themistocles, Ostracismo pulsus, ad Xerxem fugit, et exul moritur.
3. Cimon, Atheniensium dux, vincit Persas prælio navali ac terrestri, eodem die.
Bellum in Persas I. ad Eurymedontem fluv. Diodor. et Polyæn.

OLYMP. LXXVIII.

4. Xerxes Persarum Rex ab Artabano trucidatur. Succedit Artaxerxes. Diodor. lib. xi. Ctesias, Nepos de Regibus.

OLYMP. LXXIX.

1. Thasii ab Atheniensibus deficiunt, a Cimone victi. Thucyd. Nepos.
2. Bellum in Persas II.

OLYMP. LXXX.

1. Bellum Corinthium excitatum a Megarensibus.

OLYMP. LXXXI.

3. Atheniensium cum Lacedæmoniis per Cimonem fœdus quinquennale. Diod. lib. xi.

OLYMP. LXXXII.

3. Cimon Persas in Cypro vincit, et maris imperio potitur. Diod. Plut. Thucyd. l. i. et Nep.
Bellum in Persas III. ab Atheniensibus motum.
4. Cimon in Cypro moritur. Diod. Plut. Thucyd. l. i. et Nepos.
Persæ a Cimone Atheniens. duce victi, pacem cum Atheniensibus componunt.

OLYMP. LXXXIII.

1. Bellum Lacedæmonium III. gestum a Lacedæmoniis cum Megarensibus. Diod. lib. xiii.
2. Athenienses ad Coroneam victi a Bœotis. Diod.
3. Bellum Euboicum, duce Pericle, cum Eubœensibus gestum. Diodor. *ibid.*

OLYMP. LXXXIV.

1. Bellum Samium, quo Samii in potestatem Atheniensium veniunt, Pericle duce. Diod. lib. iii.

OLYMP. LXXXV.

1. Bellum Byzantium, quo Byzantii subacti. Diod. lib. xiii.
2. Bellum Corinthium et Corcyræum. Diod.
4. Corinthiorum et Corcyræorum ad bellum apparatus. Diod.

OLYMP. LXXXVI.

1. Corcyræi vincunt Corinthios auxilio Atheniensium. Diod.

OLYMP. LXXXVII.

2. Bellum Peloponnesiacum incipit. Diod. lib. xiii.

OLYMP. LXXXVIII.

2. Athenienses, duce Chabria, et Lachete, prospere ad Syracusas pugnant. Diod.
4. Artaxerxi Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes. Diod.

OLYMP LXXXIX.

1. Xerxes Persarum rex moritur.

OLYMP.

OLYMP. XC.

4. Alcibiades instaurat Rempubl. Argivorum. Diod.

OLYMP. XCI.

1. Alcibiades, Nicias, ac Lamachus, duces Athen. ad bellum cum Syracusanis gerendum missi. Diodor. lib. xiii.

2. Alcibiadis, quod contra Remp. conjurasset, postulatio. Diodor. Nepos, aliique.

Pugna ducum Atheniensium cum Syracusanis. Diodor. lib. xiii.

4. Bellum Decelicum.

Decelia munitur a Spartanis, Alcibiadis jussu, contra Athenienses.

OLYMP. XCII.

1. Alcibiades exul agit cum Atheniensibus, ut restituatur in patriam. Diod. *ibid.*

2. Alcibiades ab Atheniensibus revocatur. Idem Diod.

Athenienses, duce Thrasyllo, et Thrasybulo, navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.

3. Conon sedat Corcyræ seditionem. Diod.

Athenienses, iisdem ducibus, Lacedæmon. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. Diod. *ibid.*

4. Alcibiades et Thrasybulus in Thracia prospere pugnant. Diodor. *ibid.*

OLYMP. XCIII.

1. Alcibiades, Athenas reversus, fit summus Imp. et brevi exulat. Diod. *ibid.*

Atheniensium ad Andrum cum Lacedæmoniis pugna; ducibus Alcibiade, Adimanto, et Thrasybulo. Diod.

Athenienses, Conone duce, male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, et altera pugna ad Mitylenem. Diod. *ibid.*

4. Conon ad Evagoram Cypri Regem fugit. Diod.

Athenienses a Lacedæmoniis ad Ægos Potamos, a Lysandro, debellati. Diod. lib. xi. Nepos in Conone.

OLYMP. XCIV.

1. Alcibiades opprimitur. Diodor. Plutarch. Nepos.

4. Thrasybulus, devictis tyrannis, Atheniensibus libertatem restituit. Diod.

OLYMP. XCV.

2. Conon Atheniens. exul, Persicæ classi præfectus adversus Lacedæmonios. Diod. lib. xiv.

OLYMP. XCVI.

1. Agesilai cum Persis in Asia bellum. Diod.

Lysander dux Lacedæmon. ad Haliartum interfectus. Diod.

2. Conon vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum, ad Cnidum. Diod.

Bellum Sociale Lacedæmonium.

Lacedæmonii, a Conone victi, post ad Coroneam, duce Agesilao, prospere pugnant. Diod.

3. Conon muros Atheniens. ope Thebanorum restituit.

Iphicrates ad Lechæum cum Agesilao pugnat. Diod.

Belli Corinthiaci initium. Diod.

4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. Diod. et Nepos.

De-

Deponit imperium, et Chabrias succedit.

OLYMP. XCVII.

1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam et Lesbum. Diod.
2. Agesilaus Rex Lacedæmonior. agrum Corinthium populatur.
3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. Diod.

OLYMP. XCIX.

1. Lacedæmonii arcem Thebarum Cadmeam occupant. Diodor. Aristid. Polyb.
Bellum Laconicum, Bœoticum. Diod. lib. xv. Arist. Isocr. in Panegyrico.

OLYMP. C.

2. Thebani exules ope Athenienf. Cadmeam recipiunt. Diod. Xenoph. alii.
Bellum Lacedæmon. I.
4. Agesilai in Bœotiam expeditio.
Chabriæ victoria de Spartanis.
Iphicrates ab Athenienf. auxilio Regi Persarum Artaxerxi mittitur.

OLYMP. CI.

1. Timotheus Lacedæmonios ad Leucadem superat. Diod. l. xv. Xenoph. l. v.
Chabriæ interfecto succedit Iphicrates. Diod. *ibid.*
3. Timotheus Corcyræis contra Lacedæmon. subsidio mittitur.
Item Iphicrates. Diod. Xenoph. Nepos, Frontinus.
Bellum Lacedæmonium II. inter Athenienses, et Lacedæmonios. Diod. et Xenoph.
Iphicrates, exercitui conductitio præfectus, adversus Ægyptios proficiscitur. Diodor. et aliter paulo Nepos.
Pharnabazus cum Iphicrate adversus Ægyptios profectus.

OLYMP. CII.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat.
Bœoticum Bellum.
Pugna Leuctrica Spartan. cum Thebanis. Diod. et alii.
4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit. Diod. et alii.
Bellum Laconicum Arcadic. Lacedæmoniorum cum Arcadibus.
Iphicrates Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.
Bœoti, duce Epaminonda, in Peloponnesum ingressi, et a Chabria Athenienf. duce repulsi. Diod. Xenoph.
Pelopidas et Epaminondas Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur. Diod. Plut. in Pelopid. Justin. l. vii. Nep. in Pelop. alii.

OLYMP. CIII.

1. Pelopidas ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. Diod. Plutarch. Nepos, Pausan. in Bœot.
Thebanor. cum Arcadib. bellum.
Dionysius Syracusarum Tyrannus moritur. Nepos de Regibus. Eusebius in Chron. alii.
2. Pelopidas liberatur.
4. Bellum Arcadum et Eleorum. Diod. lib. xv. Xenoph. Justin. Frontin.

OLYMP. CIV.

1. Pelopidas prælio adversus Alexandrum Pheræum cadit. Plut. Nepos, Diodor.

The-

Thebani, Epaminonda perorante, de maritimo imperio comparando cogitant.

Timotheus, in Thraciam profectus, Potidæam, et Toronem occupat. Diod. lib. xv.

Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos in vita. Demosthen. Olynth.

1. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedæmonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. Diod. et alii passim.

Pugna Mantinensis, duce Epaminonda.

3. Agesilaus et Chabrias a Rege Persarum deficiunt.

Artaxerxi Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes Ochus.

Agesilai interitus. Xenoph. Plutarch. Diod. Nepos in Agesilao.

OLYMP. CV.

3. Chabrias et Chares adversus Atheniensium socios, Chios, Rhodios, Coos, et Byzantios, missi; in prælio Chabrias occubuit. Diod. lib. xvi. et Nepos in Chabria.

Bellum sociale Atheniensium.

Dionis fuga et præparatio ad bellum cum Dionysio. Diod. *ibid.* Ælian. lib. xii. Variar. Histor. cap. 44. Nep. in vita.

4. Dionis felix cum Dionysio bellum. Diod. Nepos in vita.

Alexandri Pheræi, interitus. Diod. Plutarch. et alii.

OLYMP. CVI.

1. Iphicrates et Timotheus ab Atheniensibus multantur.

Athenienses cum sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate, et Timotheo. Diod. Nepos in Timoth.

Dion Syracusas in libertatem vindicat. Diod. lib. xvi.

2. Dion moritur, annos natus circiter 55. Euseb. in Chron. ubi vitiose Dionysius pro Dione legebatur.

4. Chares Sestum capit. Diod.

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. Vid. Vitas comparatas.

OLYMP. CVII.

2. Phocion Athen. Persarum dux contra Cyprios. Diod. l. xvi.

OLYMP. CVIII.

3. Iphicrates Athen. dux Dionysii Siculi naves, auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas, intercipit. Diod.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio.

Icetas Princeps Syracusarum a Timoleonte superatus.

Syracusas in libertatem restituere conatur. Diod. Nepos, Plut.

OLYMP. CIX.

1. Timoleon, pulsis Pœnis, Syracusis potitur.

2. Rempubl. Syracus. instaurat.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. Diod. Nepos in Timol.

4. Phocion, Athen. dux, Clitarchum, Tyrann. Eretriæ a Philippo constitutum, profligat. Diod. l. xvi.

OLYMP. CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimessum supe-

ſuperat. Plut. Nepos. Diod. Polyæn. l. vi.

2. Timoleon Carthaginienſibus pacem petentibus concedit. Diod.

3. Pugna ad Chæroneam, qua Philippus Athenienſes vicit. Diod. Dionyſ. ad Amnæum. Pauſan. in Attic. et alii.

4. Timoleon moritur. Nepos, Plut.

OLYMP. CXI.

1. Philippus Rex a Pauſania ſatellite occiditur. Diod. l. xvi. Arrian. et alii.

3. Alexander M. Philippo patri ſuccedit.

OLYMP. CXIII.

3. Hephæſtionis mors. Nep. in Eumene. Ælian. l. xii. c. 7. et alii.

OLYMP. CXIV.

1. Alexander Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantia.

2. Antipater et Craterus Æoliam oppugnant.

OLYMP. CXV.

2. Eumenes fit regum tutor. Phocion ad Antipatrum proficiſci recuſat.

3. Argyraſpidum phalanx, Eumeni adjuncta, fruſtra ab Antigono et Ptolemæo ſolicitatur.

4 Eumenes adverſus Antigonum bellum gerit, et Satrapæ Orientis ſe conjungunt.

OLYMP. CXVI.

1. Eumenis cum Antigono anceps prælium.
Ab Antigono capitur et occiditur. Diod. Nepos.

NOMINA

NOMINA IMPP.

QUORUM VITAS CORN. NEP. DESCRIPSIT.

ROMANORUM.

Corne-

CORNELII NEPOTIS
EXCELLENTIUM IMPERATORUM
VITÆ.

AD

T. POMPONIUM ATTICUM,

LIB. PRIOR.

AUCTORIS PRÆFATIO.

Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturæ, leve, et non satis dignum summorum virorum personis judicent; cum relatum legent, quis Musicam docuerit Epaminondam, aut in ejus virtutibus commemorari, saltasse eum commode, scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didicerint, non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia majorum institutis judicari, non admirabuntur, nos, in Graiorum virtutibus exponendis, mores eorum secutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo

viro, sororem germanam habere in matrimonio; quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fere fuit Græcia, victorem Olympiæ citari; in scenam vero prodire, et populo esse spectaculo, nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini: quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota, ponuntur. Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Græcia. Nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum; neque sedet, nisi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis *appellatur; quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus. Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad propositum veniemus, et in hoc exponemus libro* Vitas excellentium Imperatorum.

I.

MILTIADES.

1. MILTIADES Cimonis filius, Athenienſis, cum et antiquitate generis, et gloria majorum, et ſua modeſtia, unus omnium maxime floreret, eaque eſſet ætate, ut non jam ſolum de eo bene ſperare, ſed etiam confidere cives poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt; accidit, ut Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus eſſet, et multi ejus demigrationis peterent ſocietatem; ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinem, quo potiſſimum duce uterentur. Nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His conſulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem ſibi Imperatorem ſumerent. Id ſi feciſſent, incepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo Miltiades cum delecta manu, claſſe Cherſoneſum profectus, cum acceſſiſſet Lemnum, et incolas ejus inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idque ut Lemnii ſua ſponte facerent, poſtulaſſet; illi irridentes reſponderunt tum id ſe facturos, cum ille, domo

navibus proficiſcens, vento Aquilone veniſſet Lemnum : hic enim ventus, a ſeptentrionibus oriens, adverſum tenet Athenis proficiſcentibus. Miltiades, morandi tempus non habens, curſum direxit quo tendebat, pervenitque Cherſoneſum.

II. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disjectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca caſtellis idonea communivit, multitudinem, quam ſecum duxerat, in agris collocavit, crebriſque excurſionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia, quam felicitate, adjutus eſt. Nam, cum virtute militum deviciſſet hoſtium exercitus, ſumma æquitate res conſtituit, atque ipſe ibidem manere decrevit. Erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine: neque id magis imperio, quam juſtitia, conſecutus. Neque eo ſegnius Athenienſibus, a quibus erat profectus, officia præſtabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret, qui miſerant, quam illorum, cum quibus erat profectus. Cherſoneſo tali modo conſtituta, Lemnum revertitur, et ex pacto poſtulat, ut ſibi urbem tradant. Illi enim dixerant, cum vento Borea domo profectus eo perveniſſet, ſeſe dedituros: ſe autem domum Cherſoneſi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etſi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt.

runt. Pari felicitate cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

III. Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit; pontem fecit in Istro flumine, qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia et Æolide duxerat; quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. Sic enim putavit facillime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset; quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique a Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam si cum iis copiis, quas secum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Græci genere, liberos a Persarum futuros dominatione et periculo. Id et facile effici posse: ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiæus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens, non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, et multitudini; quod Darii regno ip-

ſorum niteretur dominatio: quo extincto, ipſos poteſtate expulſos civibus ſuis pœnas daturos. Itaque adeo ſe abhorrere a cæterorum conſilio, ut nihil putet ipſis utilius, quam confirmari regnum Perſarum. Hujus cum ſententiam plurimi eſſent ſecuti, Miltiades non dubitans, tam multis conſciis, ad regis aures conſilia ſua perventura, Cherſoneſum reliquit, ac rurſus Athenas demigravit. Cujus ratio etſi non valuit, tamen magnopere eſt laudanda; cum amicior omnium libertati, quam ſuæ fuerit dominationi.

IV. Darius autem, cum ex Europa in Aſiam rediſſet, hortantibus amicis, ut Græciam in ſuam redigeret poteſtatem, claſſem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit, et Artaphernem; hiſque ducenta peditum millia, et decem equitum dedit: cauſam interferens ſe hoſtem eſſe Athenienſibus, quod eorum auxilio Iones Sardes expugnaſſent, ſuaque præſidia interfeciſſent. Præfecti regii, claſſe ad Eubœam appulſa, celeriter Eretriam ceperunt, omneſque ejus gentis cives abreptos in Aſiam ad regem miſerunt. Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem. Hoc tumultu Athenienſes tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nuſquam, niſi a Lacedæmoniis, petiverunt; Philippidemque curſorem ejus generis, qui *hemerodromi* vocantur, Lacedæmonem mi-

ſerunt,

ferunt, ut nuntiaret, quam celeri eſſet opus auxilio. Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præeſſent: in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus ſe defenderent, an obviam irent hoſtibus, acieque decernerent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore caſtra fierent: id ſi factum eſſet, et civibus animum acceſſurum, cum viderent de eorum virtute non deſperari, et hoſtes eadem re fore tardiores, ſi animadverterent, auderi adverſus ſe tam exiguis copiis dimicare.

V. Hoc in tempore nulla civitas Athenienſibus auxilio fuit præter Platæenſium: ea mille miſit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa ſunt; quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate: quo factum eſt, ut plus, quam collegæ, Miltiades valuerit. Ejus enim auctoritate impulſi Athenienſes copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo caſtra fecerunt; deinde poſtero die ſub montis radicibus, acie e regione inſtructa, nova arte, vi ſumma prælium commiſerunt. Namque arbores multis locis erant ſtratæ, hoc conſilio, ut et montium tegerentur altitudine, et arborum tractu equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etſi non locum æquum videbat ſuis, tamen fretus numero copiarum ſuarum, confligere cupiebat; eoque magis, quod, priuſquam Lacedæmonii ſubſidio venirent, dimicare utile arbitrabatur.

Itaque in aciem, peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent; adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. Nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

VI. Cujus victoriæ, non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere; quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. Ut enim P. R. honores quondam fuerunt rari et tenues, ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi, atque obsoleti; sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, quæ Pœcile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam majus imperium est nactus, et largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII. Post hoc prælium, classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur: quo imperio plerasque ad officium redire coegit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum, insulam opibus elatam, cum oratione recon-

reconciliare non poſſet, copias e navibus eduxit, urbem operibus clauſit, omnique commeatu privavit: deinde, vineis ac teſtudinibus conſtitutis, propius muros acceſſit. Cum jam in eo eſſet, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex inſula conſpiciebatur, neſcio quo caſu, nocturno tempore incenſus eſt: cujus flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus eſt viſa, utriſque venit in opinionem, ſignum a claſſiariis regiis datum. Quo factum eſt, ut et Parii a deditione deterrerentur, et Miltiades timens ne claſſis regia adventaret, incenſis operibus, quæ ſtatuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offenſione civium ſuorum rediret. Accuſatus ergo proditionis, quod, cum Parum expugnare poſſet, a rege corruptus, infectis rebus, a pugna diſceſſiſſet. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque, quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet, verba pro eo fecit frater ejus Tiſagoras. Cauſa cognita, capitis abſolutus, pecunia multatus eſt: eaque lis quinquaginta talentis æſtimata eſt, quantus in claſſem ſumptus factus erat. Hanc pecuniam quod ſolvere non poterat, in vincula publica conjectus eſt, ibique diem obiit ſupremum.

VIII. Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus, tamen alia fuit cauſa damnationis. Namque Athenienſes propter Piſiſtrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat, omnium ſuorum civium po-

tentiam extimeſcebant. Miltiades, multum in imperiis, magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus, præſertim cum conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Cherſoneſi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem; tyrannuſque fuerat appellatus, ſed juſtus: non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem et habentur et dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate, quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret; magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.

II. THE-

II.

THEMISTOCLES.

I. THEMISTOCLES Neoclis filius, Athenienſis. Hujus vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus; adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater ejus Neocles generoſus fuit. Is uxorem Halicarnaſſiam civem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles. Qui, cum minus eſſet probatus parentibus, quod et liberius vivebat, et rem familiarem negligebat, a patre exhæredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum, ſed erexit. Nam cum judicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam extingui, totum ſe dedidit reipublicæ, diligentius amicis, famæque ſerviens. Multum in judiciis privatis verſabatur, ſæpe in concionem populi prodibat, nulla res major ſine eo gerebatur, celeriterque, quæ opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, erat; quod et de inſtantibus, (ut ait Thucydides,) veriſſime judicabat, et de futuris callidiſſime conjiciebat. Quo factum eſt, ut brevi tempore illuſtraretur.

II. Primus autem gradus fuit capeſſendæ reipublicæ bello Corcyræo; ad quod gerendum prætor a populo factus, non ſolum præſenti bello, ſed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magiſtratuum quotannis interiret; ille perſuaſit populo, ut ea pecunia claſſis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit, deinde, maritimos prædones conſectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritiſſimos belli navalis fecit Athenienſes. Id quantæ ſaluti fuerit univerſæ Græciæ, bello cognitum eſt Perſico. Nam cum Xerxes et mari et terra bellum univerſæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis invaſit, quantas neque antea, neque poſtea habuit quiſquam. Hujus enim claſſis mille et ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum ſequebantur: terreſtres autem exercitus ſeptingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu cum fama in Græciam eſſet perlata, et maxime Athenienſes peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, ut mœnibus ligneis ſe munirent. Id reſponſum quo valeret cum intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit conſilium eſſe Apollinis, ut in naves ſe ſuaque conferrent: eum enim a

deo

deo fignificari murum ligneum. Tali confilio probato, addunt ad fuperiores totidem naves triremes; fuaque omnia, quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem afportant: arcem facerdotibus paucifque majoribus natu, ac facra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

III. Hujus confilium plerifque civitatibus difplicebat, et in terra dimicari magis placebat. Itaque miffi funt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiufque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hoftium non fuftinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At claffis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Athenienfium, primum apud Artemifium inter Eubœam continentemque terram cum claffiariis regis conflixit. Anguftias enim Themiftocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hic etfi pari prælio difceflerant, tamen eodem loco non funt aufi manere, quod erat periculum, ne, fi pars navium adverfariorum Eubœam fuperaffet, ancipiti premerentur periculo. Quo factum eft, ut ab Artemifio difcederent, et adverfum Athenas apud Salamina claffem fuam conftituerent.

IV. At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus acceffit Aftu, idque, nullis defendentibus, interfectis facerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus flamma perterriti claffiarii cum manere non auderent, et plurimi horta-

hortarentur, ut domos ſuas quiſque diſcederent, mœnibuſque ſe defenderent, Themiſtocles unus reſtitit, et univerſos eſſe pares aiebat, diſperſos teſtabatur perituros; idque Eurybiadi regi Lacedæmoniorum, qui tum ſummæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu de ſervis ſuis, quem habuit fideliſſimum, ad regem miſit, ut ei nunciaret ſuis verbis adverſarios ejus in fuga eſſe; qui ſi diſceſſiſſent, majore cum labore, et longinquiore tempore, bellum confecturum, cum ſingulos conſectari cogeretur; quos ſi ſtatim aggrederetur, brevi univerſos oppreſſurum. Hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo eſt magis conſilio Themiſtoclis, quam armis Græciæ.

V. Hic barbarus etſi male rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. Interim tamen ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles, verens ne bellare perſeveraret, certiorem eum fecit id agi, ut pons, quem ille in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, ac reditu in Aſiam excluderetur; idque ei perſuaſit. Itaque qua ſex menſibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Aſiam reverſus eſt, ſeque

a The-

a Themiſtocle non ſuperatum, ſed conſervatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit Aſia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio poſſit comparari tropæo. Nam pari modo apud Salamina, parvo numero navium, maxima poſt hominum memoriam claſſis eſt devicta.

VI. Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, nec minor in pace. Cum enim Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienſes uterentur, hujus conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt; iſque mœnibus circumdatus, ut ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret. Idemque muros Athenienſium reſtituit præcipuo ſuo periculo. Namque Lacedæmonii, cauſam idoneam nacti propter barbarorum excurſiones, qua negarent oportere extra Peloponneſum ullam urbem haberi, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſſiderent, Athenienſes ædificantes prohibere ſunt conati. Hoc longe alio ſpectabat, atque videri volebant. Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant conſecuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu ſibi cum his certamen fore: quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audierunt muros inſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, et ſolus primo

pro-

profectus est: reliqui legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri extructa videretur, præcepit: ut interim omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, sive sacer esset, sive profanus, sive privatus, sive publicus, sed undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulchrisque constarent.

VII. Themistocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit, et dedit operam, ut quam longissime tempus duceretur; causam interponens, se collegas exspectare. Cum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti; a quibus cum audisset non multum superesse munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum accessit, penes quos summum imperium erat; atque apud eos contendit falsa his esse delata: quare æquum esse illos, viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci; eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum, Senatumque Lacedæmoniorum adiit, et apud eos liberrime professus est Athenienses suo consilio,

filio, quod communi jure gentium facere possent, Deos publicos, suosque patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse: neque eo, quod inutile esset Græciæ, fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositam esse barbaris, apud quam jam bis classis regia fecisset naufragium: Lacedæmonios autem male et injuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset. Quare si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, aliter illos nunquam in patriam recepturi.

VIII. Hic tamen non effugit civium suorum invidiam. Namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testularum suffragiis e civitate ejectus Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii et Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc cum venisset, et in præsentia rex abesset, quo majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam

vulam arripuit, et cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur ceremonia, conjecit: inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet, quam præstitit. Nam, cum ab Atheniensibus et Lacedæmoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit; monuitque, ut consuleret sibi: difficile enim esse in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque Pydnam eum deduci jussit, et quod satis esset præsidii dedit. Hac re audita, hic in navem omnibus ignotus ascendit: quæ cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus, domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille, clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in anchoris, neque quenquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit.

IX. Scio plerosque ita scripsisse Themistoclem, Xerxe regnante, in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydidi credo, quod ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, et ejusdem civitatis fuit. Is autem ait ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse: *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit adversus patrem*

tuum

tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, poſtquam in tuto ipſe, et ille in periculo eſſe cœpit. Nam cum in Aſiam reverti nollet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci id agi, ut pons, quem in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, atque ab hoſtibus circumiretur: quo nuntio ille periculo eſt liberatus. Nunc autem ad te confugi exagitatus a cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam ſi ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus eſt. Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eoque tranſacto, me ad te venire patiaris.

X. Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupienſque talem virum ſibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis, ſermonique Perſarum dedit: quibus adeo eruditus eſt, ut multo commodius dicatur apud regem verba feciſſe, quam hi poterant, qui in Perſide erant nati. Hic cum multa regi eſſet pollicitus, gratiſſimumque illud, ſi ſuis uti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum; magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit, domiciliumque Magneſiæ ſibi conſtituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his uſus verbis, quæ ei panem præberet; (ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant;) Lampſacum, unde vinum ſumeret; Myuntem, ex qua opſonium haberet. Hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt

duo:

duo: ſepulchrum prope oppidum, in quo eſt ſepultus; ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cujus morte multis modis apud pleroſque ſcriptum eſt, ſed nos eundem potiſſimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magneſiæ morbo mortuum: neque negat fuiſſe famam, venenum ſua ſponte ſumpſiſſe, cum ſe, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare poſſe deſperaret. Idem oſſa ejus clam in Attica ab amicis eſſe ſepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis eſſet damnatus, memoriæ prodidit.

III. ARI-

III.

ARISTIDES.

I. ARISTIDES Lyſimachi filius, Athenienſis, æqualis fere fuit Themiſtocli. Itaque cum eo de principatu contendit; namque obtrectarunt inter ſe. In his autem cognitum eſt quanto antiſtaret eloquentia innocentiæ. Quanquam enim adeo excellebat Ariſtides abſtinentia, ut unus poſt hominum memoriam, quod quidem nos audiverimus, cognomine Juſtus ſit appellatus; tamen a Themiſtocle collabefactus teſtula illa, exilio decem annorum multatus eſt. Qui quidem, cum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe, cedenſque animadverteret quendam ſcribentem, ut patria pelleretur, quæſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tanta pœna dignus duceretur? Cui ille reſpondit, ſe ignorare Ariſtidem, ſed ſibi non placere, quod tam cupide elaboraſſet, ut præter cæteros juſtus appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. Nam poſtquam Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto fere anno poſt-quam

quam erat expulsus, plebiscito in patriam restitutus est.

II. Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta est prius quam pœna liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæas in prælio, quo Mardonius fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quam hujus imperii memoria; justitiæ vero, et æquitatis, et innocentiæ multa. Imprimis, quod ejus æquitate factum est, cum in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses: namque ante id tempus et mari et terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem et intemperantia Pausaniæ, et justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, et adversus barbaros hos duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur.

III. Ad classes ædificandas, exercitusque comparandos, quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio quadringenta et sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus præfuisset,

fuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, ut, quî efferretur, vix reliquerit. Quo factum eſt, ut filiæ ejus publice alerentur, et, de communi ærario dotibus datis, collocarentur. Deceſſit autem fere poſt annum quartum, quam Themiſtocles Athenis erat expulſus.

IV. PAU-

IV.

PAUSANIAS.

I. PAUSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, ſed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Cujus illuſtriſſimum eſt prælium apud Platæas. Namque illo duce Mardonius Satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Perſarum et manu fortis, et conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, et viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus eſt; eoque ipſe dux cecidit prælio. Qua victoria elatus plurima miſcere cœpit, et majora concupiſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: *Suo ductu barbaros apud Platæas eſſe deletos, ejuſque victoriæ ergo Apollini donum dediſſe.* Hos verſus Lacedæmonii exſcalpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Perſæ erant victi.

II. Poſt id prælium, eundem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum, atque Helleſpontum mi-

miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam, cum, Byzantio expugnato, cepiſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos Regis propinquos, hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinculis publicis effugiſſe; et cum his Gongylum Eretrienſem, qui literas Regi redderet, in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit. *Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit, ſeque tecum affinitate conjungi cupit: quare, ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id ſi feceris, et Spartam, et cæteram Græciam ſub tuam poteſtatem, te adjuvante, ſe redacturum pollicetur. His de rebus, ſi quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum ſalute, tam ſibi neceſſariorum, magnopere gaviſus, confeſtim cum epiſtola Artabazum ad Pauſaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei a ſe repulſam laturum. Hujus, Pauſanias, voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accuſatus capitis, abſolvitur; multatur tamen pecunia: quam ob cauſam ad claſſem remiſſus non eſt.

III. At ille poſt non multo ſua ſponte ad exercitum rediit, et ibi non callida, ſed dementi ra-

tione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios ſolum, ſed etiam cultum, veſtitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veſte Medica: ſatellites Medi et Ægyptii ſequebantur: epulabatur more Perſarum luxurioſius, quam, qui aderant, perpeti poſſent: aditum petentibus conveniendi non dabat: ſuperbe reſpondebat, et crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Colonas, qui locus in agro Troade eſt, ſe contulerat: ibi conſilia cum patriæ, tum ſibi inimica capiebat. Id poſtquam Lacedæmonii reſciverunt, legatos ad eum cum ſcytala miſerunt; in qua more illorum erat ſcriptum, niſi domum reverteretur, ſe capitis eum damnaturos. Hoc nuntio motus, ſperans ſe etiam pecunia et potentia inſtans periculum poſſe depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus eſt. Licet enim, legibus eorum, cuivis ephoro hoc facere regi. Hinc tamen ſe expedivit; neque eo magis carebat ſuſpicione: nam opinio manebat, eum cum Rege habere ſocietatem. Eſt genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſervorumque munere fungitur. Hos quoque ſolicitare ſpe libertatis exiſtimabatur; ſed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui poſſet, non putabant de tali, tamque claro viro ſuſpicionibus oportere judicari; ſed expectandum, dum ſe ipſa res aperiret.

IV. Interim Argilius quidam, adolescentulus, quem puerum Pausanias amore Venereo dilexerat, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem missi erant, vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter Regem, Pausaniamque convenerant. Has ille literas ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent; neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eo ille index confugit: in ara consedit. Hanc juxta, locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit; quem cum supplicem Dei videret in ara sedentem, quærit causæ quid sit tam repentini consilii: huic ille, quid ex literis comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias perturbatus orare cœpit, ne enuntiaret, nec se, meritum de illo optime, proderet. Quod, si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, magno ei præmio futurum.

V. His rebus, ephori, cognitis, ſatius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quo cum eſſent profecti, et Pauſanias, placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur; in itinere, cum jam in eo eſſet, ut comprehenderetur, e vultu cujuſdam ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus quam, qui ſequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur, confugit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim ephori valvas ejus ædis obſtruxerunt, tectumque ſunt demoliti, quo facilius ſub dio interiret. Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe; eamque, jam magno natu, poſtquam de ſcelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum ædis attuliſſe. Sic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum ſemianimis de templo elatus eſſet, confeſtim animam efflavit. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad ſupplicium eſſent dati, diſplicuit pluribus; et procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde poſterius Dei Delphici reſponſo erutus, atque eodem loco ſepultus, ubi vitam finierat.

V. CIMON.

V.

CIMON.

I. CIMON Miltiadis filius, Athenienſis, duro admodum initio uſus eſt adoleſcentiæ. Nam, cum pater ejus litem æſtimatam populo ſolvere non potuiſſet, ob eamque cauſam in vinculis publicis deceſſiſſet, Cimon eadem cuſtodia tenebatur, neque legibus Athenienſium emitti poterat, niſi pecuniam, qua pater multatus eſſet, ſolviſſet. Habebat autem in matrimonio ſororem ſuam germanam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam patrio more ductus. Nam Athenienſibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generoſus, quam pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam ſibi uxorem daret; id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is cum talem conditionem aſpernaretur, Elpinice negavit ſe paſſuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire; quoniamque prohibere poſſet, ſe Calliæ nupturam, ſi ea, quæ polliceretur, præſtitiſſet.

II. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim

ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitu fuerat verſatus. Itaque hic et populum urbanum in ſua tenuit poteſtate, et apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim conſtituit, eoque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud Mycalem Cypriorum et Phœnicum ducentarum navium claſſem devictam cepit; eodemque die pari fortuna in terra uſus eſt. Namque, hoſtium navibus captis, ſtatim ex claſſe copias ſuas eduxit, barbarorumque uno concurſu maximam vim proſtravit. Qua victoria magna præda potitus, cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ inſulæ propter acerbitatem imperii defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coegit: Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius ſe geſſerant, vacuefecit, seſſores veteres urbe inſulaque ejecit, agros civibus diviſit: Thaſios opulentia fretos ſuo adventu fregit. His ex manubiis arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, eſt ornata.

III. Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater ſuus, cæterique Athenienſium principes. Nam teſtarum ſuffragiis, quod illi Oſtraciſmum vocant, decem annorum exilio multatus eſt.

Cujus

Cujus facti celerius Athenienſes, quam ipſum pœnituit. Nam, cum ille forti animo invidiæ ingratorum civium ceſſiſſet, bellumque Lacedæmonii Athenienſibus indixiſſent, confeſtim notæ ejus virtutis deſiderium conſecutum eſt. Itaque poſt annum quintum, quo expulſus erat, in patriam revocatus eſt. Ille, quod hoſpitio Lacedæmoniorum utebatur, ſatius exiſtimans contendere Lacedæmonem, ſua ſponte eſt profectus, pacemque inter duas potentiſſimas civitates conciliavit. Poſt, neque ita multo, in Cyprum cum ducentis navibus imperator miſſus, cum ejus majorem partem inſulæ deviciſſet, in morbum implicitus, in oppido Citio eſt mortuus.

IV. Hunc Athenienſes non ſolum in bello, ſed in pace diu deſideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia hortoſque haberet, ut nunquam eis cuſtodem impoſuerit fructus ſervandi gratia, ne quis impediretur, quo minus ejus rebus, quibus vellet, frueretur. Semper eum pediſſequi cum nummis ſunt ſecuti, ut, ſi quis opis ejus indigeret, haberet, quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, cum aliquem offenſum fortuna videret minus bene veſtitum, ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidiſſet in foro, omnes vocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit. Multos locupletavit: complures paupe-

res mortuos, qui, unde efferrentur, non reliquiſſent, ſuo ſumptu extulit. Sic ſe gerendo minime eſt mirandum ſi et vita ejus fuit ſecura, et mors acerba.

VI.

LYSANDER.

I. LYSANDER Lacedæmonius magnam reliquit ſui famam, magis felicitate, quam virtute partam. Athenienſes enim in Peloponneſios ſexto et viceſimo anno bellum gerentes confeciſſe apparet. Id qua ratione conſecutus ſit, latet. Non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt adverſariorum; qui, quod dicto audientes imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis navibus, in hoſtium venerunt poteſtatem: quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cum antea ſemper factioſus audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam cum hanc cauſam Lacedæmonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent, poſtquam apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, quam ut omnes civitates in ſua teneret poteſtate, cum id ſe Lacedæmoniorum cauſa facere ſimularet. Namque, undique, qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque ci-

vitate, quibus ſummum imperium, poteſtatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, niſi aut qui ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmaret.

II. Ita, decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur. Cujus de crudelitate ac perfidia ſatis eſt unam rem, exempli gratia, proferre, ne, de eodem plura enumerando, fatigemus lectores. Victor ex Aſia cum reverteretur, Thaſumque divertiſſet, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum, ut Thaſii dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis. * * *

III. Itaque decemviralem ſuam poteſtatem ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt. Quo dolore incenſus iniit conſilia reges Lacedæmoniorum tollere. Sed ſentiebat id ſe ſine ope Deorum facere non poſſe, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant. Primum itaque Delphos corrumpere eſt conatus. Cum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus dixit ſe vota ſuſcepiſſe, quæ Jovi Ammoni ſolveret, exiſtimans ſe Afros facilius corrupturum. Hac ſpe cum profectus eſſet in Africam, multum eum antiſtites Jovis fefellerunt. Nam non ſolum corrumpi non potuerunt, ſed etiam legatos Lacedæmona miſerunt,

runt, qui Lyſandrum accuſarent, quod ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet. Accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum oratio indicio fuit, quæ poſt mortem in domo ejus reperta eſt, in qua ſuadet Lacedæmoniis, ut, regia poteſtate diſſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum; ſed ita ſcripta, ut Deorum videretur congruere ſententiæ, quam ille ſe habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei ſcripſiſſe Cleon Halicarnaſſeus dicitur.

IV. Atque hoc loco non eſt prætereundum factum Pharnabazi ſatrapis regii. Nam, cum Lyſander præfectus claſſis in bello multa crudeliter avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad cives ſuos eſſe perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſociosque tractaſſet, deque ea re accurate ſcriberet: magnam enim ejus auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur, librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum fert laudibus. Quem cum legiſſet, probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit, in quo accuratiſſime ejus avaritiam perfidiamque accuſarat. Hinc Lyſander domum cum rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum, quæ voluerat, dixerat, te-

ſtimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, ſummoto Lyſandro, cum ephori cognoſſent, ipſi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator.

VII. ALCI-

VII.

ALCIBIADES.

I. ALCIBIADES Cliniæ filius, Athenienſis. In hoc natura, quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in ampliſſima civitate, ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multo formoſiſſimus, ad omnes res aptus, conſiliique plenus. Namque imperator fuit ſummus mari et terra; diſertus, ut in primis dicendo valeret; et tanta erat commendatio oris, atque orationis, ut nemo ei dicendo poſſet reſiſtere. Idem, cum tempus poſceret, laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus, non minus in vita, quam victu; affabilis, blandus, temporibus callidiſſime inſerviens. Idem, ſimul ac ſe remiſerat, nec cauſa ſuberat, quare animi laborem perferret, luxurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur; ut omnes admirarentur in uno homine tantam diſſimilitudinem, tamque diverſam naturam.

II. Educatus eſt in domo Periclis, (privignus enim ejus fuiſſe dicitur) eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium Græcorum

rum ditiffimum, ut, fi ipfe fingere vellet, neque plura bona reminifci, neque majora poffet confequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolefcentia amatus eft a multis, more Græcorum; in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in Sympofio. Namque eum induxit commemorantem fe pernoctaffe cum Socrate, neque aliter ab eo furrexiffe, ac filius a parente debuerit. Pofteaquam robuftior eft factus non minus multos amavit: in quorum amore, quoad licitum eft, odiofa multa delicate jocofeque fecit: quæ referremus, nifi majora potioraque haberemus.

III. Bello Peloponnefiaco hujus confilio atque auctoritate Athenienfes bellum Syracufanis indixerunt: ad quod gerendum ipfe dux delectus eft. Duo præterea collegæ dati, Nicias et Lamachus. Id cum appararetur, priufquam claffis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Andocidis erat, Andocidifque Hermes vocatus eft. Hoc cum appareret non fine magna multorum confenfione effe factum, quod non ad privatam, fed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor eft injectus, ne qua repentina vis in civitate exifteret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod et potentior et major, quam privatus, exiftimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forenfi fuos reddiderat.

reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodiſſet, ad ſe converteret, neque ei par quiſquam in civitate poneretur. Itaque non ſolum ſpem in eo habebant maximam, ſed etiam timorem, quod et obeſſe plurimum et prodeſſe poterat. Aſpergebatur etiam infamia, quod in domo ſua facere myſteria dicebatur, quod nefas erat more Athenienſium; idque non ad religionem, ſed ad conjurationem pertinere exiſtimabatur.

IV. Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur; ſed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi: id ille intuens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat, ut, ſi quid de ſe agi vellent, potius de præſenti quæſtio haberetur, quam abſens invidiæ crimine accuſaretur. Inimici vero ejus quieſcendum in præſenti, quia nocere ſe ei non poſſe intelligebant, et illud tempus expectandum decreverunt, quo exiſſet, ut ſic abſentem aggrederentur; itaque fecerunt. Nam poſtquam in Siciliam eum perveniſſe crediderunt, abſentem, quod ſacra violaſſet, reum fecerunt. Qua de re cum ei nuntius a magiſtratu in Siciliam miſſus eſt, ut domum ad cauſam dicendam rediret, eſſetque in magna ſpe provinciæ bene adminiſtrandæ, non parere noluit, et in triremem, quæ ad eum deportandum erat miſſa, aſcendit; ac Thurios in Italiam pervectus, multa ſecum reputans de immoderata civium ſuorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utiliſſimum

mum ratus impendentem evitare tempeſtatem, clam ſe a cuſtodibus ſubduxit, et inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Poſtquam autem ſe capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, et id, quod uſu venerat, Eumolpidas ſacerdotes a populo coactos, ut ſe devoverent, ejuſque devotionis, quo teſtatior eſſet memoria, exemplum, in pila lapidea inciſum, eſſe poſitum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipſe prædicare conſueverat, non adverſus patriam, ſed inimicos ſuos bellum geſſit, quod iidem hoſtes eſſent civitati. Nam, cum intelligerent ſe plurimum prodeſſe reipublicæ, ex ea ejeciſſe, pluſque iræ ſuæ, quam utilitati communi paruiſſe. Itaque hujus conſilio Lacedæmonii cum Perſarum rege amicitiam fecerunt; deinde Deceliam in Attica munierunt, præſidioque perpetuo ibi poſito, in obſidione Athenas tenuerunt. Ejuſdem opera Ioniam a ſocietate averterunt Athenienſium. Quo facto, multo ſuperiores bello eſſe cœperunt.

V. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam, cum acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt, ne, caritate patriæ ductus, aliquando ab ipſis deſciſceret, et cum ſuis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere inſtituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit: erat enim ea ſagacitate ut decipi non poſſet, præſertim cum animum attendiſſet ad cavendum.

Itaque

Itaque ad Tiffaphernem præfectum regis Darii se contulit. Cujus cum in intimam amicitiam perveniffet, et Athenienfium, male geftis in Sicilia rebus, opes fenefcere, contra Lacedæmoniorum crefcere videret; initio cum Pifandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, et de reditu fuo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, fenfu, populi potentiæ non amicus, et optimatum fautor. Ab hoc deftitutus, primum per Thrafybulum Lyci filium ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum: poft, fuffragante Theramene, plebifcito reftituitur, parique abfens imperio præficitur fimul cum Thrafybulo et Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum facta eft, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terreftribus, tribus navalibus; in quibus ducentas naves triremes amiferant, quæ captæ in hoftium venerant poteftatem. Alcibiades fimul cum collegis receperat Ioniam, Hellefpontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora fitæ funt Afiæ; quarum expugnaverant complures, in his Byzantium: neque minus multas confilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos clementia fuerant ufi.

VI. Ita præda onufti, locupletato exercitu, maximis rebus geftis, Athenas venerunt. His cum obviam univerfa civitas in Piræeum defcendiffet, tanta fuit omnium expectatio vifendi Alcibiadis,

cibiadis, ut ad ejus triremem vulgus confluerent, perinde ac ſi ſolus adveniſſet. Sic enim populo erat perſuaſum, et adverſas ſuperiores, et præſentes ſecundas res accidiſſe ejus opera. Itaque et Siciliæ amiſſum imperium, et Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant, quod talem virum e civitate expuliſſent. Neque id ſine cauſa arbitrari videbantur: nam poſtquam exercitui præeſſe cœperat, neque terra, neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. Hic ut navi egreſſus eſt, quanquam Theramenes et Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulque venerant in Pyræeum, tamen illum unum omnes proſequebantur, et, id, quod nunquam antea uſu venerat, niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneiſque vulgo donabatur. Ille lacrymans talem benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam aſtu venit, concione advocata, ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus caſum lacrymarit, inimicumque his ſe oſtenderit, quorum opera patria pulſus fuerat; perinde ac ſi alius populus, non ille ipſe, qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſſet. Reſtituta ergo huic ſunt publice bona; iidemque illi Eumolpidæ ſacerdotes rurſus reſecrare ſunt coacti, qui eum devoverant; pilæque illæ, in quibus devotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ.

VII. Hæc Alcibiadi lætitia minus fuit diuturna. Nam, cum ei eſſent omnes honores decreti,

creti, totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, et ipſe poſtulaſſet, ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus et Adimantus, neque id negatum eſſet, claſſe in Aſiam profectus, quod apud Cymen minus ex ſententia rem geſſerat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus proſpere geſta ejus culpæ tribuerent, cum eum aut negligenter, aut malitioſe feciſſe loquerentur, ſicut tum accidit: nam corruptum a Rege capere Cymen noluiſſe arguebant. Itaque huic maxime putamus malo fuiſſe nimiam opinionem ingenii, atque virtutis. Timebatur enim non minus, quam diligebatur, ne ſecunda fortuna, magniſque opibus elatus tyrannidem concupiſceret. Quibus rebus factum eſt, ut abſenti magiſtratum abrogarent, et alium in ejus locum ſubſtituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, et ſe Perinthum contulit, ibique tria caſtella communivit, Bornos, Byziam, Macrontichos; manuque collecta primus Græciæ in Thraciam introiit, glorioſius exiſtimans barbarorum præda locupletari, quam Graiorum. Qua ex re creverat cum fama, tum opibus; magnamque amicitiam ſibi cum quibuſdam regibus Thraciæ pepererat.

VIII. Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere. Nam, cum apud Ægos flumen Philocles prætor Athenienſium claſſem conſtituiſſet ſuam, neque longe abeſſet Lyſander prætor Lacedæmoniorum,

moniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutiſſime duceret, quod ipſis pecunia a Rege ſuppeditabatur, contra Athenienſibus exhauſtis, præter arma et naves, nihil erat ſuper, Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum, ibique præſente vulgo agere cœpit; ſi vellent, ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere; Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe, quod pedeſtribus copiis plus quam navibus valerent; ſibi autem eſſe facile Seuthen regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: quo facto, neceſſario aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros. Id etſi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen poſtulata facere noluit; quod ſentiebat ſe, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum; et, ſi quid ſecundi eveniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore: contra ea, ſi quid adverſi accidiſſet, ſe unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc diſcedens Alcibiades, *Quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hoſtes caſtra habeas nautica. Periculum eſt enim, ne, immodeſtia militum noſtrorum, occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitus.* Neque ea res illum fefellit. Nam Lyſander, cum per ſpeculatores comperiſſet vulgum Athenienſium in terram prædatum exiſſe, naveſque pene inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimiſit, eoque impetu totum bellum delevit.

IX. At Alcibiades, victis Athenienſibus, non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitratus penitus in Thra-

Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse, sed falso. Nam Thraces, postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt; qui ea, quæ apportavit, abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille, cernens nullum locum sibi tutum in Græcia propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit; quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione; sed videbat id sine rege Persarum non posse fieri, ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi. Neque dubitabat facile se consecuturum, si modo ejus conveniendi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare, Lacedæmoniis adjuvantibus, sciebat: id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat.

X. Hæc cum moliretur, peteretque a Pharnabazo, ut ad Regem mitteretur, eodem tempore Critias cæterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset. Quare, si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur. His Laco

rebus

rebus commotus ſtatuit accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renunciat, quæ Regi cum Lacedæmoniis eſſent, irrita futura, niſi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidiſſet. Non tulit hoc ſatrapes, et violare clementiam, quam Regis opes minui maluit. Itaque miſit Syſamithren et Bagoam ad Alcibiadem interficiendum, cum ille eſſet in Phrygia, iterque ad Regem pararet. Miſſi clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. Illi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa caſam eam, in qua quieſcebat, eamque ſuccenderunt; ut incendio conficerent, quem manu ſuperari poſſe diffidebant. Ille autem ſonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui ſubalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hoſpes, qui nunquam diſcedere voluerat. Hunc ſequi ſe jubet, et id, quod in præſentia veſtimentorum fuit, arripuit: his in ignem ejectis, flammæ vim tranſiit. Quem, ut barbari incendium effugiſſe viderunt, telis eminus miſſis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere conſueverat, muliebri ſua veſte contectum ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum.

XI. Hunc infamatum a pleriſque tres graviſ-

ſimi

ſimi hiſtorici ſummis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejuſdem ætatis fuit; Theopompus, qui fuit poſt aliquanto natus; et Timæus: qui quidem duo maledicentiſſimi, neſcio quo modo, in illo uno laudando conſenſerunt. Nam ea, quæ ſupra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius; cum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet, omnes Athenienſes ſplendore ac dignitate vitæ ſuperaſſe: poſtquam inde expulſus Thebas venerit, adeo ſtudiis eorum inſerviſſe, ut nemo eum labore corporiſque viribus poſſet æquiparare: (omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inſerviunt:) eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus ſumma virtus in patientia ponebatur, ſic duritiæ ſe dediſſe, ut parſimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret: fuiſſe apud Thracas, homines vinolentos, rebuſque Venereis deditos; hos quoque in his rebus anteceſſiſſe: veniſſe ad Perſas, apud quos ſumma laus eſſet fortiter venari, luxurioſe vivere; horum ſic imitatum conſuetudinem, ut illi ipſi eum in his maxime admirarentur: quibus rebus effeciſſe, ut, apud quoſcunque eſſet, princeps poneretur, habereturque cariſſimus. Sed ſatis de hoc: reliquos ordiamur.

VIII. THRA-

VIII.

THRASYBULUS.

I. THRASYBULUS Lyci filius, Atheniensis. Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. Illi sine dubio neminem præfero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam, quod multi voluerunt, paucique potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare, huic contigit, ut a triginta oppressam tyrannis e servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit; ille nullam rem sine hoc: quæ ille universa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus et fortuna, quod in prælii concursu abit res a consilio ad vires, vimque pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, seque hic plus valuisse, quam ducis prudentiam, vere potest prædicare. Quare illud magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. Nam, cum triginta tyranni, præpositi a Lacedæmoniis, servitute op-

pressas

preſſas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent, plurimorum bona publicata inter ſe diviſiſſent, non ſolum princeps, ſed et ſolus initio bellum his indixit.

II. Hic enim, cum Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum, quam triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Atticorum, hoc robur libertatis clariſſimæ civitatis. Neque vero hic modo contemptus eſt primo a tyrannis, ſed et ejus ſolitudo: quæ quidem res et illis contemnentibus perniciei, et huic deſpecto ſaluti fuit. Hæc enim illos ad perſequendum ſegnes, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robuſtiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis eſſe debet, Nihil in bello oportere contemni; nec ſine cauſa dici, Matrem timidi flere non ſolere. Neque tamen pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt opes. Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Piræeum tranſiit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare ſunt adorti, ab eaque turpiter repulſi, protinus in urbem, armis impedimentiſque amiſſis, refugerunt. Uſus eſt Thraſybulus non minus prudentia, quam fortitudine. Nam cedentes violari vetuit: cives enim civibus parcere æquum cenſebat. Neque quiſquam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit. Neminem jacentem veſte ſpolia-

vit: nil attigit, niſi arma quorum indigebat, et quæ ad victum pertinebant. In ſecundo prælio cecidit Critias dux tyrannorum, cum quidem adverſus Thraſybulum fortiſſime pugnaret.

III. Hoc dejecto, Pauſanias venit Atticis auxilio rex Lacedæmoniorum. Is inter Thraſybulum, et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem his conditionibus: ne qui, præter triginta tyrannos, et decem, qui, poſtea prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exilio; neve cujuſquam bona publicarentur: reipublicæ procuratio populo redderetur. Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quod, reconciliata pace, cum plurimum in civitate poſſet, legem tulit, ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve multaretur; eamque illi Legem Oblivionis appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, ſed etiam, ut valeret, effecit. Nam, cum quidam ex his, qui ſimul cum eo in exilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit, et id, quod pollicitus erat, præſtitit.

IV. Huic, pro tantis meritis, honoris corona a populo data eſt, facta e duabus virgulis oleaginis; quæ, quod amor civium, non vis expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnæque fuit gloriæ. Bene ergo Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, cum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent,

Nolite,

Nolite, rogo vos, inquit, *mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. Quare ex iſtis nolo amplius, quam centum jugera, quæ et meam animi æquitatem et veſtram voluntatem indicent. Nam parva munera, diutina; locupletia, non propria eſſe conſueverunt.* Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſivit, neque quenquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore, cum prætor claſſem ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ, a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

IX.

CONON.

I. CONON Athenienfis Peloponnefio bello acceffit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. Nam et prætor pedeftribus exercitibus præfuit, et præfectus claffis res magnas mari geffit. Quas ob caufas præcipuus ei honos habitus eft. Namque omnibus unus infulis præfuit. In qua poteftate Pharas cepit coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnefio bello prætor, cum apud Ægos flumen copiæ Athenienfium a Lyfandro funt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejus res adminiftrata eft. Nam et prudens rei militaris, et diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, fi adfuiffet, illam Athenienfes calamitatem accepturos non fuiffe.

II. Rebus autem afflictis, cum patriam obfideri audiffet, non quæfivit ubi ipfe tuto viveret, fed unde præfidio poffet effe civibus fuis. Itaque contulit fe ad Pharnabazum fatrapen Ioniæ et Lydiæ, eundemque generum Regis et propinquum; apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multifque effecit periculis. Nam,

Nam, cum Lacedæmonii, Athenienfibus devictis, in focietate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agefilaumque bellatum miffent in Afiam, maxime impulfi a Tiffapherne, qui ex intimis Regis ab amicitia ejus defecerat, et cum Lacedæmoniis coierat focietatem, hunc adverfus Pharnabazus habitus eft imperator; re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejufque omnia arbitrio gefta funt. Hic multum ducem fummum Agefilaum impedivit, fæpeque ejus confiliis obftitit. Neque vero non fuit apertum, fi ille non fuiffet, Agefilaum Afiam Tauro tenus Regi fuiffe erepturum. Qui poftеaquam domum a fuis civibus revocatus eft, quod Bœotii et Athenienfes Lacedæmoniis bellum indixerant; Conon nihilo fecius apud præfectos Regis verfabatur, hifque omnibus maximo erat ufui.

III. Defecerat a Rege Tiffaphernes, neque id tam Artaxerxi, quam cæteris erat apertum. Multis enim magnifque meritis apud Regem, etiam cum in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, fi non facile ad credendum inducebatur, reminifcens ejus fe opera Cyrum fratrem fuperaffe. Hujus accufandi gratia Conon a Pharnabazo ad Regem miffus, pofteaquam venit, primum ex more Perfarum ad chiliarchum, qui fecundum gradum imperii tenebat, Tithrauftem acceffit, feque oftendit cum Rege colloqui velle. Nemo enim fine hoc admittitur. Huic ille, *Nulla*, inquit, *mora eft*;

ſed tu delibera utrum colloqui malis, an per literas edere quæ cogitas. Neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te Regem (quod ϖροσκυνεῖν illi vocant). *Hoc ſi tibi grave eſt, per me nihilo ſecius editis mandatis conficies, quod ſtudes.* Tum Conon, *Enimvero,* inquit, *mihi non eſt grave quemvis honorem habere Regi; ſed vereor, ne civitati meæ ſit opprobrio, ſi, cum ex ea ſim profectus, quæ cæteris gentibus imperare conſueverit, potius barbarorum, quam illius more fungar.* Itaque, quæ volebat, huic ſcripta tradidit,

IV. Quibus cognitis, Rex tantum auctoritate ejus motus eſt, ut Tiſſaphernem hoſtem judicarit, et Lacedæmonios bello perſequi juſſerit, et ei permiſerit, quem vellet eligere ad diſpenſandam pecuniam. Id arbitrium Conon negavit ſui eſſe conſilii, ſed ipſius, qui optime ſuos noſſe deberet; ſed ſe ſuadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare eſt miſſus, ut Cypriis, et Phœnicibus, cæteriſque maritimis civitatibus naves longas imperaret, claſſemque, qua proxima æſtate mare tueri poſſet, compararet; dato adjutore Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. Id ut Lacedæmoniis eſt nuntiatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam ſi cum barbaro ſolum contenderent. Nam ducem fortem, et prudentem regiis opibus præfuturum, ac ſecum dimicaturum videbant, quem neque conſilio, neque copiis

ſuperare

superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem; proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prælio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit; muros dirutos a Lysandro utrosque, et Piræei, et Athenarum, reficiendos curat; pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

V. Accidit huic, quod cæteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna. Nam, classe Peloponnesiorum devicta, cum ultum se injurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen eà non pia et probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri, quam Regis, maluit. Nam, cum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam et Æoliam restitueret Atheniensibus. Id cum minus diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad Regem eum se mittere velle magna de re. Hujus nuntio parens cum venisset, in vincula conjectus est; in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad Regem abductum, ibique periisse, scriptum reli-

 querunt.

querunt. Contra ea Dinon hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit: illud addubitat, utrum Tiribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

X. DION.

X.

DION.

I. DION Hipparini filius, Syracuſanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. Namque ille ſuperior Ariſtomachen ſororem Dionis habuit in matrimonio, ex qua duos filios Hipparinum et Niſæum procreavit, totidemque filias Sophroſynen et Areten; quarum priorem Dionyſio filio, eidem cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram Areten, Dioni. Dion autem, præter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam, multa alia a natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas, magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendat: magnas præterea divitias a patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem. Namque, etſi Dionyſii crudelitas ipſi diſplicebat, tamen ſalvum illum propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſa eſſe ſtudebat. Aderat in magnis rebus; ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re major ipſius cupiditas interceſſerat. Legationes vero omnes,

quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur; quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen tyranni sua humanitate leniebat. Hunc a Dionysio missum Carthaginienses suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati.

II. Neque vero hæc Dionysium fugiebant: nam, quanto esset sibi ornamento, sentiebat. Quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium. Qui quidem, cum Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti negare non potuit, quin eum arcesseret, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est, atque adamavit, ut se totum ei traderet. Neque vero minus Plato delectatus est Dione. Itaque, cum a Dionysio tyranno crudeliter violatus esset, quippe quem venundari jussisset, tamen eodem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionysius; quo cum graviter conflictaretur, quæsivit a medicis Dion quemadmodum se haberet, simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur: nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. Id medici non tacuerunt, et ad Dionysium filium sermonem retulerunt. Quo ille commotus, ne

agendi

agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem medicos dare coegit. Hoc, æger, ſumpto, ſomno ſopitus diem obiit ſupremum.

III. Tale initium fuit Dionis et Dionyſii ſimultatis, eaque multis rebus aucta eſt; ſed tamen primis temporibus aliquandiu ſimulata inter eos amicitia manſit. Cumque Dion non deſineret obſecrare Dionyſium, ut Platonem Athenis arceſſeret, et ejus conſiliis uteretur; ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit, eodemque tempore Philiſtum hiſtoricum Syracuſas reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc in meo libro plura ſunt expoſita, qui de hiſtoricis Græcis conſcriptus eſt. Plato autem tantum apud Dionyſium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei perſuaſerit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracuſanis; a qua voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquanto crudelior eſſe cœpit.

IV. Qui quidem, cum a Dione ſe ſuperari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens ne, ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur; oſtendens, ſe id utriuſque facere cauſa, ne, cum inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id cum factum multi indignarentur, magnæque eſſet invidiæ tyranno, Dionyſius omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naves impoſuit, ad eumque miſit. Sic enim exiſtimari volebat id

se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso manum comparare, sibique bellum facere conari, Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit, filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino victu deducerent) ut se a superiore parte ædium dejecerit, atque ita interierit.

V. Sed illuc revertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, et eodem perfugit Heraclides, ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur. Quam ob causam pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus non tam suis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest nullum esse im-

imperium tutum, nisi benevolentia munitum. Eo tempore aberat Dionysius, et in Italia classem opperiebatur, adversariorum ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repressit, totiusque ejus partis Siciliæ potitus est, quæ sub Dionysii potestate fuerat; parique modo urbis Syracusarum, præter arcem, et insulam adjunctam oppido; eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionysius.

VI. Has tam prosperas, tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio; quod fortuna sua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, sævitiam suam exercuit. Nam, cum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit gravissimum parens vulnus morte filii; deinde orta dissensione inter eum et Heraclidem, qui quidem Dioni principatum non concedens factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates; quorum consensu præerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, et versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: Non posse bene geri rempubl. multorum imperiis.

riis. Quod dictum magna invidia consecuta est: namque aperuisse videbatur, se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit, Heraclidemque, cum Syracusas venisset, interficiendum curavit.

VII. Quod factum omnibus maximum timorem injecit. Nemo enim, illo interfecto, se tutum putabat. Ille autem, adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. Quibus divisis, cum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit; neque, quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. Id ejusmodi erat, ut, cum milites reconciliasset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur, et, insuetus male audiendi, non æquo animo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, et tyrannum non ferendum dictitabat.

VIII. Hæc ille intuens, cum, quemadmodum sedaret, nesciret, et, quorsum evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo et callidus, et ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, et ait, eum in magno periculo esse propter offensionem populi et odium militum, quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum nego-

negotium daret, qui se simularet illi inimicum; quem si invenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato, excipit has partes ipse Callicrates, et se armat imprudentia Dionis; ad eum interficiendum socios conquirit, adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res multis consciis quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa, quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem in ædem Proserpinæ deducunt, ac jurare cogunt nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est; verens ne prius consilium suum aperiretur, quam conata perfecisset.

IX. Hac mente proximo die festo, cum a conventu remotum se Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuisset, consciis facinoris loca munitiora oppidi tradidit, domum custodibus sepsit, a foribus qui non discederent, certos præfecit. Navem triremem armatis ornat, Philocrati fratri suo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet; cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut haberet, quo fugeret ad salutem. Suorum

Suorum autem e numero Zacynthios adolescentes quosdam elegit, cum audacissimos, tum viribus maximis; hisque dat negotium, ut ad Dionem eant inermes, sic ut conveniendi ejus gratia viderentur venire. Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut limen ejus intrarunt, foribus obseratis, in lecto cubantem invadunt, colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris. Hic, sicut ante sæpe dictum est, quam invisa sit singularis potentia, et miseranda vita, qui se metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. Cui cum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est.

X. Confecta cæde, cum multitudo visendi gratia introiisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. Nam, celeri rumore dilato Dioni vim allatam, multi concurrerant; quibus tale facinus displicebat. Hi, falsa suspicione ducti, immerentes ut sceleratos occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. Nam, qui vivum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ, tyrannique expulsorem prædicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo loco, ela-

tus

tus publice, ſepulchri monumento donatus eſt. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus; quartum poſt annum, quam ex Peloponneſo in Siciliam redierat.

XI. IPHI-

XI.

IPHICRATES.

I. IPHICRATES Athenienſis non tam magnitudine rerum geſtarum, quam diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, ut non ſolum ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum vero in bello eſt verſatus, ſæpe exercitibus præfuit, nuſquam culpa ſua male rem geſſit, ſemper conſilio vicit; tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedeſtria arma mutavit, cum, ante illum imperatorem, maximis clypeis, brevibus haſtis, minutis gladiis uterentur: ille e contrario peltam pro parma fecit, a qua poſtea peltaſtæ pedites appellantur, ut ad motus concurſuſque eſſent leviores. Haſtæ modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, et pro ferreis atque æneis lineas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit: nam pondere detracto, quod æque corpus tegeret, et leve eſſet, curavit.

II. Bellum cum Thracibus geſſit: Seuthen ſocium Athenienſium in regnum reſtituit. Apud

Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci; in eamque conſuetudinem adduxit, ut, cum prælii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli a peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu Moram Lacedæmoniorum interfecit, quod maxime tota celebratum eſt Græcia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit; quo facto magnam adeptus eſt gloriam. Cum Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre voluiſſet, Iphicratem ab Athenienſibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit. Quem quidem ſic omni diſciplina militari erudivit, ut quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati ſunt, ſic Iphicratenſes apud Græcos in ſumma laude fuerint. Idem ſubſidio Lacedæmoniis profectus Epaminondæ retardavit impetus. Nam, niſi ejus adventus appropinquaſſet, non prius Thebani Sparta abſceſſiſſent, quam captam incendio deleſſent.

III. Fuit autem et animo magno, et corpore, imperatoriaque forma, ut ipſo aſpectu cuivis injiceret admirationem ſui; ſed in labore remiſſus nimis, parumque patiens, ut Theopompus memoriæ prodidit: bonus vero civis, fideque magna. Quod cum in aliis rebus declaraverit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis

liberis tuendis. Namque Eurydice mater Perdiccæ et Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejuſque opibus defenſa eſt. Vixit ad ſenectutem, placatis in ſe ſuorum civium animis. Cauſam capitis ſemel dixit, bello ſociali, ſimul cum Timotheo, eoque judicio eſt abſolutus. Meneſthea filium reliquit ex Threſſa natum Coti regis filia. Is cum interrogaretur utrum pluris patrem, matremne faceret; *Matrem,* inquit. Id cum omnibus mirum videretur; *At,* ille, *merito,* inquit, *facio: nam pater, quantum in ſe fuit, Thracem me genuit: contra, mater Athenienſem.*

XII.

CHABRIAS.

I. CHABRIAS Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus, reſque multas memoria dignas geſſit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, cum Bœotiis ſubſidio veniſſet. Namque, in ea victoria fidente ſummo duce Ageſilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere; obnixoque genu ſcuto, projectaque haſta, impetum excipere hoſtium docuit. Id novum Ageſilaus intuens, progredi non eſt auſus, ſuoſque jam incurrentes tuba revocavit. Hoc uſque eo in Græcia fama celebratum eſt, ut illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt, ut poſtea athletæ, cæterique artifices his ſtatibus in ſtatuis ponendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti.

II. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtravit, cum dux Athenienſium eſſet: multa in Ægypto ſua ſponte geſſit. Nam Nectanebum adjutum profectus regnum ei conſtituit. Fecit idem Cypri, ſed publice ab

Atheni-

Athenienfibus Evagoræ adjutor datus; neque prius inde difceffit, quam totam infulam bello devinceret: qua ex re Athenienfes magnam gloriam funt adepti. Interim bellum inter Ægyptios et Perfas conflatum eft; et Athenienfes cum Artaxerxe focietatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis, a quibus magnas prædas Agefilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Agefilao cederet, fua fponte eos adjutum profectus Ægyptiæ claffi præfuit; pedeftribus copiis Agefilaus.

III. Tum præfecti Regis Perfiæ legatos miferunt Athenas queftum, quod Chabrias adverfum Regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienfes diem certam Chabriæ præftituerunt, quam ante, domum nifi rediffet, capitis fe illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius eft moratus, quam fuit neceffe. Non enim libenter erat ante oculos civium fuorum, quod et vivebat laute, et indulgebat fibi liberalius, quam ut invidiam vulgi poffet effugere. Eft enim hoc commune vitium in magnis liberifque civitatibus, ut invidia gloriæ comes fit, et libenter de his detrahant, quos eminere videant altius; neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuentur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero folus ille aberat Athenis libenter, fed omnes fere principes fecerunt idem; quod tantum

tum se ab invidia putabant absuturos, quantum a conspectu suorum recessissent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus, sed tamen Athenis et honoratus et potens.

IV. Chabrias autem periit bello sociali, tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium. Erat in classe Chabrias privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis milites, quam qui præerant, aspiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam, dum primus studet portum intrare, et gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. Cum enim eo penetrasset, cæteræ non sunt secutæ. Quo facto circumfusus hostium concursu, cum fortissime pugnaret, navis rostro percussa cœpit sidere. Hinc cum refugere posset, si se in mare dejecisset, quod suberat classis Atheniensium, quæ exciperet natantem, perire maluit, quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At ille, præstare honestam mortem turpi existimans vitæ, cominus pugnans telis hostium interfectus est.

XIII. TI-

XIII.

TIMOTHEUS.

I. TIMOTHEUS Cononis filius, Athenienſis. Hic a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus ſunt præclare facta, ſed hæc maxime illuſtria. Olynthios et Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, in qua oppugnanda, ſuperiore bello, Athenienſes mille et ducenta talenta conſumpſerant. Hanc ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. Adverſum Cotyn bella geſſit, ab eoque mille et ducenta talenta prædæ in publicum detulit: Cyzicum obſidione liberavit: Ariobarzani, ſimul cum Ageſilao, auxilio profectus eſt: a quo cum Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quam id ſumere, cujus partem domum ſuam ferre poſſet. Itaque accepit Crithoten et Seſtum.

II. Idem claſſi præfectus circumvehens Peloponneſum, Laconicam populatus, claſſem eorum fugavit. Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit, ſociosque idem adjunxit Epirotas,

rotas, Acharnanas, Chaonas, omneſque eas gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione deſtiterunt, et ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt, pacemque his legibus conſtituerunt, ut Athenienſes mari duces eſſent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ Paci publice ſint factæ, eique Deæ pulvinar ſit inſtitutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice ſtatuam in foro poſuerunt; qui honos huic uni ante hoc tempus contigit, ut, cum patri populus ſtatuam poſuiſſet, filio quoque daret: ſic juxta poſita recens filii, veterem patris renovavit memoriam.

III. Hic cum eſſet magno natu, et magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes undique premi ſunt cœpti. Defecerat Samus, deſcierat Helleſpontus, Philippus jam tunc valens Macedo multa moliebatur; cui oppoſitus Chares cum eſſet, non ſatis in eo præſidii putabatur. Fit Meneſtheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, et, ut ad bellum proficiſcatur, decernitur. Huic in conſilium dantur duo uſu et ſapientia præſtantes, quorum conſilio uteretur, pater et ſocer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna ſpes eſſet per eos amiſſa poſſe recuperari. Hi cum Samum profecti eſſent, et eodem Chares, eorum adventu cognito, cum ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtum videretur;

accidit, cum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur, quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati suam classem suppresserunt. At ille temeraria usus ratione non cessit majorum natu auctoritati, et, ut in sua manu esset fortuna, quo contenderat, pervenit, eodemque ut sequerentur ad Timotheum et Iphicratem nuntium misit. Hinc male re gesta, compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit, literasque Athenas publice misit sibi proclive fuisse Samum capere, nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset. Ob eam rem in crimen vocabantur. Populus, acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur centum talentis. Ille, odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem se contulit.

IV. Hujus post mortem cum populum judicii sui pœniteret, mulctæ novem partes detraxit, et decem talenta Cononem filium ejus ad muri quandam partem reficiendam jussit dare. In quo fortunæ varietas est animadversa. Nam, quos avus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos cum summa ignominia familiæ ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ sapientisque vitæ cum plura possimus proferre testimonia, uno erimus contenti; quod ex eo facile conjici poterit, quam carus suis

ſuis fuerit. Cum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic, cum in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo præſidio venit; tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit; patriæque ſanctiora jura, quam hoſpitii, eſſe duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei; neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

 XIV. DA-

XIV.

DATAMES.

I. VENIO nunc ad fortiſſimum virum, maximique conſilii, omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginienſibus, Hamilcare, et Hannibale. De quo hoc plura referemus, quod et obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque, et ea, quæ proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, quo tantum non omnes ſuperabat, acciderunt. Quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camiſſare natione Care, matre Scythiſſa, natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camiſſares, quod et manu fortis, et bello ſtrenuus, et Regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam, partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames, militare munus fungens, primum qualis eſſet aperuit in bello, quod Rex adverſus Caduſios geſſit. Namque hic, multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera. Quo factum eſt, ut, cum in eo bello cecidiſſet Camiſſares, paterna ei traderetur provincia.

II. Pari ſe virtute poſtea præbuit, cum Autophradates

tophradates jussu Regis bello persequeretur eos, qui defecerant. Namque ejus opera hostes, cum castra jam intrassent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus Regis est: qua ex re majoribus rebus præesse cœpit. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus a Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. Is Regi dicto audiens non erat; quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamen propinquum Paphlagonis. Namque ex fratre et sorore erant nati: quam ob causam Datames omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum venisset sine præsidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, pene interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame amita Paphlagonis: ea, quid ageretur, resciit, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo, cum ab Ariobarzane præfecto Lydiæ, et Ioniæ, totiusque Phrygiæ desertus esset, nihilo segnius perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore et liberis.

III. Cujus facti ne prius fama ad Regem, quam ipse, perveniret, dedit operam. Itaque, omnibus insciis, eo, ubi erat Rex, venit; posteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie (quod et niger, et capillo longo, barbaque erat prolixa), optima veste contexit, quam satrapæ regii gerere consueverant;

rant; ornavit etiam torque, et armillis aureis, cæteroque regio cultu: ipſe agreſti duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, ſiniſtra copulam, qua vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam captam duceret. Quem cum omnes aſpicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus eſſet concurſus, fuit non nemo, qui agnoſceret Thyum, Regique nuntiaret. Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum miſit exploratum; a quo ut rem geſtam comperit, ſtatim admitti juſſit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis quod nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum miſit, qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo, et Tithrauſte, ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos, imperio, eſſe juſſit. Poſtea vero quam Pharnabazum Rex revocavit, illi ſumma imperii tradita eſt.

IV. Hic cum maximo ſtudio compararet exercitum, Ægyptumque proficiſci pararet, ſubito a Rege literæ ſunt ei miſſæ, ut Aſpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat; quæ gens jacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aſpis, ſaltuoſam regionem caſtelliſque munitam incolens, non ſolum imperio Regis non parebat, ſed etiam finitimas regiones vexabat, et, quæ Regi portarentur, abripiebat.

Datames,

Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, et a majore re abstrahebatur, tamen Regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit, existimans id, quod accidit, facilius se imprudentem parva manu oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit. Quærit quibus locis sit Aspis; cognoscit haud longe abesse, profectumque eum venatum. Quem dum speculatur, adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas cum iis, quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit, arma capit, suosque sequi jubet, ipse equo concitato ad hostem vehitur. Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem pertimescit, atque a conatu resistendi deterritus sese dedit. Hunc Datames vinctum ad Regem ducendum tradit Mithridati.

V. Hæc dum geruntur, Artaxerxes, reminiscens a quanto bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, se ipsum reprehendit, et nuntium ad exercitum Acen misit, quod nondum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu discederet. His, priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Qua celeritate cum magnam benevolentiam Regis Datames consecutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris,

pluris, quam ſe omnes, fieri videbant: quo facto cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. Hæc Pandates, gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami, per ſcripta ei mittit. In quibus docet, eum magno fore periculo, ſi quid, illo imperante, in Ægypto adverſi accidiſſet. Namque eam eſſe conſuetudinem regum, ut caſus adverſos hominibus tribuant, ſecundos fortunæ ſuæ; quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male geſtæ nuntientur; illum hoc majore fore diſcrimine, quod, quibus Rex maxime obediat, eos habeat inimiciſſimos. Talibus ille literis cognitis, cum jam ad exercitum Acœum veniſſet, quod non ignorabat ea vere ſcripta, deſciſcere a Rege conſtituit: neque tamen quicquam fecit, quod fide ſua eſſet indignum. Nam Mandroclem Magnetem exercitui præfecit; ipſe cum ſuis in Cappadociam diſcedit, conjunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate eſſet in Regem; clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas ſuis tuendas tradit.

VI. Sed hæc propter hiemale tempus minus proſpere ſuccedebant. Audit Piſidas quaſdam copias adverſus ſe parare: filium eo Arſideum cum exercitu mittit. Cadit in prœlio adoleſcens: proficiſcitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepiſſet; quod prius ad hoſtem pervenire cupiebat, quam de re male geſta fama ad ſuos perveniret, ne,

cognita

cognita filii morte, animi debilitarentur militum. Quo contenderat pervenit, hiſque locis caſtra ponit, ut neque circumveniri multitudine adverſariorum poſſet, neque impediri, quo minus ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes ſocer ejus præfectus equitum. Is, deſperatis generi rebus, ad hoſtes transfugit. Id Datames ut audivit, ſenſit, ſi in turbam exiſſet ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum ut cæteri conſilium ſequerentur. In vulgus edit ſuo juſſu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hoſtes: quare relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi. Quod ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum ut adverſarii non poſſent reſiſtere, cum et intra vallum et foris cæderentur. Hac re probata, exercitum educit, Mithrobarzanem perſequitur: qui dum ad hoſtes pervenerat, Datames ſigna inferri jubet. Piſidæ, nova re commoti, in opinionem adducuntur perfugas mala fide compoſitoque feciſſe, ut recepti eſſent majori calamitati: primum eos adoriuntur. Illi, cum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti ſunt cum iis pugnare, ad quos tranſierant, ab hiſque ſtare, quos reliquerant. Quibus cum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtentes Datames invadit, primo impetu pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra hoſtium capit. Tali conſilio uno tempore et proditores per-

 culit,

culit, et hoftes profligavit; et, quod ad fuam perniciem fuerat cogitatum, id ad falutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum ufquam legimus.

VII. Ab hoc tamen viro Schifmas maximus natu filius defciit, adque Regem tranfiit, et de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat fibi cum viro forti ac ftrenuo negotium effe, qui, cum cogitaffet, facere auderet, et prius cogitare, quam conari, confueffet, Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare poffet, faltum, in quo Ciliciæ portæ funt fitæ, Datames præoccupare ftuduit; fed tam fubito copias contrahere non potuit. A qua re depulfus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hoftibus, neque præteriret adverfarius, quin ancipitibus locis premeretur; et, fi dimicare cum eo vellet, non multum obeffe multitudo hoftium fuæ paucitati poffet.

VIII. Hæc etfi Autophradates videbat, fatius tamen ftatuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco federe. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardaces appellant, ejufdemque generis tria funditorum, præterea Cappadocum octo; Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Afpendiorum et Pifidarum circiter

citer tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria millia, levis armaturæ maximum numerum. Has adverſus copias ſpes omnis conſiſtebat Datami in ſe, locique natura. Namque hujus partem non habebat viceſimam militum. Quibus fretus conflixit, adverſariorumque multa millia concidit, cum de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſent. Quam ob cauſam poſtero die tropæum poſuit quo loco pridie pugnatum eſt. Hinc cum caſtra moviſſet, ut inferior copiis, ita ſuperior omnibus præliis diſcedebat; quod nunquam manum confereret, niſi cum adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet, quod perito regionum callideque cogitanti ſæpe accidebat. Autophradátes, cum bellum duci majore Regis calamitate quam adverſariorum videret, ad pacem amicitiamque hortatus eſt, ut cum Rege in gratiam rediret. Quam ille, etſi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum, quod Rex adverſus Datamen ſuſceperat, ſedatum: Autophradates in Phrygiam ſe recepit.

IX. At Rex, quod implacabile odium in Datamen ſuſceperat, poſtquam bello eum opprimi non poſſe animadvertit, inſidiis interficere ſtuduit; quas ille pleraſque vitavit. Sicut, cum nuntiatum eſſet quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero, de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque ne-

gligendum putavit, experiri voluit verum falſumne ſibi eſſet relatum. Itaque eo profectus eſt, quo itinere futuras inſidias dixerant. Sed elegit corpore et ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loco ire, quo ipſe conſueverat, juſſit: ipſe autem ornatus veſtitu militari inter corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum, qui ſuppoſitus erat: prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere, quod ipſum vidiſſent. Ipſe, ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem cum univerſi feciſſent, priuſquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

X. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. Namque is pollicitus eſt Regi ſe eum interfecturum, ſi ei Rex promitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere, fidemque de ea re, more Perſarum, dextra dediſſet. Hanc ut accepit, ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum Rege inimicitiam; copias parat, et abſens amicitiam cum Datame facit; Regis provinciam vexat, caſtella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamen mittit. Pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo perſuaſit homini ſe infinitum adverſus Regem ſuſcepiſſe

bellum;

bellum; cum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga Regem ſuſceperant, contineri viderentur.

XI. Id cum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamen tempus eſſe majores exercitus parari, et bellum cum ipſo Rege ſuſcipi: de qua re, ſi ei videretur, quo loco vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque, quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribuſque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipſo autem colloquendi die utrique, locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt: deinde ipſi ſunt congreſſi. Hic, cum aliquandiu in colloquio fuiſſent, et diverſi diſceſſiſſent, jamque procul Datames abeſſet, Mithridates, priuſquam ad ſuos perveniret, ne quam ſuſpicionem pareret, in eundem locum revertitur; atque ibi, ubi telum erat poſitum, reſedit, ut ſi a laſſitudine cuperet acquieſcere, Datamenque revocavit, ſimulans ſe quiddam in colloquio eſſe oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veſte texit, ac Datami venienti ait, digredientem ſe animadvertiſſe locum quendam, qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda idoneum. Quem cum digito

gito monſtraret, et ille conſpiceret, averſum ferro transfixit, et prius, quam quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos conſilio, neminem perfidia, ceperat, ſimulata captus eſt amicitia.

XV. EPA-

XV.

EPAMINONDAS.

I. EPAMINONDAS Polymni filius, Thebanus. De hoc priuſquam ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant, neve ea, quæ ipſis leviora ſunt, pari modo apud cæteros fuiſſe arbitrentur. Scimus enim muſicen noſtris moribus abeſſe a principis perſona; ſaltare etiam in vitiis poni. Quæ omnia apud Græcos et gratia et laude digna ducuntur. Cum autem exprimere imaginem conſuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus; deinde quibus diſciplinis et a quibus ſit eruditus; tum de moribus, ingeniique facultatibus, et ſi qua alia digna memoria erunt; poſtremo de rebus geſtis, quæ a plurimis omnium anteponentur virtutibus.

II. Natus igitur patre, quo diximus, honeſto genere, pauper jam a majoribus relictus. Eruditus autem ſic, ut nemo Thebanus magis. Nam et citharizare, et cantare ad chordarum ſonum doctus eſt a Dionyſio, qui non minore

fuit

fuit in muſicis gloria, quam Damon, aut Lamprus, quorum pervulgata ſunt nomina; carmina cantare tibiis ab Olympiodoro; ſaltare a Calliphrone. At Philoſophiæ præceptorem habuit Lyſim Tarentinum Pythagoreum; cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem et ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit, neque prius eum a ſe dimiſerit, quam doctrinis tanto anteceſſit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet pari modo ſuperaturum omnes in cæteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, et potius contemnenda; at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Poſtquam ephebus factus eſt, et palæſtræ dare operam cœpit, non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati: illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo; et luctando ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere; in armis vero plurimum ſtudii conſumebat.

III. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona acceſſerant. Erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo, adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patienſque admirandum in modum; non ſolum populi, ſed etiam amicorum ferens injurias; in primiſque commiſſa celans, quod interdum non minus

prodeſt,

prodeſt, quam diſerte dicere. Studioſus audiendi: ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur. Itaque cum in circulum veniſſet, in quo aut de republ. diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur, nunquam inde prius diſceſſit, quam ad finem ſermo eſſet deductus. Paupertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de republ. nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo caruit facultatibus; fide ad alios ſublevandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit judicari omnia ei cum amicis fuiſſe communia. Nam, cum aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus eſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non poſſet, amicorum concilium habebat, et, quantum quiſque daret, pro cujuſque facultatibus imperabat; eamque ſummam cum faceret, priuſquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos, qui conferebant; eique ut ipſi numerarent faciebat, ut ille, ad quem ea res perveniebat, ſciret quantum cuique deberet.

IV. Tentata autem ejus eſt abſtinentia a Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, et Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, et cauſam adventus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedonte coram, *Nihil*, inquit, *opus pecunia eſt.*

Nam

Nam si ea Rex vult, quæ Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus; sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror: tibi ignosco: sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde, aut, nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exire, suaque, quæ attulisset, liceret efferre; *Istud,* inquit, *faciam, neque tua causa, sed mea; ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat, ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem.* A quo cum quæsisset quo se duci vellet, et ille Athenas dixisset, præsidium dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed etiam, ut inviolatus in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem fecimus, effecit. Abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est; quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

V. Fuit et disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia; neque minus concinnus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adversa-

rium

rium in adminiſtranda republ. ſatis exercitatum in dicendo, ut Thebanum ſcilicet. Namque illi genti plus ineſt virium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari ſolebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera deſideraretur. Huic ille, *Fallis,* inquit, *verbo cives tuos, quod hos a bello avocas. Otii enim nomine ſervitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque, qui ea diutina volunt frui, bello exercitati eſſe debent. Quare, ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis utendum, non palæſtra.* Idem ille Meneclides cum huic objiceret, quod liberos non haberet, neque uxorem duxiſſet, maximeque inſolentiam, quod ſibi Agamemnonis belli gloriam videretur conſecutus: at ille, *Deſine,* inquit, *Meneclide, de uxore mihi exprobrare. Nam nullius in iſta re minus, quam tuo, uti conſilio volo.* (Habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterii.) *Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. Namque ille cum univerſa Græcia vix decem annis unam cepit urbem; ego contra ex una urbe noſtra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.*

VI. Idem cum in conventum veniſſet Arcadum petens ut ſocietatem cum Thebanis et Argivis facerent; contraque Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentia omnes eo præſtabat tempore, poſtularet, ut potius amicitiam ſequerentur Atticorum, et in oratione ſua multa invectus eſſet in Thebanos et Argivos, in eiſque

hoc

hoc posuisset, animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de cæteris possent judicare: Argivos enim fuisse Orestem et Alcmæonem matricidas; Thebis Œdipum natum, qui, cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset. Hic in respondendo Epaminondas, cum de cæteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit innocentes illos natos, domi scelere admisso cum patria essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ, legati ante pugnam Leuctricam: quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur.

VII. Fuisse autem patientem, suorumque injurias ferentem civium, quod se patriæ irasci nefas esse duceret, hæc sunt testimonia. Cum eum propter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset deducta res militum, ut omnes de salute pertimescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur, desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia: erat enim ibi privatus numero militum: a quo cum

peterent

peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, et exercitum, obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc ſemel fecit, ſed ſæpius: maxime autem fuit illuſtre, cum in Peloponneſum exercitum duxiſſet adverſus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. Hic, cum criminibus adverſariorum omnes in invidiam veniſſent, ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum, atque in eorum locum alii prætores ſucceſſiſſent, Epaminondas plebiſcito non paruit, idemque ut facerent perſuaſit collegis, et bellum, quod ſuſceperat, geſſit. Namque animadvertebat, ubi id feciſſet, totum exercitum, propter prætorum imprudentiam, inſcitiamque belli, periturum. Lex erat Thebis, quæ morte multabat, ſi quis imperium diutius retinuiſſet, quam lege præfinitum foret: hanc Epaminondas, cum reipubl. conſervandæ cauſa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; et quatuor menſibus diutius, quam populus juſſerat, geſſit imperium.

VIII. Poſtquam domum reditum eſt, collegæ ejus hoc crimine accuſabantur. Quibus ille permiſit, omnem ut cauſam in ſe transferrent, ſuaque opera factum contenderent ut legi non obedirent. Qua defenſione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit, quæ adverſarii crimini dabant, omniaque, quæ collegæ

legæ dixerant, confessus est; neque recusavit quo minus legis pœnam subiret; sed unum ab iis petivit, ut in periculo suo conscriberent, *Epaminondas a Thebanis morte multatus est, quod eos coëgit apud Leuctra superare Lacedæmonios, quos, ante se imperatorem, nemo Bœoticorum ausus fuit aspicere in acie; quodque uno prœlio non solum Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Græciam in libertatem vindicavit, eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedæmonii satis haberent, si salvi esse possent: neque prius bellare destitit, quam, Messena constituta, urbem eorum obsidione clausit.* Hæc cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est; neque quisquam judex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a judicio capitis maxima discessit gloria.

IX. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie instructa audacius instaret hostibus, cognitus a Lacedæmoniis, quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt; neque prius abscesserunt, quam, magna cæde facta, multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii; neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, cum animadverteret mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat,

extrax-

extraxiſſet, animam ſtatim emiſſurum, uſque eo retinuit, quoad renuntiatum eſt viciſſe Bœotios: id poſtquam audivit, *Satis*, inquit, *vixi, invictus enim morior.* Tum, ferro extracto, confeſtim exanimatus eſt.

X. Hic uxorem nunquam duxit: in quo cum reprehenderetur a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriæ conſulere diceret, quod liberos non relinqueret: *Vide*, inquit, *ne tu pejus conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis. Neque vero ſtirps mihi poteſt deeſſe. Namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit, neceſſe eſt.* Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, et præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta eſt cædes civium, domi ſe retinuit; quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funeſtam putabat. Idem, poſtquam apud Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis ſtetit. Hujus de virtutibus, vitaque ſatis erit dictum, ſi hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias, Thebas, et ante Epaminondam natum, et poſt ejus interitum, perpetuo alieno paruiſſe imperio; contra ea, quamdiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuiſſe totius Græciæ. Ex quo intelligi poteſt unum hominem pluris, quam civitatem, fuiſſe.

XVI. PELO-

XVI.

PELOPIDAS.

I. PELOPIDAS Thebanus magis hiſtoricis, quam vulgo, notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam; quod vereor, ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram quantum potero; et medebor cum ſatietati, tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulſu perpaucorum Thebanorum, qui, adverſariæ factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant; idque ſuo privato, non publico, fecit conſilio. Quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt; neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod, ſuſceptis inimicitiis, ſatius ducebant eos obſideri, quam liberari. Nam poſt Peloponneſium bellum, Athenaſque devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant; et eos eſſe ſolos, qui adverſus

verſus

verſus reſiſtere auderent. Hac mente amicis ſuis ſummas poteſtates dederant, alterius factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus patria carebat.

II. Hi omnes fere Athenas ſe contulerant, non quo ſequerentur otium, ſed, ut quemque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus eſt viſum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem ſentiebant, diem delegerunt, ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam eum, quo maximi magiſtratus ſimul conſueverant epulari. Magnæ ſæpe res non ita magnis copiis ſunt geſtæ: ſed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes ſunt profligatæ. Nam duodecim adoleſcentuli coierunt ex his, qui exilio erant multati, cum omnino non eſſent amplius centum, qui tanto ſe offerrent periculo. Qua paucitate percuſſa eſt Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adverſariorum factioni, quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ. Quorum imperioſa majeſtas, neque ita multo poſt, Leuctrica pugna, ab hoc initio perculſa, cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdiu exiſſent, ut veſperaſcente cœlo Thebas poſſent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore

ſuſpicione facerent iter. Qui, cum tempore ipſo, quo ſtuduerant, perveniſſent, domum Charonis devenerunt, a quo et tempus et dies erat datus.

III. Hoc loco libet interponere, etſi ſejunctum a re propoſita eſt, nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe. Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit exules in urbem deveniſſe. Id illi, vino epuliſque dediti, uſque eo deſpexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Acceſſit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam: allata eſt enim epiſtola Athenis, ab Archia hierophante, Archiæ, qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat; in qua omnia de profectione exulum perſcripta erant. Quæ cum jam accubanti in convivio eſſet data, ſicut erat ſignata, in pulvinum ſubjiciens, *In craſtinum*, inquit, *differo res ſeveras*. At illi omnes, cum jam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exulibus, duce Pelopida, ſunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberaverunt, auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt.

IV. Hoc tam turbido tempore, ſicut ſupra diximus, Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc libe-

liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: cæteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ prima phalangem proſtravit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit. Sicut Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu; quoque Meſſena celerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. Denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda ita, ut proxima eſſet Epaminondæ.

V. Conflictatus autem eſt cum adverſa fortuna. Nam et initio, ſicut oſtendimus, exul patria caruit; et, cum Theſſaliam in poteſtatem Thebanorum cuperet redigere, legationiſque jure ſatis tectum ſe arbitraretur, quod apud omnes gentes ſanctum eſſe conſueſſet, a tyranno Alexandro Pheræo ſimul cum Iſmenia comprehenſus in vincula conjectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum nunquam is animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannoſque ejus expellerent. Cujus belli cum ei ſumma eſſet data, eoque cum exercitu profectus eſſet, non dubitavit, ſimul ac conſpexit hoſtem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, incenſus ira equum in eum concitavit, proculque digreſſus a ſuis, conjectu telorum confoſſus cecidit.

dit. Atque hoc ſecunda victoria accidit, nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto omnes Theſſaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis, et ſtatuis æneis, liberoſque ejus multo agro donarunt.

XVII.

AGESILAUS.

I. AGESILAUS Lacedæmonius, cum a cæteris ſcriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico, collaudatus eſt. Eo enim uſus eſt familiariſſime. Hic primum de regno cum Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos eſt enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent ſemper reges, nomine magis, quam imperio, ex duabus familiis Proclis et Euryſthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. Harum ex altera in alterius familiæ locum fieri non licebat: itaque uterque ſuum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis ejus, qui regnans deceſſiſſet. Sin is virilem ſexum non reliquiſſet, tunc deligebatur, qui proximus eſſet propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Ageſilai; filium reliquerat Leotychidem, quem ille vivus non agnorat, eundem moriens ſuum eſſe dixerat. Is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo contendit; neque id, quod petivit, conſecutus eſt. Nam, Lyſandro ſuffragante, homine, ut oſtendimus

ſupra, factioſo, et his temporibus potente, Ageſilaus antelatus eſt.

II. Hic, ſimul atque imperii potitus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Aſiam, bellumque Regi facerent; docens ſatius eſſe in Aſia, quam in Europa dimicare. Namque fama exierat Artaxerxem comparare claſſem, pedeſtreſque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut prius in Aſiam cum copiis pervenerit, quam regii ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, ut omnes imparatos imprudenteſque offenderet. Id ut cognovit Tiſſaphernes, qui ſummum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias a Lacone petivit, ſimulans ſe dare operam, ut Lacedæmoniis cum Rege conveniret; re autem vera ad copias comparandas; eaſque impetravit trimeſtres. Juravit autem uterque ſe ſine dolo inducias conſervaturum. In qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus: contra ea, Tiſſaphernes nihil aliud, quam bellum, comparavit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen jusjurandum ſervabat, multumque in eo conſequi ſe dicebat; quod Tiſſaphernes perjurio ſuo et homines ſuis rebus abalienaret, et Deos ſibi iratos redderet: ſe autem, ſervata religione, confirmare exercitum, cum animadverteret Deorum numen facere ſecum, hominesque ſibi conciliari amiciores; quod iis ſtudere conſueſſent, quos conſervare fidem viderent.

III. Poſt-

III. Poſtquam induciarum præteriit dies, barbarus, non dubitans, quod ipſius erant plurima domicilia in Caria, et ea regio his temporibus multo putabatur locupletiſſima, eo potiſſimum hoſtes impetum facturos, omnes ſuas copias eo contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe convertit, eamque prius depopulatus eſt, quam Tiſſaphernes uſquam ſe moveret. Magna præda militibus locupletatis, Epheſum hiematum exercitum reduxit, atque ibi, officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum apparavit; et, quo ſtudioſius armarentur inſigniuſque ornarentur, præmia propoſuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui cæteris præſtitiſſent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut et ornatiſſimum et exercitatiſſimum haberet exercitum. Huic cum tempus eſſet viſum copias extrahere ex hibernaculis, vidit, ſi quo eſſet iter facturus palam pronuntiaſſet, hoſtes non credituros, aliaſque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud eſſe facturum, ac pronuntiaſſet. Itaque, cum ille Sardis ſe iturum dixiſſet, Tiſſaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefelliſſet, victumque ſe vidiſſet conſilio, ſero ſuis præſidio profectus eſt. Nam, cum illo veniſſet, jam Ageſilaus, multis locis expugnatis, magna erat præda potitus. Laco autem, cum videret hoſtes equitatu ſuperare, nunquam in

campo ſui fecit poteſtatem, et his locis manum conſeruit, quibus plus pedeſtres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotieſcunque congreſſus eſt, multo majores adverſariorum copias; et ſic in Aſia verſatus eſt, ut omnium opinione victor duceretur.

IV. Hic cum animo meditaretur proficiſci in Perſas, et ipſum Regem adoriri, nuntius ei domo venit ephorum juſſu, bellum Athenienſes et Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis: quare venire non dubitaret. In hoc non minus ejus pietas ſuſpicienda eſt, quam virtus bellica; qui, cum victori præeſſet exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Perſarum potiundi, tanta modeſtia dicto audiens fuit juſſis abſentium magiſtratuum, ut ſi privatus in comitio eſſet Spartæ: cujus exemplum utinam imperatores noſtri ſequi voluiſſent. Sed illuc redeamus. Ageſilaus opulentiſſimo regno præpoſuit bonam exiſtimationem, multoque glorioſius duxit, ſi inſtitutis patriæ paruiſſet, quam ſi bello ſuperaſſet Aſiam. Hac igitur mente Helleſpontum copias trajecit, tantaque uſus eſt celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic tranſierit triginta diebus. Cum jam haud ita longe abeſſet a Peloponneſo, obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes et Bœotii, cæterique eorum ſocii apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod cum plerique ex fuga ſe in templum Minervæ conjeciſſent, quærereturque ab eo, quid

his fieri vellet, etſi aliquot vulnera acceperat eo prælio, et iratus videbatur omnibus, qui adverſus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, et eos vetuit violari. Neque vero hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa Deorum ſancta haberet; ſed etiam apud barbaros ſumma religione omnia ſimulacra, araſque conſervavit. Itaque prædicabat mirari ſe non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus Deorum nocuiſſent, aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana ſpoliarent.

V. Poſt hoc prælium collatum eſt omne bellum circa Corinthum, ideoque Corinthium eſt appellatum. Hic cum una pugna decem millia hoſtium, Ageſilao duce, cecidiſſent, eoque facto opes adverſariorum debilitatæ viderentur; tantum abfuit ab inſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quod tam multi a ſe victi vitio adverſariorum concidiſſent: namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet Græciæ, ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem, cum adverſarios intra mœnia compuliſſet, et, ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur, negavit id ſuæ virtuti convenire. Se enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ. *Nam ſi*, inquit, *eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmetipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus. Quo facto ſine negotio, cum voluerint, nos oppriment.*

VI. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis, quo ne proficifceretur, cum a plerifque ad exeundum premeretur, ut fi de exitu divinaret, exire noluit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret, effetque fine muris oppidum, talem fe imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nifi ille fuiffet, Spartam futuram non fuiffe. In quo quidem difcrimine celeritas ejus confilii faluti fuit univerfis. Nam, cum quidam adolefcentuli, hoftium adventu perterriti, ad Thebanos tranffugere vellent, et locum extra urbem editum cepiffent, Agefilaus, qui perniciofiffimum fore videret, fi animadverfum effet quenquam ad hoftes transfugere conari, cum fuis eo venit; atque, ut fi bono animo feciffent, laudavit confilium eorum, quod eum locum occupaffent, et fe id quoque fieri debere animadvertiffe. Sic adolefcentulos fimulata laudatione recuperavit, et, adjunctis de fuis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant confilii, commovere fe non funt aufi; eoque libentius, quod latere arbitrabantur quæ cogitarant.

VII. Sine dubio poft Leuctricam pugnam Lacedæmonii fe nunquam refecerunt, neque priftinum imperium recuperarunt; cum interim Agefilaus non deftitit quibufcunque rebus poffet patriam juvare. Nam, cum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a Rege defecerant, præfidio fuit; a quibus magna

magna donatus pecunia, patriam fublevavit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus, et dynaftis, civitatibufque conferrentur, nihil unquam in domum fuam contulit, nihil de victu, nihil de veftitu Laconum, mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua Euryfthenes progenitor majorum fuorum fuerat ufus; quam qui intrarat, nullum fignum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat; contra ea, plurima patientiæ, atque abftinentiæ. Sic enim erat inftructa, ut nulla in re differret a cujufvis inopis atque privati.

VIII. Atque hic tantus vir ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, fic maleficam nactus eft in corpore, exiguus, et claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem; atque ignoti, faciem ejus cum intuerentur, contemnebant; qui autem virtutem noverant, non poterant admirari fatis. Quod ei ufu venit, cum annorum octoginta fubfidio Thaco in Ægyptum iffet, et in acta cum fuis accubuiffet fine ullo tecto, ftratumque haberet tale, ut terra tecta effet ftramentis; neque huc amplius, quam pellis effet injecta, eodemque comites omnes accubuiffent veftitu humili, atque obfoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem fignificaret, fed hominis non beatiffimi fufpicionem præberet. Hujus de adventu fama cum ad regios effet perlata, celeriter munera eo cujufque generis funt allata. His quærentibus

Agesilaum vix fides facta est, unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui cum regis verbis, quæ attulerant, dedissent, ille præter vitulina, et ejusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertiit; cætera referri jussit. Quo facto eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur. Hic, cum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege Nectanebe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret, venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas et Ægyptum, in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.

XVIII.

EUMENES.

I. EUMENES Cardianus. Hujus ſi virtuti par data eſſet fortuna, non ille quidem major, ſed multo illuſtrior atque etiam honoratior, quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam, cum ætas ejus cecidiſſet in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienæ erat civitatis. Neque aliud huic defuit, quam generoſa ſtirps: etſi enim ille domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur: vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, et celeritate ingenii. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi Amyntæ filii, brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum ſcribæ loco; quod multo apud Graios honorificentius eſt, quam apud Romanos. Nam apud nos, revera ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur; at apud illos, contrario, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, et fide, et induſtria

cognita;

cognita; quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore præfuit etiam alteri equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Utrique autem in consilio semper adfuit, et omnium rerum habitus est particeps.

II. Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis familiaribus dispertirentur, et summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ; ex quo omnes conjecerant eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: (aberant enim Craterus et Antipater, qui antecedere hunc videbantur; mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat) hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. Nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam videbat; non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque vero hoc solus fecit, sed cæteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare destinaverat. Is multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni

studuit,

ftuduit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Cum perducere eum non posset, interficere conatus est; et fecisset, nisi ille clam noctu ex præsidiis ejus effugisset.

III. Interim conflata sunt illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit, neque salutis, quam fidei, fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum; et illum unum opposuerat Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat profectus. Eumenes, cum neque magnas copias neque firmas haberet, quod et inexercitatæ, et non multo ante erant contractæ; adventare autem dicerentur, Hellespontumque transisse, Antipater et Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum usu belli præstantes; Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur; etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summa imperii potirentur; Eumenes intelligebat, si copiæ suæ cognoscerent, adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent, et his persuaderet se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit

nuit hoc propofitum, et prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commifit, quam milites fui fcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

IV. Quorum acerrimo concurfu, cum magnam partem diei effet pugnatum, cadit Craterus dux, et Neoptolemus, qui fecundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipfe Eumenes. Qui, cum inter fe complexi in terram ex equis decidiffent, ut facile intelligi poffet inimica mente contendiffe, animoque magis etiam pugnaffe, quam corpore, non prius diftracti funt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex prælio exceffit, fed acrius hoftibus inftitit. Hic, equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea, et maxime nobilibus, captis, pedefter exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut, invito Eumene, elabi non poffet, pacem ab eo petiit; quam cum impetraffet, in fide non manfit, et fe, fimul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie femivivum elatum recreare ftuduit. Cum id non poffet, pro hominis dignitate, proque priftina amicitia (namque illo ufus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit, offaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remifit.

V. Hæc dum apud Hellefpontum geruntur,

Perdiccas

Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco et Antigono; rerumque ſumma ad Antipatrum defertur. Hic, qui deſeruerant, exercitu ſuffragium ferente, capitis abſentes damnantur: in his Eumenes. Hac ille perculſus plaga non ſuccubuit, neque eo ſecius bellum adminiſtravit: ſed exiles res animi magnitudinem, etſi non frangebant, tamen minuebant. Hunc perſequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, ſæpe in itineribus vexabatur; neque unquam ad manum accedere licebat, niſi his locis, quibus pauci poſſent multis reſiſtere. Sed extremo tempore, cum conſilio capi non poſſet, multitudine circumventus eſt. Hinc tamen, multis ſuis amiſſis, ſe expedivit, et in caſtellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumſederetur, et vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod ſpatium non eſſet agitandi, callidum fuit ejus inventum, quemadmodum ſtans jumentum calefieri exercerique poſſet, quo libentius et cibo uteretur, et a corporis motu non removeretur. Subſtringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram poſſet attingere, deinde poſt verberibus cogebat exſultare, et calces remittere; qui motus non minus ſudorem excutiebat, quam ſi in ſpatio decurreret. Quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, ut jumenta æque nitida ex caſtello educeret, cum complures menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet.

habuiſſet. In hac concluſione, quotieſcunque voluit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem ſe uno loco quamdiu fuit hiems, quod caſtrum ſub dio habere non poterat. Ver appropinquabat; ſimulata deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni impoſuit, ſeque ac ſuos omnes extraxit incolumes.

VI. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum literas et nuntios miſiſſet in Aſiam conſultum utrum repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) et eas res occuparet; huic ille primum ſuaſit, ne ſe moveret, et expectaret, quoad Alexandri filius regnum adipiſceretur: ſin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivíſceretur, et in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. Nam et in Macedoniam profecta eſt, et ibi crudeliſſime ſe geſſit. Petiit autem ab Eumene abſente, ne pateretur Philippi domus et familiæ inimiciſſimos ſtirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam ſi daret, quam primum exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. Id quo facilius faceret, ſe omnibus præfectis, qui in officio manebant, miſiſſe literas ut ei parerent, ejuſque conſiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

VII. Itaque copias contraxit, bellum adverſus

ſus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Perſidem, et Antigenes, cujus ſub imperio phalanx erat Macedonum, invidiam verens, quam tamen effugere non potuit, ſi potius ipſe alienigena ſummi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo, in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum; in eoque ſellam auream cum ſceptro ac diademate juſſit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de ſummis rebus conſilia caperentur; credens minore ſe invidia fore, ſi ſpecie imperii, nominiſque ſimulatione Alexandri bellum videretur adminiſtrare: quod et fecit. Nam, cum non ad Eumenis principia, ſed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat; cum tamen per eum unum gererentur omnia.

VIII. Hic in Parætacis cum Antigono conflixit non acie inſtructa, ſed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipſe in finitima regione Perſidis hiematum copias diviſit, non ut voluit, ſed ut militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Aſiam peragraverat, deviceratque Perſas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere ſe ducibus ſed imperare poſtulabat; ut nunc veterani faciunt noſtri. Itaque periculum eſt, ne faciant, quod illi fecerunt ſua intemperantia, nimiaque licentia,

tia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus ſteterint, quam adverſus quos fecerint. Quod ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat; neque rem ullam, niſi tempus, intereſſe judicet. Sed ad illos revertar. Hiberna ſumpſerant non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam, longeque inter ſe diſceſſerant. Hoc Antigonus cum comperiſſet, intelligeretque ſe parem non eſſe paratis adverſariis, ſtatuit aliquid ſibi conſilii novi eſſe capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri. Quarum brevior per loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam; cæterum dierum erat fere decem. Illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum; ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. Hac ſi proficiſceretur, intelligebat prius adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quam ipſe tertiam partem confeciſſet itineris; ſin per loca ſola contenderet, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres, atque etiam culleos comparari; poſt hæc pabulum: præterea cibaria cocta decem dierum, utque quam minime fieret ignis in caſtris. Iter, quod habebat, omnes celat.

IX. Sic paratus qua conſtituerat proficiſcitur. Dimidium fere ſpatium confecerat, cum, ex fumo caſtrorum ejus, ſuſpicio allata eſt ad Eumenem hoſtem appropinquare. Conveniunt

duces,

duces, quæritur quid opus ſit facto. Intelligebant omnes tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quam Antigonus affuturus videbatur. Hic, omnibus titubantibus et de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, et imperata facere, quod ante non fecerint, ſe rem expediturum. Nam, quod diebus quinque hoſtis tranſiſſe poſſet, ſe effecturum, ut non minus totidem dierum ſpatio retardaretur: quare circumirent, ſuas quiſque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit conſilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adverſariorum, hiſque præcepit, ut prima nocte, quam latiſſime poſſint, ignes faciant quam maximos, atque hos ſecunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant; et, aſſimulata caſtrorum conſuetudine, ſuſpicionem injiciant hoſtibus, his locis eſſe caſtra, ac de eorum adventu eſſe prænuntiatum; idemque poſtera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus, tenebris obortis, ignes conſpicatur; credit de ſuo adventu eſſe auditum, et adverſarios illuc ſuas contraxiſſe copias. Mutat conſilium, et, quoniam imprudentes adoriri non poſſet, flectit iter ſuum, et illum anfractum longiorem copioſæ viæ capit; ibique diem unum opperitur ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

X. Hic

X. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus; neque tamen multum profecit. Nam, invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum, cum superior prælio discessisset, Antigono est deditus; cum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset, se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum; quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui circa erant; quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut, nisi magna spe maximarum rerum, leniri non posset.

XI. Itaque cum eum in custodiam dedisset, et præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet; ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum. Nondum enim statuerat, conservaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, et qui, propter odium, fructum oculis ex ejus casu capere vellent, et qui, propter veterem amicitiam, colloqui consolarique cuperent;

perent; multi etiam, qui ejus formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tamdiu tamque valde timuiſſent, cujus in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes, cum diutius in vinculis eſſet, ait Onomarcho, penes quem ſumma imperii erat cuſtodiæ, ſe mirari, quare jam tertium diem ſic teneretur. Non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut ſic ſe uteretur victo. Quin aut interfici, aut miſſum fieri, juberet. Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, *Quid? tu*, inquit, *animo ſi iſto eras, cur non in prælio cecidiſti potius, quam in poteſtatem inimici venires?* Huic Eumenes, *Utinam quidem iſtud eveniſſet, ſed eo non accidit, quod nunquam cum fortiore ſum congreſſus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi ſuccubuerit. Non enim virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia, decidi.* Neque id falſum: nam et dignitate fuit honeſta, et viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venuſta.

XII. De hoc Antigonus, cum ſolus conſtituere non auderet, ad conſilium retulit. Hic cum plerique omnes primo perturbati admirarentur non jam de eo ſumptum eſſe ſupplicium, a quo tot annos adeo eſſent male habiti, ut ſæpe ad deſperationem forent adducti, quique maximos duces interfeciſſet; denique in quo uno eſſet tantum, ut, quoad ille viveret, ipſi ſecuri eſſe non poſſent, interfecto, nihil habituri negotii eſſent; poſtremo, ſi illi redderet ſalutem,

ſalutem, quærebant, quibus amicis eſſet uſurus: ſeſe enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic, cognita conſilii voluntate, tamen uſque ad ſeptimum diem deliberandi ſibi ſpatium reliquit. Tum autem, cum jam vereretur ne qua ſeditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, et quotidianum victum amoveri juſſit: nam negabat ſe ei vim allaturum, qui aliquando fuiſſet amicus. Hic tamen, non amplius, quam triduum, fame fatigatus, cum caſtra moverentur, inſciente Antigono, jugulatus eſt a cuſtodibus.

XIII. Sic Eumenes annorum quinque et quadraginta, cum ab anno vigeſimo, uti ſupra oſtendimus, ſeptem annos Philippo paruiſſet, et tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuiſſet, in his uni equitum alæ præfuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxiſſet, ſummoſque duces partim repuliſſet partim interfeciſſet, captus non Antigoni virtute, ſed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum reges ſunt appellati, ex hoc facillime poteſt judicari, quod nemo, Eumene vivo, rex appellatus eſt, ſed præfectus. Iidem, poſt hujus occaſum, ſtatim regium ornatum nomenque ſumpſerunt; neque, quod initio prædicarunt, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id præſtare voluerunt; et, uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Hujus ſceleris principes

fuerunt

fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus ſepeliendum tradidit. Hi militari honeſtoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt; oſſaque ejus in Cappadociam, ad matrem atque uxorem liberoſque ejus, deportanda curarunt.

XIX.

PHOCION.

I. PHOCION Athenienſis etſi ſæpe exercitibus præfuit, ſummoſque magiſtratus cepit, tamen multo ejus notior integritas eſt vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria eſt nulla, illius autem magna fama; ex quo cognomine Bonus eſt appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum ditiſſimus eſſe poſſet propter frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas, quæ ei a populo dabantur. Hic cum a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam: his ille, *Si mei ſimiles erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo meis impenſis illorum ali augerique luxuriam.*

II. Eidem cum prope ad annum octogeſimum proſpera manſiſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium. Primo cum Demade de urbe tradenda Antipatro conſenſerat; ejuſque conſilio Demoſthenes

ſthenes cum cæteris, qui bene de republica mereri exiſtimabantur, plebiſcito in exilium e-rant expulſi. Neque in eo ſolum offenderat, quod patriæ male conſuluerat, ſed etiam quod amicitiæ fidem non præſtiterat. Namque, auctus adjutuſque a Demoſthene, eum, quem tenebat, aſcenderat gradum, cum adverſus Charetem eum ſubornaret: ab eodem in judiciis, cum capitis cauſam diceret, defenſus, aliquoties liberatus diſceſſerat. Hunc non ſolum in periculis non defendit, ſed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine, quia, cum apud eum ſummum eſſet imperium populi, et Nicanorem Caſſandri præfectum inſidiari Piræeo Athenienſium a Dercyllo moneretur, idemque poſtularet ut provideret ne commeatibus civitas privaretur, hic, audiente populo, Phocion negavit eſſe periculum, ſeque ejus rei obſidem fore pollicitus eſt. Neque ita multo poſt Nicanor Piræeo eſt potitus. Ad quem recuperandum, ſine quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt, cum populus armatus concurriſſet, ille non modo neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem præeſſe voluit.

III. Erant eo tempore Athenis duæ factiones; quarum una populi cauſam agebat, altera optimatum. In hac erant Phocion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. Nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum Caſſandro

sentiebant. Interim a Polyperchonte Cassander Macedonia pulsus est: quo facto populus superior factus statim duces adversariæ factionis capitis damnatos patria pepulit, in his Phocionem et Demetrium Phalereum; deque ea re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. Quo ut venit, causam apud Philippum regem verbo, reipsa quidem apud Polyperchontem, jussus est dicere. Namque is tum regis rebus præerat. Hic, cum ab Agonide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam conjectus Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

IV. Huc ubi perventum est, cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti; cum alii, reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur, plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piræei, maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, et dicendi causam. Inde judicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est undecim viris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic, cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrymans dixisset, *O quam indigna perpeteris,*

peteris,

peteris, Phocion! huic ille, *At non inopinata,* inquit. *Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo auſus ſit eum liber ſepelire. Itaque a ſervis ſepultus eſt.

XX.

TIMOLEON.

I. TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod neſcio an ulli, ut et patriam, in qua erat natus, oppreſſam a tyranno liberaret, et a Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, inveteratam ſervitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos bello vexatam, a barbariſque oppreſſam, ſuo adventu in priſtinum reſtitueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, et, id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam, quam adverſam, fortunam. Nam, cum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, particepſque regni poſſet eſſe, tantum abfuit a ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti; et patriæ legibus obtemperare ſanctius duxerit, quam imperare patriæ. Hac mente, per haruſpicem communemque affinem, cui ſoror ex eiſdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne aſpicere quidem

quidem fraternum ſanguinem voluit. Nam, dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum ejus facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus: nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, et invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero poſt id factum neque domum ad ſe filium admiſit, neque aſpexit, quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret. Quibus rebus ille adeo eſt commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit; atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere.

II. Interim, Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus eſt; cujus adverſarii opem a Corinthiis petiverunt, ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Cum interficere poſſet, noluit; tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat extare; eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ quam crudelitatis: poſtremo ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, et ex quanto regno, ad quam fortunam, detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum cum Iceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio: quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quod

ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. Hoc ſuperato, Timoleon maximas copias Carthaginienſium apud Crimeſſum flumen fugavit; ac ſatis habere coegit, ſi liceret Africam obtinere, qui jam complures annos poſſeſſionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum Italicum ducem, hominem bellicoſum et potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.

III. Quibus rebus confectis, cum propter diuturnitatem belli non ſolum regiones, ſed etiam urbes deſertas videret, conquiſivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arceſſivit colonos, quod ab his initio Syracuſæ erant conditæ. Civibus veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit; urbium mœnia disjecta, fanaque deleta, refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit: ex maximo bello tantum otium toti inſulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. Arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, a fundamentis disjecit; cætera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Cum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret, maluit ſe diligi, quam metui. Itaque, cum primum potuit, imperium depoſuit, et privatus Syracuſis, quod reliquum

reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit: nam, quod cæteri reges imperio vix potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit, neque poſtea Syracuſis res ulla geſta eſt publica, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſententia cognita. Nullius unquam conſilium non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt. Neque id magis benevolentia factum eſt, quam prudentia.

IV. Hic, cum ætate jam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina oculorum amiſit: quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quiſquam audierit, neque eo minus privatis publiciſque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat; neque hoc illi quiſquam tribuebat ſuperbiæ. Nihil enim unquam, neque inſolens, neque glorioſum, ex ore ejus exiit: qui quidem, cum ſuas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam ſe in ea re maximas Diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare conſtituiſſent, tum ſe potiſſimum ducem eſſe voluiſſent. Nihil enim rerum humanarum ſine Deorum numine agi putabat. Itaque ſuæ domi ſacellum αὐτοματίας conſtituerat, idque ſanctiſſime colebat.

V. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acceſſerunt caſus. Nam prælia maxima natali die ſuo fecit omnia: quo factum eſt,

ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Laphystius, homo petulans et ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id facerent. Namque, id ut Laphystio cæterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, cum quidam Laphystii similis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se voti esse damnatum: namque hæc a Diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua cuivis liceret de quo vellet impune dicere. Hic, cum diem supremum obiisset, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

DE

DE REGIBUS.

I. HI fere fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ; neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus, nomine, non poteſtate, fuit rex, ſicut cæteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſimi fuerunt, ut nos judicamus, Perſarum Cyrus, et Darius Hyſtaſpis filius, quorum uterque privatus virtute regnum eſt adeptus. Prior horum apud Maſſagetas in prælio cecidit: Darius ſenectute diem obiit ſupremum. Tres ſunt præterea ejuſdem generis, Xerxes, et duo Artaxerxes, Macrochir et Mnemon. Xerxi maxime eſt illuſtre, quod maximis poſt hominum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem ampliſſimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juſtitiæ fama floruit. Nam, cum matris ſuæ ſcelere amiſiſſet uxorem, tantum indulſit dolori,

ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine morbo naturæ debitum reddiderunt; tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est.

II. Ex Macedonum autem gente duo multo cæteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntæ filius, et Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo consumptus est. Philippus Ægis a Pausania, cum spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est. Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum P. R. bellavit. Is, cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Unus item Siculus, Dionysius prior. Nam et manu fortis, et belli peritus, fuit, et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus; nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. Nam, dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. Hic, cum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, majorque annos sexaginta natus decessit, florente regno. Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreasset, multique ei nati essent.

III. Fuerunt præterea multi reges ex amicis Alexandri Magni, qui, post obitum ejus, imperia ceperunt. In his Antigonus, et hujus filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus, cum adversus

Seleucum

Seleucum Lyfimachumque dimicaret, in prælio occifus eft. Pari letho affectus eft Lyfimachus a Seleuco. Nam, focietate diffoluta, bellum inter fe gefferunt. At Demetrius, cum filiam fuam Seleuco in matrimonium dediffet, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuiffet, captus bello, in cuftodia focer generi periit morbo. Neque ita multo poft Seleucus a Ptolemæo Cerauno dolo interfectus eft, quem ille, a patre expulfum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat. Ipfe autem Ptolemæus, cum vivus filio regnum tradidiffet, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam fatis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem et Hannibalem, quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos præftitiffe conftat.

XXI. HA-

XXI.

HAMILCAR.

I. HAMILCAR Hannibalis filius, cognomine Barcas, Carthaginienſis, primo Punico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Cum ante ejus adventum et mari et terra male res gererentur Carthaginienſium, ipſe, ubi adfuit, numquam hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit; ſæpeque e contrario, occaſione data, laceſſivit, ſemperque ſuperior diſceſſit. Quo facto, cum pene omnia in Sicilia Pœni amiſiſſent, ille Erycem ſic defendit, ut bellum eo loco geſtum non videretur. Interim Carthaginienſes, claſſe apud inſulas Ægates a C. Lutatio conſule Romanorum ſuperati, ſtatuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiſerunt Hamilcaris. Ille etſi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci ſerviendum putavit, quod patriam, exhauſtam ſumptibus, diutius calamitates belli ferre non poſſe intelligebat; ſed ita, ut ſtatim mente agitaret, ſi paululum modo res eſſent refectæ, bellum renovare, Romanoſque armis perſequi, donicum aut vi certe viciſſent, aut victi manum dediſſent.

Hoc

Hoc consilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, ut, cum Catulus negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent; succumbente patria, ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. Non enim suæ esse virtutis arma a patria accepta adversus hostes adversariis tradere. Hujus pertinaciæ cessit Catulus.

II. At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, nisi cum deleta est. Primo mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt; quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt Pœni perterriti, ut auxilia etiam a Romanis petiverint, eaque impetraverint. Sed extremo, cum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis removit, cum amplius centum millia facta essent armatorum; sed etiam eo compulit, ut, locorum angustiis clausi, plures fame, quam ferro, interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem valentissima totius Africæ, restituit patriæ. Neque eo fuit contentus, sed etiam

fines

fines imperii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe.

III. Rebus his ex ſententia peractis, fidenti animo atque infeſto Romanis, quo facilius cauſam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu Hiſpaniam mitteretur: eoque ſecum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo, adoleſcens illuſtris et formoſus, Haſdrubal; quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. Quo factum eſt, ut a præfecto morum Haſdrubal cum eo vetaretur eſſe. Huic ille filiam ſuam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici ſocero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod, Hamilcare occiſo, ille exercitui præfuit, reſque magnas geſſit; et princeps largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium: ejuſdemque poſt mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

IV. At Hamilcar poſteaquam mare tranſiit, in Hiſpaniamque venit, magnas res ſecunda geſſit fortuna; maximas bellicoſiſſimaſque gentes ſubegit; equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic, cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno poſtquam in Hiſpaniam venerat, in prælio, pugnans adverſus Vettones, occiſus eſt. Hujus

perpetuum

perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum: namque Hannibal filius ejus assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam Romanos non experiri, mallet.

XXII.

HANNIBAL.

I. HANNIBAL Hamilcaris filius, Carthagienſis. Si verum eſt, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute ſuperarit, non eſt inficiandum, Hannibalem tanto præſtitiſſe cæteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam, quotieſcunque cum eo congreſſus eſt in Italia, ſemper diſceſſit ſuperior. Quod niſi domi civium ſuorum invidia debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut hæreditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmavit, ut prius animam, quam id, depoſuerit: qui quidem, cum patria pulſus eſſet, et alienarum opum indigeret, nunquam deſtiterit animo bellare cum Romanis.

II. Nam, ut omittam Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis, omnium his temporibus potentiſſimus rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut uſque a rubro mari arma conatus ſit inferre Italiæ. Ad quem cum legati veniſ-

ſent

ſent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis ut Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tanquam ab ipſis corruptum, alia atque antea ſentire; neque id fruſtra feciſſent, idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet; tempore dato adiit regem, eique cum multa de fide ſua et odio in Romanos commemoraſſet, hoc adjunxit: *Pater*, inquit, *meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hiſpaniam imperator proficiſcens, Carthagine Jovi optimo maximo hoſtias immolavit: quæ divina res dum conficiebatur, quæſivit a me, vellemne ſecum in caſtra proficiſci? Id cum libenter accepiſſem, atque ab eo petere cœpiſſem, ne dubitaret ducere; tum ille, Faciam, inquit, ſi fidem mihi, quam poſtulo, dederis. Simulque ad aram adduxit, apud quam ſacrificare inſtituerat, eamque, cæteris remotis, tenentem jurare juſſit nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum uſque ad hanc diem ita conſervavi, ut nemini dubium eſſe debeat, quin reliquo tempore eadem mente ſim futurus. Quare, ſi quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, ſi me celaris. Cum quidem bellum parabis, te ipſum fruſtraberis, ſi non me iu eo principem poſueris.*

III. Hac igitur ætate cum patre in Hiſpaniam profectus eſt; cujus poſt obitum, Haſdrubale imperatore ſuffecto, equitatui omni præfuit.

præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum publice comprobatum est. Sic Hannibal minor quinque et viginti annis natus, imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit; Saguntum, fœderatam civitatem, vi expugnavit; tres exercitus maximos comparavit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit; saltum Pyrenæum transiit; quacunque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit; neminem, nisi victum, dimisit. Ad Alpes posteaquam venit, quæ Italiam a Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Graium, transierat, quo facto is hodie saltus Graius appellatur, Alpicos conantes prohibere transitum concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecitque, ut ea elephantus ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere. Hac copias traduxit, in Italiamque pervenit.

IV. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cos. eumque pepulerat. Cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit, saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio, cum collega Tiberio Longo, apud Trebiam adversus eum venit. Cum his manum conseruit, utrosque profligavit. Inde per Ligures Apenninum transiit, petens Etruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur

tur oculorum, ut poſtea nunquam dextero æque bene uſus ſit: qua valetudine cum etiam tum premeretur, lecticaque ferretur, C. Flaminium Coſ. apud Traſimenum cum exercitu inſidiis circumventum occidit: neque multo poſt C. Centenium prætorem cum delecta manu ſaltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit: ibi obviam ei venerunt duo conſules, C. Terentius Varro, et L. Paullus Æmilius. Utriuſque exercitus uno prælio fugavit: L. Paullum conſulem occidit, et aliquot præterea conſulares: in his Cn. Servilium Geminum, qui anno ſuperiore fuerat conſul.

V. Hac pugna pugnata, Romam profectus eſt nullo reſiſtente. In propinquis urbis montibus moratus eſt. Cum aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, et reverteretur Capuam, Q. Fabius Maximus dictator Rom. in agro Falerno ſe ei objecit. Hic, clauſus locorum anguſtiis, noctu ſine ullo detrimento exercitus ſe expedivit: Fabio callidiſſimo imperatori dedit verba. Namque, obducta nocte, ſarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejuſdem generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. Quo repentino objectu viſo, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo ſit auſus. Hanc poſt rem geſtam non ita multis diebus M. Minutium Rufum magiſtrum equitum pari ac dictatorem imperio, dolo perductum in prælium, fugavit: T. Sempronium Gracchum iterum conſulem

in

in Lucanis absens in insidias inductum sustulit: M. Claudium Marcellum quinquies consulem apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare prælia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum, post Cannensem pugnam, in campo castra posuit.

VI. Hic invictus, patriam defensum revocatus, bellum gessit adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam, fugaverat. Cum hoc, exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit inpræsentiarum bellum componere, quo valentior postea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit; pulsus, incredibile dictu, biduo et duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit: Adrumeti reliquos ex fuga collegit, novis delectibus, paucis diebus, multos contraxit.

VII. Cum in apparando acerrime esset occupatus, Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea præfuit, resque in Africa gessit; itemque Mago frater ejus usque ad P. Sulpicium

et C. Aurelium consules. His enim magistratibus, legati Carthaginienses Romam venerunt, qui Senatui Populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. His ex Senatus consulto responsum est, munus eorum gratum acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros; captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, et nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso, Carthaginienses, cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Hic, ut rediit, prætor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo et vigesimo. Ut enim Romæ consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges, creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur. Deinde anno post præturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his Senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta, Pœni naves duas, quæ eum compre-

comprehenderent, ſi poſſent conſequi, miſerunt, bona ejus publicarunt, domum a fundamentis disjecerunt, ipſum exulem judicarunt.

VIII. At Hannibal anno tertio, poſtquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coſſ. cum quinque navibus Africam acceſſit in finibus Cyrenæorum, ſi forte Carthaginienſes ad bellum Antiochi ſpe fiduciaque inducere poſſet; cui jam perſuaſerat, ut cum exercitibus in Italiam proficiſceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni reſciverunt, Magonem eadem, qua fratrem abſentem, pœna affecerunt. Illi, deſperatis rebus, cum ſolviſſent naves, ac vela ventis dediſſent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita eſt. Namque alii naufragio, alii a ſervis ipſius, interfectum eum ſcriptum reliquerunt. Antiochus autem, ſi tam in agendo bello parere voluiſſet conſiliis ejus, quam in ſuſcipiendo inſtituerat, propius Tiberi quam Thermopylis de ſumma imperii dimicaſſet. Quem, etſi multa ſtulte conari videbat, tamen nulla deſeruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syria juſſus erat in Aſiam ducere, hiſque adverſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio mari conflixit. Quo, cum multitudine adverſariorum ſui ſuperarentur, ipſe, quo cornu rem geſſit, fuit ſuperior.

IX. Antiocho fugato, verens ne dederetur, quod ſine dubio accidiſſet, ſi ſui feciſſet poteſtatem,

ſtatem,

ſtatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo ſe conferret, conſideraret. Vidit autem vir omnium callidiſſimus magno ſe fore periculo, niſi quid prævidiſſet, propter avaritiam Cretenſium. Magnam enim ſecum pecuniam portabat, de qua ſciebat exiſſe famam. Itaque capit tale conſilium. Amphoras complures complet plumbo; ſummas operit auro et argento; has, Gortyniis præſentibus, deponit in templo Dianæ, ſimulans ſe ſuas fortunas illorum fidei credere. His in errorem ductis, ſtatuas æneas, quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, eaſque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura cuſtodiunt, non tam a cæteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus his, tolleret, ſecumque aſportaret.

X. Sic, conſervatis ſuis rebus, Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Pruſiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quicquam egit, quam regem armavit et excitavit adverſus Romanos. Quem cum videret domeſticis rebus minus eſſe robuſtum, conciliabat cæteros reges, adjungebatque bellicoſas nationes. Diſſidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amiciſſimus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum ſocietatem; quem ſi removiſſet, faciliora ſibi cætera

fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decertaturi; ſuperabatur navium multitudine; dolo erat pugnandum, cum par non eſſet armis. Imperavit quam plurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, eaſque in vaſa fictilia conjici. Harum cum confeciſſet magnam multitudinem, die ipſo, quo facturus erat navale prælium, claſſiarios convocat, hiſque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a cæteris tantum ſatis habeant ſe defendere; id facile illos ſerpentium multitudine conſecuturos. Rex autem qua nave veheretur, ut ſcirent, ſe facturum; quem ſi aut cepiſſent, aut interfeciſſent, magno his pollicetur præmio fore.

XI. Tali cohortatione militum facta, claſſis ab utriſque in prælium deducitur. Quarum acie conſtituta, priuſquam ſignum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret ſuis, quo loco Eumenes eſſet, tabellarium in ſcapha cum caduceo mittit; qui, ubi ad naves adverſariorum pervenit, epiſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. Statim ad Eumenem deductus eſt, quod nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius, ducis nave declarata ſuis, eodem, unde ierat, ſe recepit. At Eumenes, ſoluta epiſtola, nihil in ea reperit, niſi quod ad irridendum eum pertineret. Cujus etſi cauſam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prælium ſtatim committere non dubitavit.

bitavit. Horum in concurſu Bithyni, Hannibalis præcepto, univerſi navem Eumenis adoriuntur; quorum vim cum rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit, quam conſecutus non eſſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo litore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cum adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia, de quibus ſupra mentionem fecimus, conjici cœpta ſunt; quæ jacta initio riſum pugnantibus excitarunt, neque, quare id fieret, poterat intelligi. Poſtquam autem naves completas conſpexerunt ſerpentibus, nova re perterriti, cum quid potiſſimum vitarent non viderent, puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit; neque tum ſolum, ſed ſæpe alias, pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit adverſarios.

XII. Quæ dum in Aſia geruntur, accidit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud L. Quintium Flaminium conſulem cœnarent, atque, ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret eum in Pruſiæ regno eſſe. Id poſtero die Flaminius Senatui detulit. Patres conſcripti, qui, Hannibale vivo, nunquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, legatos in Bithyniam miſerunt, in his Flaminium, qui a rege peterent, ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet, ſibique ut dederet. His Pruſias negare auſus non eſt: illud recuſavit, ne id a ſe fieri poſtularent, quod ad-

verſus jus hoſpitii eſſet: ipſi, ſi poſſent, comprehenderent: locum ubi eſſet facile inventuros. Hannibal enim uno loco ſe tenebat in caſtello, quod ei ab rege datum erat muneri; idque ſic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet, ſemper verens, ne uſu veniret, quod accidit. Huc cum legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus circumdediſſent, puer, ab janua proſpiciens, Hannibali dixit plures præter conſuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere ſibi renuntiaret, num eodem modo undique obſideretur. Puer cum celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet, ſenſit id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam: quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumpſit.

XIII. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo. Quibus conſulibus interierit, non convenit. Nam Atticus, Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum in annali ſuo ſcriptum reliquit: at Polybius L. Æmilio Paulo, et Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit literis. Namque aliquot ejus libri ſunt Græco ſermone confecti:

fecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. Hujus bella multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Philænius, et Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal literarum Græcarum usus est doctore. Sed nunc tempus est hujus libri facere finem, et Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

M. PORCIUS CATO.

FRAGMENTUM

Quod ex LIB. *Corn. Nep.* POSTERIORE *ſupereſt.*

I. CATO ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus, priuſquam honoribus operam daret, verſatus eſt in Sabinis; quod ibi hæredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in conſulatu cenſuraque habuit collegam, ut M. Perpenna Cenſorinus narrare ſolitus eſt, Romam demigravit, in foroque eſſe cœpit. Primum ſtipendium meruit annorum decem ſeptemque: Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coſſ. tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudii Neronis, magnique ejus opera æſtimata eſt in prælio apud Senam, quo cecidit Haſdrubal frater Hannibalis. Quæſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano conſuli: cum quo non pro ſortis neceſſitudine vixit. Namque ab eo perpetua diſſenſit vita. Ædilis pl. factus eſt cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor, ſuperiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poetam deduxerat: quod non minoris exiſtimamus,

quam

quam quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum.

II. Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco, ſorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem; exque ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus conſul iterum, cujus in priore conſulatu quæſtor fuerat, voluit eum de provincia depellere, et ipſe ei ſuccedere; neque hoc per Senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret: quod tum non potentia, ſed jure, reſpubl. adminiſtrabatur. Qua ex re iratus, Senatu peracto, privatus in urbe manſit. At Cato, cenſor cum eodem Flacco factus, ſevere præfuit ei poteſtati. Nam et in complures nobiles animadvertit, et multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta, uſque ad extremam ætatem ab adoleſcentia, reipubl. cauſa ſuſcipere inimicitias non deſtitit: a multis tentatus non modo nullum detrimentum exiſtimationis fecit, ſed quoad vixit virtutum laude crevit.

III. In omnibus rebus ſingulari fuit prudentia et induſtria. Nam et agricola ſolers, et reipubl. peritus, et juriſconſultus, et magnus imperator, et probabilis orator, et cupidiſſimus literarum fuit. Quarum ſtudium etſi ſenior arripuerat, tamen tantum in eis progreſſum fecit, ut non facile reperire poſſis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fu-

erit incognitum. Ab adoleſcentia confecit orationes: ſenex ſcribere hiſtorias inſtituit, quarum ſunt libri ſeptem. Primus continet res geſtas regum Pop. Rom. ſecundus et tertius, unde quæque civitas orta ſit Italica: ob quam rem omnes Origines videtur appellaſſe. In quarto autem bellum Punicum primum: in quinto ſecundum. Atque hæc omnia capitulatim ſunt dicta. Reliqua bella pari modo perſecutus eſt uſque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, ſed ſine nominibus res notavit. In iiſdem expoſuit quæ in Italia Hiſpaniiſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria, et diligentia, comparet, multa doctrina. Hujus de vita et moribus plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus.

VITA

VITA

T. POMPONII ATTICI,

Ex Cornelio Nepote.

I. POMPONIUS Atticus, ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuo a majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, et, ut tum erant tempora, diti, imprimiſque ſtudioſo literarum. Hic, prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolum celeriter arriperet quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariuſque explendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo. Quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius C. filius, M. Cicero; quos conſuetudine ſua ſic ſibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

II. Pater mature deceſſit: ipſe adoleſcentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui tribunus pleb. interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia Pomponii conſobri-

na nupſerat M. Servio, fratri P. Sulpicii. Itaque, interfecto P. Sulpicio, poſteaquam vidit Cinnano tumultu civitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, diſſociatis animis civium, cum alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit. Neque eo ſecius adoleſcentem Marium hoſtem judicatum juvit opibus ſuis: cujus fugam pecunia ſublevavit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit ſuarum. Hic ita vixit, ut univerſis Athenienſibus merito eſſet cariſſimus. Nam, præter gratiam, quæ jam adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eorum publicam levavit. Cum enim verſuram facere publice neceſſe eſſet, neque ejus conditionem æquam haberent, ſemper ſe interpoſuit, atque ita, ut neque uſuram unquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum eſſet, eos debere paſſus ſit. Quod utrumque erat iis ſalutare. Nam neque indulgendo inveteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis uſuris creſcere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam univerſos frumento donavit ita, ut ſingulis ſex modii tritici darentur: qui modus menſuræ medimnus Athenis appellatur.

III. Hic autem ſic ſe gerebat, ut communis infimis, par principibus, videretur. Quo factum eſt,

est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. Eo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adscita. Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. Itaque aliquod ipsi, et Piliæ, locis sanctissimis, posuerunt: hunc enim in omni procuratione reipubl. actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem et patriam haberet et dominam; hoc specimen prudentiæ, quod cum in eam civitatem se contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrina, præstaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus.

IV. Huc ex Asia Sylla decedens cum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis et humanitate, et doctrina. Sic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem esse, non adscitum. Idem poemata pronuntiabat et Græce et Latine sic, ut supra nihil posset addi. Quibus rebus factum est, ut Sylla nusquam eum ab se dimitteret, cupereteque secum deducere. Cui, cum persuadere tentaret, *noli, oro te,* inquit Pomponius, *adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At

Sylla, adolefcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficifcens juffit deferri. Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, et omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenienfium reipubl. tribueret, nihilominus amicis urbana officia præftitit. Nam et ad comitia eorum ventitavit, et, fi qua res major acta eft, non defuit, ficut Ciceroni in omnibus ejus periculis fingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti H. S. ducenta et quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta et L. Torquato Coff. quem diem fic univerfa civitas Athenienfium profecuta eft, ut lacrymis defiderii futuri dolorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura. Cujus fic afperitatem veritus eft, ut, quem nemo ferre poffet, hujus fine offenfione ad fummam fenectutem retinuerit benevolentiam: quo facto tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens teftamento adoptavit eum, hæredemque fecit ex dodrante, ex qua hæreditate accepit circiter centies H. S. Erat nupta foror Attici Q. Tullio Ciceroni; eafque nuptias M. Cicero conciliarat. Cum quo a condifcipulatu vivebat conjunctiffime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto: ut judicari poffit plus in amicitia valere fimilitudinem

morum,

morum, quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius; et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula.

VI. In republ. ita verſatus eſt, ut ſemper optimarum partium et eſſet, et exiſtimaretur; neque tamen ſe civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe iis dediſſent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent, propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi, poſſent, conſervatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri ſine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad haſtam publicam nunquam acceſſit; nullius rei neque præs, neque manceps, factus eſt; neminem neque ſuo nomine, neque ſubſcribens, accuſavit; in jus de ſua re nunquam iit; judicium nullum habuit. Multorum conſulum prætorumque præfecturas delatas ſic accepit, ut neminem in provinciam ſit ſecutus; honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum; qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. Non enim decere ſe arbitrabatur, cum præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe præto-

ris.

ris. Qua in re non ſolum dignitati ſerviebat, ſed etiam tranquillitati, cum ſuſpiciones quoque vitaret criminum: quo fiebat, ut ejus obſervantia omnibus eſſet carior, cum eam officio, non timori, neque ſpei, tribui viderent.

VII. Incidit Cæſarianum civile bellum, cum haberet annos circiter ſexaginta. Uſus eſt ætatis vacatione, neque ſe quoquam movit ex urbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompeium proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit: ipſum Pompeium non junctus non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut divitias, ceperant; quorum partim invitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut victor, cum privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolum moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium et Q. Ciceronem ex Pompeii caſtris conceſſerit. Sic vetere inſtituto vitæ effugit nova pericula.

VIII. Secutum eſt illud, occiſo Cæſare, cum reſpubl. penes Brutos videretur eſſe et Caſſium, ac tota civitas ſe ad eum convertiſſe videretur, ſic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quam hoc ſene: neque ſolum eum principem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt a quibuſdam, ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab equitibus Rom. conſtitueretur.

Id

Id facile effici posse arbitrati sunt, si et principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque a talibus se consiliis removisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantum eæ paterentur, se neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. Neque multo post superior esse cœpit Antonius ita, ut Brutus et Cassius provinciarum, quæ iis dicis causa datæ erant a consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto Italiaque cedenti H. S. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens trecenta jussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.

IX. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam prædicem, cum ille potius divinus fuerit; si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. Hostis Antonius judicatus Italia cesserat, spes restituendi nulla erat. Non solum ejus inimici, qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam amici adversariis ejus se dabant, et in eo lædendo se aliquam

aliquam consecuturos sperabant commoditatem: Antonii familiares insequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adjuvit; P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, cum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quinetiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniamque sine fœnore, sineque ulla stipulatione, ei credidit: maximum existimans quæstum memorem gratumque cognosci, simulque aperire se non fortunæ, sed hominibus, solere esse amicum: quæ cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensus ejus a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur.

X. Ille autem sui judicii potius quid se facere par esset intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. Ut Antonius

Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. Itaque, ad adventum imperatorum de foro decesserat, timens profcriptionem, latebatque apud P. Volumnium, cui, ut oftendimus paulo ante, opem tulerat, tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi, in fummo effent aut faftigio, aut periculo, habebatque fecum Q. Gellium Canium, æqualem, fimillimumque fui. Hoc quoque fit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjunĉte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etfi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non folum ei, fed omnibus etiam ejus amicis, effet inimicus, eofque vellet profcribere, multis hortantibus tamen Attici memor fuit officii, et ei, cum requififfet ubinam effet, fua manu fcripfit, ne timeret, ftatimque ad fe veniret: fe eum et Gellium Canium de profcriptorum numero exemiffe. Ac, ne quod periculum incideret, quod noĉtu fiebat, præfidium ei mifit. Sic Atticus in fummo timore non folum fibi, fed etiam ei, quem cariffimum habebat, præfidio fuit: neque enim fuæ folum a quoquam auxilium petiit falutis, fed conjunĉtim; ut appareret nullam fejunĉtam fibi ab eo velle effe fortunam. Quod fi gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique fcopulofo fervat; cur non fingularis ejus exiftimetur prudentia, qui ex

tot,

tot, tamque gravibus procellis civilibus, ad incolumitatem pervenit?

XI. Quibus ex malis ut ſe emerſit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cum proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. Nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt. Quin etiam poſt prælium Philippenſe, interitumque C. Caſſii et M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, et ejus filium, Aulumque Torquatum, cæteroſque pari fortuna perculſos, inſtituit tueri: atque ex Epiro his omnia Samothraciam ſupportari juſſit: difficile enim eſt omnia perſequi, et non neceſſaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam neque callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus ac temporibus judicari poteſt, quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit. Qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus poſt mortem ejus, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias geſſit, quod neque lædebat quemquam, neque, ſi quam injuriam acceperat, non malebat obliviſci, quam ulciſci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia; quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, ſui cuique mores fingunt fortunam. Neque tamen prius ille fortunam, quam ſe, ipſe finxit, qui cavit ne qua in re jure plecteretur.

XII. His

XII. His igitur rebus effecit, ut M. Vipſanius Agrippa intima familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, cum propter ſuam gratiam et Cæſaris potentiam nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum ejus diligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generoſam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit, non eſt enim celandum, M. Antonius triumvir reipubl. conſtituendæ: cujus gratia cum augere poſſet poſſeſſiones ſuas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re uſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem ſub illa proſcriptione perilluſtre fuit. Nam, cum L. Saufeii Equitis Romani æqualis ſui, qui complures annos, ſtudio ductus philoſophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretioſas poſſeſſiones, triumviri bona vendidiſſent conſuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore atque induſtria factum eſt, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior ſe patrimonium amiſiſſe, et recuperaſſe. Idem L. Julium Calidium, quem, poſt Lucretii Catullique mortem, multo elegantiſſimum poetam noſtram tuliſſe ætatem vere videor poſſe contendere, neque minus virum bonum, optimiſque artibus eruditum, poſt proſcriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas poſſeſſiones, in proſcriptorum numerum a P. Volumnio præfecto fabrum Antonii abſentem relatum expedivit. Quod, in præſenti

præſenti utrum ei laborioſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit judicare: quod in eorum periculis, non ſecus abſentes, quam præſentes, amicos Attico eſſe curæ cognitum eſt.

XIII. Neque vero minus ille vir bonus paterfamilias habitus eſt, quam civis. Nam, cum eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibuſque optimis rebus uſus eſt. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam ab avunculo hæreditate relictam, cujus amœnitas non ædificio, ſed ſilva, conſtabat. Ipſum enim tectum antiquitus conſtitutum plus ſalis, quam ſumptus, habebat: in quo nihil commutavit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Uſus eſt familia, ſi utilitate judicandum eſt, optima, ſi forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatiſſimi, anagnoſtæ optimi, et plurimi librarii; ut ne pene pediſſequus quidem quiſquam eſſet, qui non utrumque horum pulchre facere poſſet. Pari modo artifices cæteri, quos cultus domeſticus deſiderat, apprime boni; neque tamen horum quemquam, niſi domi natum, domique factum, habuit: quod eſt ſignum non ſolum continentiæ, ſed etiam diligentiæ. Nam et non intemperanter concupiſcere, quod a plurimis videas, continentis debet duci; et potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris eſt induſtriæ. Elegans, non magnificus; ſplendidus, non ſumptuoſus; omni diligentia munditiem,

non

non affluentiam affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conſpici poſſet. Nec hoc præteribo, quanquam nonnullis leve viſum iri putem, cum imprimis lautus eſſet eques Rom. et non parum liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines invitaret, ſcimus non amplius, quam terna millia æris, peræque in ſingulos menſes, ex ephemeride eum expenſum ſumptui ferre ſolitum. Atque hoc non auditum, ſed cognitum, prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatem domeſticis rebus interfuimus.

XIV. Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnoſten: quod nos quidem jucundiſſimum arbitramur. Neque unquam ſine aliqua lectione apud eum cœnatum eſt; ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores a ſuis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ conſuetudine; tantaque uſus eſt moderatione, ut neque in ſeſtertio vicies, quod a patre acceperat, parum ſe ſplendide geſſerit; neque in ſeſtertio centies affluentius vixerit, quam inſtituerat, parique faſtigio ſteterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum et Nomentanum, ruſticum prædium; omniſque ejus pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis et urbanis poſſeſſionibus.

Ex

Ex quo cognofci poteft, eum ufum pecuniæ, non magnitudine, fed ratione, metiri folitum.

XV. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non fine feveritate erat; neque gravitas fine facilitate; ut difficile effet intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quicquid rogabatur, religiofe promittebat; quod non liberalis, fed levis, arbitrabatur, polliceri quod præftare non poffet. Idem in nitendo, quod femel admififfet, tanta erat cura, ut non mandatam, fed fuam rem; videretur agere. Nunquam fufcepti negotii eum pertæfum eft. Suam enim exiftimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia M. et Q. Ciceronum, Marii, Catonis, Q. Hortenfii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Rom. negotia procuraret. Ex quo judicari poterat non inertia, fed judicio, fugiffe reipubl. procurationem.

XVI. Humanitatis vero nullum afferre majus teftimonium poffum, quam quod, adolefcens, idem feni Syllæ fuerit jucundiffimus, fenex, adolefcenti M. Bruto: cum æqualibus autem fuis, Q. Hortenfio et M. Cicerone, fic vixerit, ut judicari difficile fit, cui ætati fuerit aptiffimus: quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei funt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus funt editi, fexdecim volumina

mina epiſtolarum ab conſulatu ejus uſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus reipubl. perſcripta ſunt, ut nihil in his non appareat; et facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem. Non enim Cicero ea ſolum, quæ vivo ſe acciderunt, futura prædixit; ſed etiam, quæ nunc uſu veniunt, cecinit ut vates.

XVII. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum vere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem et ſexaginta, ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum, quanquam omnes ei paremus, ſed etiam doctrina. Nam et principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendam, non ad oſtentationem, uteretur.

XVIII. Moris etiam majorum ſummus imitator fuit, antiquitatiſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum,

lum, neque res illuſtris eſt populi Romani, quæ non in eo, ſuo tempore, ſit notata; et quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Juniam familiam a ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui a quoque ortus, quos honores, quibuſque temporibus, cepiſſet: pari modo M. Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii, et Fabii Maximi, de Corneliorum, et Fabiorum, et Æmiliorum quoque. Quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poeticen; credimus, ne ejus expers eſſet ſuavitatis. Namque verſibus, qui honore rerumque geſtarum amplitudine cæteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit ita, ut ſub ſingulorum imaginibus facta magiſtratuſque eorum non amplius quaternis quiniſve verſibus deſcripſerit. Quod vix credendum ſit, tantas res, tam breviter, potuiſſe declarari. Eſt etiam unus liber Græce confectus de conſulatu Ciceronis.

XIX. Hactenus Attico vivo edita hæc a nobis ſunt. Nunc, quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur; et, quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus, ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Namque hic contentus ordine equeſtri, quo

erat

erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris Divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus nulla alia re, quam elegantia vitæ, qua cæteros ceperat principes civitatis dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit; et conciliarit, quod civis Romanus quivit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar vix anniculam Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, despondit: quæ conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

XX. Quamvis ante hæc sponsalia, non solum, cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret quid ageret, imprimis quid legeret, quibusque in locis, et quamdiu esset moraturus; sed, et cum esset in urbe, et propter suas infinitas occupationes minus sæpe quam vellet Attico frueretur, nullus dies tamen temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam ei quæstionem poeticam proponeret, interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum ædes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta, prolaberetur, ut Attici admo-

nitu Cæſar eam reficiendam curaret. Neque vero a M. Antonio minus abſens literis colebatur adeo, ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale ſit facilius exiſtimabit is, qui judicare poterit quantæ ſit ſapientiæ eorum retinere uſum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem atque Antonium, cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romanæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet.

XXI. Tali modo cum ſeptem et ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque creviſſet, (multas enim hæreditates nulla alia re, quam bonitate eſt conſecutus, tantaque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annis triginta medicina non indiguiſſet) nactus eſt morbum, quem initio et ipſe et medici contempſerunt. Nam putarunt eſſe teneſmon: cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc, cum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet, ſubito tanta vis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc priuſquam ei accideret, poſtquam indies dolores accreſcere febremque acceſſiſſe ſenſit,

Agrippam

Agrippam generum ad ſe arceſſiri juſſit, et cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum. Hos ut veniſſe vidit, in cubitum innixus, *Quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos teſtes habeam, nihil neceſſe pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut ſpero, ſatisfeci, nihilque reliqui feci, quod ad ſanandum me pertineret, reliquum eſt, ut egomet mihi conſulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi ſtat alere morbum deſinere. Namque his diebus, quicquid cibi potioniſque ſumpſi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores ſine ſpe ſalutis: quare a vobis peto primum, ut conſilium probetis meum; deinde, ne fruſtra dehortando conemini.*

XXII. Hac oratione habita tanta conſtantia vocis atque vultus, ut non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare, cum quidem Agrippa eum flens, atque oſculans, oraret atque obſecraret, ne id, quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi acceleraret; et, quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi ſuiſque reſervaret; preces ejus taciturna ſua obſtinatione compreſſit. Sic, cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubito febris deceſſit, leviorque morbus eſſe cœpit. Tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. Itaque die quinto, poſtquam id conſilium inierat, pridie Calend. Aprilis, Cn. Domitio, C. Soſio Coſſ. deceſſit. Elatus eſt in lecticula, ut ipſe præſcripſerat, ſine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima

vulgi frequentia. Sepultus eſt juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæcilii avunculi ſui.

Hactenus Corn. Nep. de Excellentium Impp. Vitis.

COR-

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA,

QUÆ REPERIRI POTUERUNT, OMNIA;

ANDREÆ SCHOTTI

STUDIO COLLECTA,

Nunc paſſim emendata et alicubi aucta.

CHRONICORUM LIB. I.

CAP. I.

DE Homero et Heſiodo inter omnes fere ſcriptores conſtitit utrumque vixiſſe ante Romam conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum et ſexaginta.

Nepoti et Lutatio Romam placet conditam Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo.

Archilochum Nepos Cornelius tradit, Tullo Hoſtilio Romæ regnante, jam tunc poematis clarum et nobilem. *A. Gell.* 17, 21.

M. Manlius Romæ, qui Gallos, in obſidione Capitolii obrepentes per ardua, depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniiſſe; damnatuſque capitis, e ſaxo Tarpeio, ut

M. Varro ait, præceps datus eſt; ut Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt.

Alexander Magnus Pellæ oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambuſto, Tito Quinctio Capitolino Coſſ. poſt Romam conditam anno trecenteſimo octogm o quinto. *Solin. c.* 40. *Polybiſt.*

P. Terentius maxime familiariter vixit cum Scipione Africano, et C. Lælio, &c. quamvis Cornelius Nepos omnes æquales fuiſſe tradat.

CORNELII NEPOTIS

Exemplorum Lib. II.

Cap. II.

A virgine Veſtale.

Lib. V.

Cornelius Nepos exemplorum quinto literis mandavit multis in Senatu placuiſſe, ut ii, qui redire nollent, datis cuſtodibus, ad Hannibalem deducerentur; ſed eam ſententiam numero plurium, quibus id non videretur, ſuperatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, uſque adeo inteſtabiles inviſoſque fuiſſe, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint. *A. Gell.* 7, 18.

CORNELII NEPOTIS

Illuſtrium Virorum Lib. II.

Cap. III.

Subinde.

Lib. XV.

Harum partum.

Lib. XVI.

A fratre patruele.

INCERTA QUO LIBRO

Virorum Illuſtr. poſita.

Carthago antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur: cujus interior pars Byrſa dicebatur, exterior Magalia. Hujus rei teſtis eſt C. Nepos in eo libro, qui *Vita Illuſtrium* inſcribitur. *Serv. ad* 1. *Æn.* 372.

Propius Grammatico acceſſi.

A. Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus Hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam, neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret. *Nam ſum,* inquit, *homo Romanus, natus in Latio, Græca oratio a nobis alieniſſima eſt.* Ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erra-

erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato, *Næ tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut cum expulſi peccavimus. Tibi*, inquit, *oro te, quis perpulit ut id committeres, quod, priuſquam faceres, peteres, ut ignoſceretur?* Scriptum hoc eſt in libro Cornelii Nepotis *De Illuſtribus Viris*.

CORNELII NEPOTIS

Lib. I. de Vita Ciceronis.

Cap. IV.

Cornelius Nepos et rerum memoriæ non indiligens, et M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit: atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius compoſuit, erraſſe videtur, cum eum ſcripſit tres et viginti annos natum primam cauſam judicii publici egiſſe, Sextumque Roſcium parricidii reum defendiſſe.

Fruſtra Tullium ſuſpicimus. Refert enim Cornelius Nepos, ſe præſente, iiſdem pene verbis, quibus edita eſt, eam pro Cornelio ſeditioſo tribuno defenſionem peroratam.

COR-

CORNELII NEPOTIS

Lib. I. Epistolarum ad Ciceronem.

Cap. V.

Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitæ Philosophiam, beatæque vitæ perfectricem; ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia præcipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere.

M. TULLII CICERONIS

Ad Corn. Nepotem

Epistolarum Lib. II.

Itaque nostri, cum omnia, quæ dixissemus, dicta essent, quæ facete, et breviter, et acute, locuti essemus, ea proprio nomine appellari *dicta* voluerunt.

Ad eundem, ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis.

Qui habet, ultro appetitur: qui est pauper, aspernatur.

Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis sententiis

aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Suet. Cæſ.* 55.

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Cæſarem in quadam ad Nepotem epiſtola. Neque enim quidquam aliud eſt felicitas, inquit, niſi honeſtarum rerum proſperitas. Vel, ut alio modo definiam, felicitas eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis, quibus Cæſar uſus erat, nulla potuit eſſe felicitas: feliciorque meo judicio Camillus exſulans, quam temporibus iiſdem Manlius, etiamſi, id quod cupierat, regnare potuiſſet.

Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum ſtylis uberibus explicatas non edidere ſuperſtites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epiſtola Tullius quoque teſtis reverendus adfirmat.

Sententiæ illius Tullianæ ignarus docentis infelices eſſe eos, qui omnia ſibi licere exiſtimarunt.

Idem ad Atticum de Nepote. Lib. 16. *Ep.* 5.

Nepotis epiſtolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet? et ais μετ' ἀμύμονα. Tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος.

Male narras de Nepotis filio. Valde mehercule moveor, et moleſte fero: neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. *Ep.* 14.

Hic

Hic Schottus inseruit Catonis et Attici vitas.

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

Incerta partim quo libro posita, partim quibus verbis concepta.

CAP. VI.

Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Lælium, quondam in Puteolano Calend. Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in ἑαυτοντιμωρȣμένῳ·
Satis pol protervè me Syri promissa huc induxerunt.
Donat. in vita Terentii.

L. Otacilius Pilitus, Rhetoricam professus, Cn. Pompeium Magnum docuit; patris ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

Cornelius Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito, literatos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter et acute scienterque possint aut dicere aut scribere: cæterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Græcis γραμματικοὶ nominentur.

Cap. VII.

Præter Physicos Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, ita auctoritate certior [tradit]. Testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat; cum Galliis proconsul præesset, Indos quosdam a rege Bætorum dono sibi datos; unde in eas terras devenissent requirendo, cognovisse vi tempestatum ex Indicis æquoribus abreptos, emensosque quæ intererant, tandem in Germaniæ litora exiisse. *Mela* 3, 5.

Largitudo.

Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, cum Lathurum regem Alexandriæ profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus, ut Nepos adfirmat, Gades usque pervectus est. *Mela* 3, 9.

Paphlagonia insignis loco Heneto, a quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones, in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati.

Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII M. pass. ubi vero plurimum, X M. *Plin.* 3. *proœm. ibid.* 3, 17.

Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, et Boiis, et Senonibus, deletum est eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plin.* 3, 17.

Ultra Aquileiam VI M. pass. Formio amnis, ab

ab Ravenna CLXXXIX. paſſ. antiquus Italiæ auctus terminus, nunc vero Iſtriæ: quam cognominatam a flumine Iſtro in Adriam effluente a Danubio amne, eidemque Iſtro ex adverſo Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interjecto dulceſcente, plerique dixere falſo, et Nepos [Cornelius] etiam Padi accola. *Plin.* 3. *N. H.* 18.

CAP. VIII.

Alpes in longitudinem X M. paſſ. patere a ſupero mari ad inferum Cælius tradit: Timagenes XX M. paſſ. deductis in latitudinem, Cornelius Nepos C M: T. Livius tria M. ſtadiorum: uterque diverſis in locis. *Plin.* 3, 19.

Inter duos Boſphoros, Thracium et Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt Polybius, IↃM. paſſuum interſunt. Circuitu vero totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, et fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. L. 4, 12.

In ora Oceani, colonia Auguſti, Julia Conſtantia, &c. et ab ea XXXII M. paſſ. colonia a Claudio Cæſare facta Lixos. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, et Heſperidum horti &c. Exſtat in ea et ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia de iis et amne Lixo prodita, qui cogitent, noſtros nuper paulo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe;

præ-

prævalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna; præterea ex adverſo ejus ſitam, et prope immenſo tractu ab Tingi; quæque alia Cornelius Nepos avidiſſime credidit. L. v. c. 1.

Aliqui inter Pontum et Caſpium mare CCCLXXV M. paſſ. non amplius intereſſe tradiderunt: Cornelius Nepos CCL M. Lib. vi, 1.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra ſtadia octo abeſſe prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex adverſo maxime Carthaginis a continente paſſus mille; non ampliorem circuitu duobus millibus. L. vi, 31.

Nepos Cornelius, qui Divi Auguſti principatu obiit, *Me*, inquit, *juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat; nec multo poſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, Ædilis Curulis, primus in prætexta uſus improbatur: qua purpura quis non jam*, inquit, *tricliniaria facit?* L. ix. c. 17, et 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec uſquam aliubi, naſci putavere noſtri veteres: ſed, et in Germania potoriis et primum vaſis inde factis, dein pedibus lectorum ſelliſque, Cornelius Nepos tradit magno fuiſſe miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo, et urceos magnitudine cadorum, oſtendiſſet: poſt quinquennium deinde, triginta duorum pedum longitudine columnas vidiſſe ſe. L. xxxvi. cap. 7. §. 12.

CAP.

Cap. IX.

Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λεύκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν, ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν· ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ', ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.

Cornelius Nepos ait non ſenio, neque morbo alienata mente fuiſſe Lucullum, ſed a quodam liberto Calliſthene venenis corruptum. Datum autem eſſe venenum, ut Calliſthenes impenſius ab eo diligeretur, quod ejuſmodi vi pollere id putaret: ita vero alienaſſe et ſolviſſe mentem ejus, ut adhuc viventis facultates frater procuraret.

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν, θυγατέρα γῆμαι Γαΐον.

Cornelius Nepos non Craſſi, ſed Bruti ejus, qui de Luſitanis triumphavit, filiam nuptum Caio datam ait.

Ἀννίβα δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον· καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς, ἐξέφηνεν, ἀλλ', ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο· τὸ δὲ σῶμα, κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως, ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα, συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. Τῶν δὲ Νομάδων τινὲς, περιτυχόντες

τυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι, διέῤῥιψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας, καὶ, πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν, ὡς δὴ κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεβαστὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero, cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidiſſe audito, ipſe ad locum accurrit: cadaverique adſiſtens, diuque corporis robur et formam contemplatus, neque ſuperbam ullam emiſit vocem, neque vultu lætitiam, ut conſentaneum erat eum, qui tam moleſtum et gravem hoſtem interfeciſſet, præ ſe tulit: ſed, inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abſtulit, corpus, digno habitu ornatum veſtibuſque decentibus amictum, cremavit: reliquias in urnam argenteam lectas, aurea ſuperaddita corona, ad filium miſit. Sed quidam Numidæ, cum in ferentes ea incidiſſent, adimere vi conati ſunt. Illis reluctantibus, ac vim vi repellentibus, oſſa disjecta ſunt. Hannibal, hoc audito, ad eos, qui aderant, Nihil, inquit, utique Diis invitis fieri poteſt. Sumpto de Numidis ſupplicio, nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit, ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ, et ſepulturæ privationem ita præter omnium opinionem eveniſſe crederet.

crederet. Hæc Cornelius Nepos et Valerius Maximus narrant. Livius et Augustus Cæsar perlatam ad filium Marcelli urnam, et bonorifice sepultas ejus reliquias perbibent.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος· ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι, καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne semel quidem vicit: sed invictus bic vir fuisse videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio, et Cæsari, et Nepoti, et ex Græcis scriptoribus regi Jubæ credimus, aliquoties Hannibalem a Marcello victum et in fugam versum esse.

Cap. X.

Cornelius Nepos, qui Divi Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paulo ante cœptos saginari, addidit ciconias magis placere, quam grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit attigisse. *Plin.* x. 23.

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, &c. Postea præcipuam auctoritatem fuisse lupo et asellis Cornelius Nepos et Laberius, poeta mimorum, tradidere. ix. 17.

Magnitudo loto arbori, quæ piro: quanquam Nepos Cornelius brevem tradat, &c. Vinum quoque exprimitur illi simile mulso, quod

quod ultra denos dies negat durare idem Nepos; baccasque contusas cum alica ad cibos dolio condi. xiii. 17.

Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX, Cornelius Nepos auctor est. xvi. 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. xxxiii. 11.

Primus invenit lineas colorare testa, ut ferunt, trita Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium, fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum Tarquinii Prisci Romani regis patrem, fugientem a Corintho injurias Cypseli tyranni, mox docebimus. xxxv. 3.

Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cœlio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrûm C. Cæsaris in Gallia, &c. Adjecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio, aut Lunensi. xxxvi. 6.

Cap. XI.

Ædis Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio.

Non amplius ter bibere Augustum solitum super cœnam, in castris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit.

In

In extrema Britanniæ parte Memma, quam Cornelius etiam Annalium ſcriptor narrat metallis plurimis copioſam, herbis frequentem, et his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines alat; labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritaſque volventia.

EPISTOLA
CORNELIÆ,
MATRIS GRACCHORUM.
CAP. XII.

DICIS pulchrum eſſe inimicos ulciſci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque eſſe mihi videtur, ſed ſi liceat republ. ſalva ea perſequi. Sed quatenus id fieri non poteſt, multo tempore, multiſque partibus, inimici noſtri non peribunt; atque, uti nunc ſunt, erunt potius, quam reſpubl. profligeretur atque pereat.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis dejerare auſim, præterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum moleſtiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidiſſe; quem oportebat omnium eorum, quos ante hac habui liberos, partes eorum tolerare; atque curare, ut quam minimum ſolicitudinis in ſenecta haberem, utique, quæcunque ageres, ea velles maxime

maxime mihi placere ; atque uti nefas haberes rerum majorum adverſum meam ſententiam quicquam facere, præſertim mihi, cui parva pars vitæ ſupereſt : at ne id quidem tam breve ſpatium poteſt opitulari, quin et mihi adverſeris, et rempubl. profliges. Denique quæ pauſa erit, et quando deſinet familia noſtra inſanire ? Et quando modus ei rei haberi poterit, et quando deſinemus, et abſentes et præſentes, moleſtiis deſiſtere, et quando perpudeſcet miſcenda atque perturbanda republica ? Sed, ſi omnino id fieri non poteſt, ubi ego mortua ero, petito tribunatum ; poſt me facito quod libebit, cum ego non ſentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, et invocabis Deum parentem. In eo tempore non pudebit te eorum Deûm preces expetere, quos vivos atque præſentes relictos atque deſertos habueris ? Ne ille ſinat Jupiter te ea perſeverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum ; et, ſi perſeveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere poſſis.

VARIÆ LECTIONES

QUÆ IN

CODD. MSS. ET OPT. EDITIONIBUS

CORN. NEPOTIS

OCCURRUNT:

UNA CUM

Doctorum Virorum Conjecturis, et Castigationibus.

VARIÆ LECTIONES.

Prior numerus paginam, posterior lineam designat.

CORN. NEPOTIS *Excellentium Imperator. Vitæ* &c. p. 1.] Acerrima lis eſt inter editores, et ſcholiaſtas, de hujuſce libri genuino, ut vocant, titulo. En rem ſane non levis momenti! de ea enim diſceptantium undiquaque fervent rixæ; ingens exoritur ſtrepitus, multus excitatur pulvis, et quiſque ſuas partes pro virili tuetur. Hic legendum eſſe clamat, *C. Corn. Nepos, de Viris Excellentibus.* Ille omnes lectiones prorſus adulterinas eſſe mordicus contendit, præter hanc ſolam, *Corn. Nepos ſive Æmil. Probus de Vita Excellentium Impp.* Alius cæteris omnibus infenſus pertinaciter leg. *Æmil. Prob. de Vita Excellentium Græciæ Principum et Ducum.* Alius naribus ſubolet ſagacioribus legendum eſſe, *Æmilii Probi viri clariſſ. Vitæ Excellentium Ducum Tito Pomponio Attico dedicatæ.* Lambinus ſibi quodammodo diſcors, quod auctoribus non raro accidit, nunc habet *Corn. Nepos, vulgo Æmil. Probus, de Vita Excellentium Imperator. Græcor. et Romanor.* nunc vero, *Æmil. Probi ſeu Corn. Nepotis Excellentium Imperator. Vitæ.* Gebhardus cujus veſtigiis plerumque inſiſtit Courtinus, editor C. Nep. in uſum Delphini, leg. *Corn. Nep. de Vita Excellentium Impp.* Quod ad Cod. MSS. attinet, MS. Biblioth. S. Trin. Cantabr. habet, *Æmilius Probus de Excellentibus exterarum nationum Viris.* Cod. vero vetuſtiſſ. MS. P. Daniel. *Liber Æmilii Probi de Excellentibus Ducibus exterarum*

terarum gentium. In tanta ſententiarum varietate quid ſit ſtatuendum, aut quid ipſe Nepos ſcriptum reliquit, prorſus ignoro; præſertim cum primam pag. MS. vetuſtiſſ. cujus mihi copiam fecit D. Fr. Bernard. M. D. et Regiæ Societat. Soc. aut iniquus muris dens, aut edax rerum tempus, poſteris inviderit. Tantas itaque lites componat, ſi poſſit, quiſpiam pacis amans. Non video tamen quid in ſe inhoneſtum, aut periculoſum, habeat lectio, quam ſecuti ſumus, vulgariter propemodum recepta. Nepos certe, cujus opera Æmil. Probo falſo tribuuntur, non tam pauca admodum *de Vita Excellentium Imperatorum* obiter notaſſe, quam integras quorundam vitas; aut ſaltem in iis omnia memoratu digna poſteris videtur tradidiſſe. Quanquam etiam alii legant *De Vita Excellentium Impp.* quia, ut aiunt, hæc vox *Vitæ*, utpote quæ inuſitatior, Romani ſermonis elegantiam parum ſapiat: ut omittam, quod ipſe Nepos habeat in Epaminonda *Vitas Excellentium Virorum*, legimus etiam in Virgil. Æn. 6.

——vitaſque et crimina diſcit.

In Auctoris Præfatione, ſive Prologo, ut habet Cod. P. Daniel. *

* *Attice*, 1. 1.] *Atticæ* (deleto commate) MS. Cod. Hieron. Magius. Membran. antiquiſſ. Card. Mendozii.

Hi, ſi didicerint, 1. 9.] MSS. *ii ſi didicerint:* alii, *qui, ſi didicerint:* alii, *ſi ii olim didicerint.*

* *At id*, 2. 3.] *Id quod* Leid.

* *Adoleſcentulis*, 2. 4.] *adoleſcentulos* Leid.

Adoleſcentulis, 2. 4.] omittit. in MS.

* *Habere*, 2. 5.] *habuiſſe* Cod. Dan.

Victorem Olympiæ, 2. 8.] MS. leg. *victorum victorem Olympiæ.*

Partim infamia, 2. 10.] Hæc MS. omitt.

* *Sed plura p.* 2. 21.] *Sed hæc plura p.* MS. Boecleri.

Plura,

Plura, 2. 21.] MS. *hic plura.*
* *Tum*, 2. 21.] *cum* Voss. A. B. abest a Cod. C.
Vitas, 2. 24.] MS. *de vita.*

IN MILTIADE.

Miltiades, &c. p. 3.] Id velim quemvis variarum lectionum cupidissimum serio animadvertere, editores de titulo, et initio cujuslibet vitæ aliquantulum inter se dissentire. Gebhard. et Courtin. ea verba, quæ Impp. parentelam et natale solum denotant, literis majusculis expressa tituli loco ponunt; vitasque ab iis, quæ sequuntur, incipiunt adeo, ut sic se habet titulus Miltiadis:

MILTIADES CIMONIS FILIUS ATHENIENSIS.

sic incipit vita,

Cum et antiquitate generis et gloria majorum, &c.

Atque idem in cæteris obtinuit, ubicunque gens et parentela memorantur. Verum enimvero cæteri omnes editores, quorum agmen ducit Lambinus, trita eadem mecum insistunt via. In hoc tamen MSS. a communi lectione deflectunt, quod MS. Bernard. tituli loco habeat *De Miltiade, De Themistocle*, atque ita de cæteris. MS. Bibl. SS. Trin. *Vita Miltiadis, Vita Themistoclis*, &c.

Talem futurum, 3. 6.] MS. addit *esse.*

* *Qui consf. Apol.* 3. 11.] Hæc desunt in manu exarato codice nostro. Ernst. Absunt etiam a Leidensi.

* *Idque ut Lemnii*, 3. 21.] Omittunt *ut* Leid. et Voss. A. B. C.

Adjutus est, 4. 12.] MSS. *usus est.*

Neque eo segnius Atheniensibus, a quibus erat profectus, 4. 18.] Alii, *Neque eo secius Atheniensibus, quibuscum erat profectus.*

Crederetur, 5. 16.] MSS. *traderetur.*

Præfecti, 6. 21.] MS. *illi præfecti.*

Philippidemque, 6. 30.] MSS. *Philippumque.*

Hemerodromi, 6. 31.] Alii, *hemerodromæ.*



Creati

Creati decem prætores, 7. 2.] Alii, *creati prætores*. MS. *creant* 10 *prætores*.

Miltiades, 7. 3.] MS. *Miltiadem*.

Mœnibus, 7. 4.] Alii, *melius*.

Decernerent, 7. 6.] Alii, *contenderent*.

Dimicare, 7. 12.] omittitur in MS. Alii, *dimicarent*.

Platæenſium, 7. 14.] Alii, *Platæenſes*.

Horum, 7. 15.] MSS. *hominum*.

Stratæ, 7. 24.] MSS. et Lambin. *raræ*.

* *Liberavit*, 8. 17.] *liberarat* Voſſ. B.

Prælium, 8. 26.] omittitur in MS.

* *Copias e navibus eduxit*, 9. 1.] *copias eduxit* Cod. Scheff. Voſſ. B.

Signum a claſſiariis regiis datum, 9. 9.] MS. *ſignum adverſariis datum*.

* *Accuſatus ergo*, 9. 15.] *Accuſatus eſt ergo* Cod. P. Dan.

Infectis rebus, a pugna diſceſſiſſet, 9. 17.] Alii omittunt *a pugna*: alii leg. *infectis omnibus, diſceſſiſſet*.

Quod ſolvere, 9. 25.] MSS. addunt *in præſentia*.

Magiſtratibuſque verſatur, 10. 2.] MS. *magniſque verſatus*.

Mira comitas, 10. 13.] Cod. vetuſt. P. Daniel. et Longol. habet *communitas*, quæ vox idem ſonat, quod *humanitas* et *manſuetudo*; ita Terent. Heautontim. Act. v. Sc. i. ver. 39.

> Quenquamne animo tam *communi* eſſe aut leni putas.

IN THEMISTOCLE.

Neoclis, 11. 1.] Lambin. *Neocli*, quia, ut graviter monet, *s* ſæpe fini detractum in obliquis Græcorum vocabulorum caſibus.

Ineuntis adoleſcentiæ, 11. 2.] Alii, *ineunti adoleſcentia*.

Halicarnaſſiam, 11. 6.] Sic Ald. reſtituit ex Plutarcho. Sic etiam leg. Magius. MS. Cantabr. habet *Acarnanam*. MS. Bernardian. *Archanam*. Courtinus legendum eſſe exiſtimat *Acarnanem*, quia nullibi ſe legiſſe

giſſe meminit *Acarnanam:* Longolius, *Carinam.* Nam Themiſtoclem *Carina* vel *Cariatide* matre *Euterpe* natum fuiſſe plerique prodidere. At Athenæus, lib. xiii. cap. 13, Threiciam quandam meretriculam *Abrotonum* nomine peperiſſe Themiſtoclem tradit; quod probat vetuſt. epigram.

Ἀβρότονον Θρῇσσα γυνὴ γένος· ἀλλὰ τεκέσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησιν φασὶ Θεμιστοκλέα.

Conveniant auctores de matre Themiſtoclis, et in lectione nulla erit difficultas.

Gerebatur, 11. 16.] Alii, *regebatur.*

Facile eadem oratione explicabat, 11. 17.] Hæc alii tanquam ab auctore aliena rejiciunt, ob quam cauſam adhuc latet.

* *Quæ opus erant,* 11. 17.] *quæ opus erat* Voſſ. C.

Bello Corcyræo, 12. 2.] Lambin. *Æginetico,* cui favet Herodot. lib. vii. cap. 144. Nepos Themiſtoclem prætorem factum eſſe in bello Corcyræo refert, et Corcyræos fregiſſe: Plutarch. vero Corcyræis et Corinthiis datum eſſe arbitrum controverſiarum tradit, et contra Corinthios ſententiam tuliſſe. V. Plutarch. in Themiſt. ſub fine.

* *Cum divitiis ornavit,* 12. 11.] *tum divitiis ornavit,* Leid.

Cum tantis eam copiis invaſit, 12. 16.] MS. *cum tantis copiis venit.*

Salaminem et *Træzenem,* 13. 4.] Alii manibus pedibuſque defendere nituntur *Salamina* et *Træzena:* utrumque legi poteſt, illæſo Priſciani capite.

* *In terra dimicari,* 13. 9.] *terra dimicari* MS. Boecl. *dimicari* Voſſ. A. C. *et terra dimicari* Voſſ. B.

* *Cum Leonida Lac. rege,* 13. 10.] *cum Leonida duce Lac.* Voſſ. B.

* *Et adverſum,* 13. 24.] *et ex adverſum* Voſſ. A.

Aſtu, 13. 28.] Alii, *arcem.* Longol. et MSS. *Aſtum:* alii, *urbem.* Sed, ut Romani ſuam Romam κατ' ἐξοχὴν *urbem,* ita Græci, et præcipue inter eos Attici, Athenas vocarunt *Aſtu. Aſtu* habet Terent. Eun. Act. v. Sc. 6. ver. 17. Athenæ vero in duas partes erant diviſæ, *Aſtu,* et

et Pyræeum; in hoc plebeii, in illo nobiles habitarunt.

* *Flamma*, 13. 30.] *fama* Voss. B. C.

* *Suas quisque discederent*, 14. 1.] *suas discederent* MS. Dan. et Boecl. Voss. A. B. C. *suasque disc.* Leid.

Barbarus, 14. 22.] a nonnullis omittitur.

* *Tamen*, 14. 24.] Hoc verbum abest a Leid. Cod. P. Dan. et Voss. A. B.

Phalereo, 15. 9.] MS. *Phalarico*: utrumque legi potest. *Phalaricus* usurpatur pro *Phalareus*. Diodor. Sic. vocat Φαληρικόν. Suid. Φάληρον λιμὴν τῆς Ἀττικῆς.

Hoc longe alio spectabat, 15. 20.] MSS. *hoc longe aliter animo expectabant*: alii, *aliud longe animo expectabant*.

Sive profanus, 16. 5.] omittitur a quibusdam.

Congererent, 16. 7.] Alii, *cogerent*, minus recte. *Congererent* aptius est verb. ubi de *strue* aliqua mentio fit. Ecl. iii. ver. 69. Virg. de structura nidi.

Aëriæ quem congessere columbæ.

Duceretur, 16. 12.] MS. *duceret*.

Interea se obsidem retinerent, 16. 22.] Alii, *interea sibi detrahere reticerent*; sed corrupte, quia nihil ad rem.

* *Classis regia fecisset*, 17. 7.] *classes regias fecisse* Voss. A. B. *classem regiam fecisse* Van Stav.

Aliter illos nunquam in patriam recepturi, 17. 12.] Alii, *aliter illos se nunquam recepturos*.

* *Recepturi*, 17. 13.] *essent recepturi* Van Stav.

* *Testularum*, 17. 16.] *testarum* Van Stav.

Civitatis, 17. 26.] omittit. a quibusd.

Cum quo ei hospitium fuerat, 17. 28.] Alii, *cum quo hospes erat*.

Cum ab Athenienfibus et Lacedæmoniis exposceretur publice, 18. 5.] Alii, *cum Athenienses et Lacedæmonii exposcerent eum publice*.

Themistoclem, Xerxe regnante, in Asiam transisse, 18. 23.] MS. *Themistocl. ad Xerxen regnantem in Asiam misisse*.

* *Nollet*, 19. 4.] *vellet* MS. Van Stav. Leid. Voss. A. B.

* De

* *De quibus tecum loqui volo*, 19. 12.] *quas tecum colloqui volo* Voff. A. B. C.

Annum mihi temporis des, 19. 13.] Alii, *annuum mihi temporis ſpatium.* Videtur autem Nep. *annum temporis* dixiſſe pro *tempus anni* per ὑπερολογίαν, ut *dies ſpatii* pro *ſpatium diei*; quod alicubi occurrit in Cæſ. Comment. de bello Gall.

Myuntem, 19. 30.] Alii, *Smyrnam.*

IN ARISTIDE.

* *Anno poſtquam*, 21. 21.] *anno quam* MSS. Schotti, et Boecl. Leid. Voff. A. B. C.

* *Plebiſcito*, 22. 1.] *populi ſcito* MSS. Dan. et Leid.

Innocentiæ, 22. 10.] Alii, *continentiæ*; quam virtutem Nep. mox *abſtinentiam* vocat. *Innocentia* vero quandoque idem ſignif. quod *continentia*, vel *abſtinentia*; et avaritiæ opponitur in Cic. Orat. pro lege Manil.

Conſtitueret, 22. 25.] Alii, *conſtitueretur.*

* *Quadringenta et ſexaginta*, 22. 26.] *quadringena et ſexagena* MSS. Gif. Dan. Sch. Boecl.

IN PAUSANIA.

* *Cujus illuſtriſſ.* 24. 3.] *Hujus illuſtriſſ.* Voff. A.B.C.

Exſcalpſerunt, 24. 18.] Alii, *exculpſerunt*: fortaſſe minus recte; quia rariſſime *exculpere* pro *delere* et *eradere* uſurpatur. Hic vero Scholiaſtæ uti ſolent de literis, nimirum de *u* et *a* acerrime inter ſe digladiantur.

Eretrienſem, 25. 8.] Ita plerique edunt ex Thucyd. alii vero *Cretenſem.*

Te adjuvante, ſe redacturum, 25. 16.] Alii, *ſe adjuvante, redacturum iri.*

* *His de rebus*, 25. 17.] *Hiſque de rebus* Voff. B.

Cogitata, 26. 1.] Gebhard. *conata.* MS. *cognita.*

* *Colonas*, 26. 9.] *Golonas* Leid. Voff. A. B.

Troade, 26. 9.] Alii, *Troadis.*

Scytala, 26. 12.] MS. *lancea*: alii, *lana.* Quid autem

tem ſcribi poſſit in *lana*, non video. Alii, *clava*; quæ ſcil. formam ſcytalæ referebat. V. indicem de ſcytala.

* *Motus*, 26. 15.] *commotus* MSS. Savaroni.

Laxavit, 27. 7.] Alii, *laceravit*.

Indicaſſet, 27. 15.] Cod. P. Dan. *judicaſſet*; ſed vitioſe.

* *Tam repentini conſilii*, 27. 25.] *tam repentino conſilio* MS. P. Dan. et Leid.

Admonere, 28. 6.] MS. *amoveri*.

Finierat, 28. 25.] MSS. *poſuerat*.

IN CIMONE.

* *Legibus Athenienſium*, 29. 6.] *legibus Athenienſibus* Leid.

Patrio more, 29. 10.] MS. omittit *patrio*; ſed minus recte.

Quoniamque probibere poſſet, 29. 19.] Alii, *quoniamque probiberet*: alii, Lambino teſte, *quoniamque id probib. poſſet*.

Si ea, quæ polliceretur, præſtitiſſet. 29. 20.] Hæc, teſte Lambino, a nonnullis omittuntur.

* *Barbarorumque*, 30. 14.] *barbarorum* Cod. Boecl.

Bene animatas confirmavit, 30. 18.] Hæc MS. omittit.

Scyrum, 30. 20.] Alii, *Cyprum*; ſed male. Patet enim ex Plutarcho, legendum eſſe *Scyrum*, non *Cyprum*. V. Plutarch. in Cimone.

* *Quo expulſus*, 31. 6.] *quam expulſus* Cod. Dan.

Satius exiſtimans contendere Lacedæmonem, ſua ſponte eſt profectus, &c. 31. 8.] MS. vitioſe leg. *ſatis exiſtimans verbis contendere*. Lambin. in emendandis auctoribus non ſemper feliciter audax, reclamantibus omnibus libris, leg. *ſatius exiſtimans eos, et cives ſuos inter ſe una voluntate conſentire, quam armis contendere, Lacedæmonem ſua ſponte profectus eſt*, &c. Sed ſatis ob audaciam vapulat, et a Gebhardo aliiſque editoribus acerbiſſime, nec prorſus immerito reprehenditur. In vulgata enim lectione nec lacuna, nec difficultas; adeo

adeo ut ſenſus Nepotis hic plane ſit. *Antequam Cimon revocatus Athenas peteret, conſultius putavit Lacedæmonem proficiſci, ac ſua ſponte, ſine juſſu populi, pacem inter duas civitates conciliare.*

* *In Cyprum*, 31. 11.] *Cyprum* Leid. et Voſſ. A. B. C.

Fuit tanta liberalitate, 31. 17.] MS. *tanta liberalitate uſus eſt.*

* *Eis cuſtodem impoſuerit*, 31. 19.] *in eis cuſt. poſ.* Cod. Gif.

Invocatos, 31. 28.] Sic Schott. Savar. et Cod. P. Daniel. Lambin. autem hoc damnat vocabulum, quaſi rariſſime uſurpatum, et leg. *non vocatos: invocatus* tamen legitur in Terent. Eunuch. Act. v. Sc. ult. ver. 29.

— invocato ut ſit locus
Semper ——.

* *Vocaret*, 31. 28.] *devocaret* MSS. Van Stav.

IN LYSANDRO.

Athenienſes enim in Peloponneſios ſexto et viceſimo anno bellum gerentes confeciſſe apparet. 33. 3, 4.] Lambin. aut mutari velit ordinem verborum, atque ita legi, *Apparet Lyſandrum confeciſſe Athenienſes anno 26°. bellum gerentes in Peloponneſios*; aut, ſi ſervetur ordo, legi, *ſextum et viceſimum annum.* Magius pro *confeciſſe* ſubſtituit *confregiſſe*, alii, *contudiſſe*; ſed nihil mutandum.

Latet. 33. 5.] Alii, *non latet*; rectius forſan.

* *Dictitaſſent*, 33. 16.] *dictarunt* Leid. *dictaſſent* Voſſ. B. C.

* *Fatigemus*, 34. 10.] *defatigemus* MSS. Schotti, Gif. Dan. Voſſ. A. B. C.

Proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, 34. 13, 14.] Lambin. ex Florent. et Aldin. Editt. hanc emendatam lectionem protulit, quam non pauci ſequuntur. Sunt tamen, qui leg. *proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe inimici, qui conſtantes fuiſſent amici*; ſed minus recte. Ex Thucydide

dide enim patet Thaſios, de quibus hic mentio fit, priuſquam tantam fidem Athenienſibus præſtitiſſent, graves cum iis ſuſcepiſſe inimicitias; contra, cum Lacedæmoniis amicitiam iniiſſe.

* *Delphos*, 34. 24.] *Delphi* MSS. Sch. Gif. Dan. Voſſ. A. C. *Delphis* Leid. Van Stav.

* *Lacedæmona*, 34. 31.] *Lacedæmonem* Voſſ. A. B. C.

* *Dux deligatur*, 35. 9.] *Abeſt dux a* Voſſ. A. B. *Eligatur* Voſſ. C.

Cleon Halicarnaſſeus, 35. 12.] Savaro leg. ex MS. *Alicarnas*, atque ita Excerpta P. Daniel. Vulgata tamen lectio ex Plutarcho profluit, Καὶ λόγον ἐξειργασμένον πρὸς ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἁλικαρνάσσεος. V. Plutarch. in Lyſand. Mos autem apud Græcos olim obtinuit, ut oratores et ſophiſtæ pro aliis orationes componerent, unde dicti erant λογόγραφοι, quæ vox cum re poſtea in contemptum venit.

* *Fert laudibus*, 35. 25.] *effert laudibus* Voſſ. B.

Obſignatur, 35. 26.] Alii, *ſignatur*; quidam, *deſignatur*; ſed vitioſe. Plutarch. ἐν δὲ τῷ σφραγῖδας ἐπιβάλλειν.

Pari magnitudine, ut diſcerni non poſſet, ibid.] Alii addunt, *et tanta ſimilitudine*. Plutarch. hanc ſententiam his verbis exprimit, ἐναλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει.

IN ALCIBIADE.

* *In hoc*, 37. 1.] *In quo* Leid.

Qui de eo &c. 37. 3.] Lambin. addi velit *aliquid*.

Ætatis, 37. 6.] MS. *civitatis*.

Conſiliique, 37. 8.] MSS. *conſiliiſque*.

* *Summus*, 37. 9.] *ſummus et* Cod. Leid.

* *Et tanta*, 37. 10.] *quod tanta* MSS. Boecl. Gif. Dan.

Idem, cum tempus poſceret, 37. 12.] MSS. *Deinde, cum tempus poſceret*: alii, *Dives, cum tempus poſceret*. Quam lectionem retinent Gebhard. et Courtin. diſtinguendum enim, inquiunt, *dives*; *cum tempus poſceret, laborioſus*.

• Quaſi

Quasi inter se pugnent divitiæ et labor, in Alcibiade tamen conveniant.

* *Inserviens*, 37. 15.] *serviens* Leid.

Tantam dissimilitudinem, 37. 19.] Alii, *tantam inesse dissimil.* MS. *tantam esse.*

Omnium Græcorum ditissimum, 37. 23.] Ita Lambin. et nonnulli: plures tamen, *omnium Græcæ linguæ eloquentia disertissimum*; alii, *omn. Gr. ling. eloqu. ditissimum*; atque ita Gebhard. et Courtin. quasi Hipponicus opes eloquentia acquisiverit: quod primum, teste Lambino, parum Latine dictum est, deinde, quoquo modo dictum sit, falsum; neque a quoquam memoriæ proditum. Hipponicum quidem ditissimum esse tradit Isocrates in oratione Περὶ Ζεύγους. Πλούτῳ μὲν ἦν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων· et Plutarch. in Alcibiade, Ἱππονίκῳ δὲ τῷ Καλλίου πατρὶ καὶ δόξαν ἔχοντι μεγάλην καὶ δύναμιν ἀπὸ πλούτου καὶ γένους, &c. Cur tamen Hipponicum disertissimum fuisse fingant alii, non patet; videant isti, quibus lectio Lambiniana parum arridet.

More Græcor. 38. 4.] Alii reponunt *amore*, defenduntque fortissime Gifanius, P. Daniel, et utroque haud inferior Andr. Schottus.

Ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. 38. 21.] Ita Lambin. restituit, historiam, ut ait, et veritatem secutus. MS. *ante januam Androclidi, Androclidisque vocatus est.* Vide Æschin. Orat. contra Timarch. et Plutarch. in Alcib. qui hunc lapidem prope domum Andocidis, et Andocidis Hermem dictum fuisse tradunt.

* *Quod non*, 38. 24.] *quæ non* MSS. Boecl. Voss. B.

Suos reddiderat, 38. 31.] Ita Codd. emendati: alii *reduxerat*, mendose. Licet etiam, ut inquit Lambin. legere *redegerat*, idque ex vestigiis antiquæ scripturæ; quo modo Cæs. passim in Commentar. loquitur.

In contentionem ab inimicis compellabatur, 39. 11.] Gebhard. et Courtin. et libri emendatiores legunt *compellebatur*; quasi scil. Alcibiades invitus, et obtorto collo ab adversariis traheretur ad dicendam causam. Sed Lambin. Claudii Puteani, ut inquit, conjectura ductus, legit,

in concione ab inimicis compellabatur, quia Diodor. Plutarch. et Thucyd. perſpicue oſtendunt Alcibiadem accuſatum eſſe apud populum; et *compellare* idem eſt ac κατηγορεῖν, et *crimine* aliquem *compellare:* quod ſane non negat Gebhard. ſed quoniam prior lectio ſatis ſit elegans, non eam ob conjecturas immutandam eſſe duxit.

* *Ut*, 39. 14.] abeſt a Leid. et a Voſſ. A.

Invidiæ crimine accuſaretur, 39. 16.] Alii, *invidia, criminis accuſaretur*; fortaſſe rectius.

Quia nocere ſe ei non poſſe intelligebant, 39. 18.] Ita Lambin. At Cod. vetuſtiores, *quia noceri ei non poſſe intelligebant*; quoniam vero Gifanii Cod. *ei* omittit, Gebhard. mavult legi, *quia nocere non poſſe intelligebant*.

* *Miſſus eſt*, 39. 24.] *miſſus eſſet* Van Stav.

In triremem, 39. 27.] Alii, *trierem*; quia Græc. τριήρης.

* *Ac*, 39. 29.] *hac* MSS. Boecl. Voſſ. B.

Eumolpidas ſacerdotes, 40. 5.] Alii, *Eumolpidas* Κήρυκας. MSS. *Olympiadas*. Eumolpides et Ceryces non raro apud Græcos conjunctim leguntur. V. Plutarch. in Alcib. Suid. in voce Eumolpidæ, et Iſocrat. Panegyr.

* *Suos*, 40. 11.] abeſt a Cod. Leid.

Prodeſſe reip. 40. 13.] MS. *prodeſſe poſſe*.

* *Expugnaverant*, 41. 24.] *expugnarant* Leid. Voſſ. A. et Cod. P.

* *Perinde*, 42. 2.] *proinde* MSS. Dan. Leid.

Amiſſum imperium, 42. 5.] Alii omittunt *imperium*, quaſi *amiſſum* pro *amiſſionem* non ineleganter poneretur: quemadmodum Cic. habet *judicatus* pro *judicatio, comperendinatus* pro *comperendinatio*, quæ ſane conjectura non videtur improbanda.

Coronis aureis æneiſque vulgo donabatur, 42. 16.] Hic, inquiunt ſcholiaſtæ, nodus occurrit Gordian. quem Muretus, Variar. Lect. lib. xv. cap. 7. nequicquam ſolvere conatus eſt, legendo *coronis aureis, tæniiſque*. In vulgata tamen lectione nulla difficultas, adeo ut hic

hic ſit ſenſus verborum; *Alcibiadem* ſc. *pro cujuſlibet facultate, duplici donatum eſſe coronarum genere: a divitibus quidem aureis, a pauperibus æneis.* Ita Gebhard. in Alcibiade.

Sicut tum accidit, 43. 10.] MSS. *ſicut ratum accidit.*

Itaque huic maxime putamus malo fuiſſe, 43. 12.] Ita lib. emendat. alii, *Itaque huic maximo malo imputamus cauſam fuiſſe*; inepte, ut viſum eſt Lambino.

Timebatur enim non minus quam diligebatur, 43. 14.] MS. *Timebant enim non minus quam diligebant.*

Et ſe Perinthum contulit, 43. 20.] Emendatio hæc eſt Longoliana, quam Lambin. et Savaro probant: non ita Ortelius, qui ex Ptolemæi Thraciæ deſcriptione legit, *et ſe Pactyam contulit.*

Bornos, Byziam, Macrontichos, 43. 21.] Alii habent *Bornos, Byziam, Themeontichos.* Ortelius ex Ptolomæi Thraciæ deſcript. et Plutarchi Alcibiade legit, *Bornos, Byzanthen, Machrontichos.* Iſ. Voſſius, in notis ad Juſtin. legendum eſſe ſuſpicatur, *Bornos, Byſanthen*, et *Neontichos*, cujus conjecturam doctiſſimi amplectuntur.

Primus Græciæ in Thraciam introiit, 43. 22.] Ita Lambin. Gebhard. Courtin. et alii quamplur. nonnulli vero leg. *primus Græciæ civitatis in Thraciam introiit*; quam lectionem ſtrenue Andr. Schottus contra Lambinum defendit.

Creverat cum fama, tum opibus, 43. 25.] Ita Cod. vetuſtior. alii, *creverat ejus fama, cum opibus*; ſed minus eleganter.

Seuthen regem, 44. 10.] Alii, *Seucen:* alii, *Scotym.*

Ut eos terra depelleret: quo facto, neceſſario aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros, 44. 11, 12.] MS. Boecl. *ut eum ex terra depelleret: quo facto, neceſſario aut claſſe conflicturum, aut bellum compoſiturum.*

* *Hoſtes*, 44. 22.] *hoſtem* Voſſ. B.

* *Ab eo*, 45. 23.] abſunt a MSS. Dan. Boecl. Leid.

His Laco rebus commotus, 45. 31.] Savaro leg. *his laboribus commotus*, voci *Laco* quam maxime infenſus. Sed contra Gebhard. *Laco* defendit, quia, teſte Priſcia-

 no,

no, lib. i. Græca vocabula in ων desinentia ad eum modum Latini terminant; ut *Demipho*, *draco*, &c. Ita Statius *Agamemno*; ita Nepos in Timotheo, p. 72. l. 14. *A quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset*; ita Val. Flac. Argonaut. lib. i. 421.

Taurea vulnifico portat, cælataque plumbo
Terga Laco.

Huic ergo renunciat, quæ Regi cum Lacedæmoniis essent, irrita futura, 46. 2.] Lambin. hunc locum, ut inquit, mire in libris omnibus contaminatum et perplexum, partim conjectura ductus, partim ex vestigiis antiquæ scripturæ emendavit, atque ita edidit, *Huic ergo renunciat societatem, quæ Regi cum Lacedæmoniis esset, stare non posse, fœderaque irrita futura.* Nihil tamen in vulgata lectione aut spinosum, aut obscurum occurrit. Savaro quidem, Schottus, et Gebhard. locum hunc ita leg. *Huic ergo renunciat quæ Regi cum Lacedæmoniis essent*, in qua sane lectione videretur aliquid mutilum, nisi *renunciare* idem esset ac *verbo*, vel *nuncio irritum facere*; sic Cic. *renunciare hospitium alicui, et domo emigrare*; et ad Attic. *renunciare conductionem.*

Bagoam, 46. 7.] Alii, *Bageum*. Mag. et Lamb. ex Plutarcho *Magæum* reponunt. Videtur tamen Bagoas non tam *proprium* esse, quam *commune* nomen apud Persas, quod eunuchum significat.

Circa casam eam, 46. 13.] Ita legendum esse censent Scioppius, Gebhard. et Courtin. Hic tamen mire inter se dissentiunt editores: Lamb. leg. *circa domum stramineam*; alii, *circa Sammineam*; alii, *circa domum Sanisenam*, quia *Sanisena* appellatur tractus in confinio Phrygiæ, et Galatiæ; MS. Cant. *circa Sanneam*; MS. Bern. *circa Sammeam*; alii, *circa casam stramineam*, quia *casas stramineas* antiquos habuisse apertum est ex Ovid. lib. ii. Amor. Eleg. 9.

Roma nisi immensum vires promosset in orbem,
Stramineis *esset nunc quoque densa* casis.

Et Cæs. in Comment. lib. v. cap. 42. de bell. Gall. *Gallos sua ætate casas stramine tegere consuevisse*, testatur. Fatendum

tendum eſt tamen locum hunc, vetuſtis exemplaribus non ſuffragantibus, difficulter admodum poſſe reſtitui: Æquum eſt ut ſuo lectores utantur arbitrio, utrum hanc vel illam lectionem rejicere velint, aut amplecti.

Ille autem ſonitu flammæ excitatus, quod gladius, &c. 46. 15, 16.] MS. Boecl. et Cod. Leidenſ. *Ille autem, ut ſonitu flammæ excitatus eſt, etſi gladius,* &c. Atque ita Scioppius legendum eſſe, conjecit.

* *Arripuit:* 46. 21.] *arripit* MS. Dan.

IN THRASYBULO.

* *Paucique,* 48. 6.] *pauci* Van Stav.

Præcurrerunt, 48. 11.] Aliis quam maxime placet *præcucurrerunt*; ſed et hi antiquitatis rudera venerabundi nimis exoſculantur, et malunt archaiſmos, quam nativam ſermonis elegantiam.

Ad vires, vimque pugnantium. 48. 17.] Alii, *ad vires undique pugnantium.* Lambin. *ad vires virtutemque pugnantium.* Puteanus, *ad vices, vimque pugnantium.* Alii denique, *ad vires noſtrum cujuſque pugnantium.* Sed nihil mutandum, quia auctoris mens ea eſt, ut *pugnæ* exitum ad corporis *vires,* et *vim* animi referat.

Seque hic plus valuiſſe, quam ducis prudentiam, &c. 48. 19.] Alii, *ſeque his plus valuiſſe, quam ducis prudentia,* &c.

* *Pepercerat,* 49. 2.] *parſerat* Cod. Dan. Leid. Voſſ. A.

Neque vero hic modo contemptus eſt primo a tyrannis, ſed et ejus ſolitudo, 49. 10, &c.] Hanc lectionem probat Caſp. Barth. Adverſ. lib. xxiv. cap. 18 nec rejicit Gebhard. MS. vero habet, *neque vero hic non contemptus eſt primo a tyrannis, atque ejus ſolitudo.* Quam lectionem probant Schott. Savaro, aliique. Nonnulli tamen cum Lambino leg. *Neque vero hic contemptus eſt primo a tyrannis, ſed ejus ſolitudo.* Quanquam Thraſybulum con-

contemptum fuisse a 30 tyrannis Nepos expresse indicat verbis sequentibus. Vossius demum legi velit, *Neque vero hic tam contemptus est primo a tyrannis, atque ejus solitudo*; dicitque τὸ *atque*, idem hic valere ac *quam*, ut in Plaut. Amphitr. Act. i. Sc. 1. tam consimilis est mihi *atque* ego.

* *Perniciei*, 49. 13.] *pernicii* Van Stav. a vet. Cod. laud. a Gif.

* *Adversus*, 50. 4.] *ex adversus* Van Stav.

* *Cujusquam*, 50. 12.] abest a Van Stav.

Honoris corona, 50. 25.] Lambin. interponit *ergo*; sed hæc vox, utpote quæ supervacanea, prorsus a Gebhardo eliminatur. Eleganter enim a Nepote *corona honoris* dicitur, quæ honoris causa donatur.

Magnæque fuit gloriæ, 50. 28.] Sic Codd. emendati. Alii, *magnaque fuit gloria*.

* *Rogo*, 51. 1.] *oro* Codd. Leid. Dan. et Boecl.

Non propria, 51. 6.] Alii, *non perpetua*. Sed *proprium* idem significat ac *diuturnum*, Virgil. Æneid. lib. vi. ver. 872.

—propria hæc si dona fuissent.

IN CONONE.

In eoque ejus opera magni fuit, 52. 2.] Alii, *in eoque opere magnus fuit*: alii, *in eoque ejus opere magni fuit*. Sed ipse Nepos habet in Datame, [p. 76. l. 19.] *multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera*; in Catone etiam, [p. 150. l. 12.] *magnique ejus opera æstimata est in prælio apud Senam.*

Pharas, 52. 7.] Sic Lambin. restituit; sed Rutgers. Var. Lection. lib. iv. cap. 10. defendit *Theram*, atque ita leg. Gebhard. A pluribus tamen Lambini lectio retinetur.

Diligens erat imperii, 52. 13.] MSS. *diligens erat imperator.*

Multum ducem summum, 53. 9.] Ita MS. Quæ lectio, inquit Gebhard. non aspernanda videtur. Quid enim

enim, inquit, eſt *militum* (quod vulgo legitur) dux ſummus, niſi forte anſerum aut anatum aut gregis ducem comminiſci velit.

Neque id mirandum, 53. 23.] Ita Schott. et Gebhard. Alii omittunt *id.*

* *Inducebatur,* 53. 24.] *adducebatur* Leid. Voſſ. B.

Per literas edere, 54. 1.] Schott. Dan. Gifan. Savaro leg. *agere.* Gebhard. tamen et Lambin. et Codd. emendatior. retinent *edere*; quia magis ſtylo auctoris convenit: mos vero apud antiquos olim obtinuit cum principe quanquam præſenti, per literas colloquendi; de quo Tacit. Annal. 4. ut ſcilicet congrue et breviter quid vellent, principem certiorem facerent.

* *Itaque quæ,* 54. 11.] *Itaque huic, quæ* Leid. Voſſ. A. B.

Qua, 54. 23.] Sic MSS. alii, *quæ.*

* *Regiis opibus,* 54. 30.] *regis opibus* Dan. Voſſ. A.

In patriam, 55. 8.] Alii, *Papiriam*; minus recte.

Ultum, 55. 16.] Alii, *ulturum:* alii, *ulciſci.*

* *Contra ea,* 56. 1.] *Contra* MSS. Boecl. et Voſſ. B.

* *Illud addubitat,* 56. 3.] *illud autem dubitat* MS. Leid.

IN DIONE.

Sophroſynen, 57. 6.] MS. addit *nomine.*

Commendat, 57. 14.] MS. *commendatur*; quod Schottus probat: ſed Lambin. et alii quamplur. retinent *commendat,* quæ vox, inquiunt, hoc loco idem valet ac *ornat, facit amabilem, benevolentiam atque amorem conciliat.* In quo ſenſu reperitur apud Cic. Orat. lib. i. *et in voce, quæ una maxime eloquentiam vel* commendat, *vel ſuſtinet.* Ita Horat. lib. i. epiſt. xv. v. 21.

Quod me Lucanæ juvenem commendet *amicæ.*

* *Ipſi,* 57. 18.] *ei* Leid.

* *Eſſe,* 57. 20.] abeſt a MSS. Dan. Boecl. Leid.

Leniebat. 58. 4.] Ita Lambin. ex membran. Gifanii et Schotti, quam lection. plerique amplectuntur; veteres tamen Codd. habent *tegebat,* ſenſu inquit Gebhard. germano.

Gra-

Graviter, 58. 24.] MS. *gravi*; quam lection. Schott. et Piccart. in libris non paucis olim invenerunt: unde Schottus *gravius* fubftituit.

Æger, 59. 2.] MSS. *ergo*.

* *Sumpto, fomno*, 59. 2.] *fumpto ut fomno* MSS. Dan. Leid. Boecl.

De hiftoricis Græcis, 59. 14.] Ita MSS. Alii expungunt *Græcis*, inter quos Lambin. quod verifimile eft Nepotem de utrifque, fc. de Græcis et Latinis, fcripfiffe.

* *A fuperiore*, 60. 13.] *de fuperiore* Cod. Dan. Leid.

Multorum annorum tyrannis, 60. 20.] Alii, *multor. annor. tyrannus:* fed male, inquit Lambin. non enim *tyrannus*, fed *tyrannis* erat multor. annor.

Vifum, 60. 29.] Alii, *aufum:* atque ita MS. Leid.

* *Quem paulo*, 61. 17.] *Quæ paullo* MS. Boecl.

* *In filio*, 61. 18.] *in filium* Voff. B.

Sævitiam fuam exercuit, 61. 19.] Alii, *vim fuam:* atque ita Gebhard. At Lambin. tres has voces Nepoti detrahit, fed, inquit Gebhard. quo jure quave injuria, non patet.

* *Orta diffenfione*, 61. 23.] *orta diffenfio eft* MS. Leid.

Neque, quo manus porrigeret, fuppetebat, nifi in amicorum poffeffiones. 62. 13.] Ita MSS. et Gebhard. et Courtin. Sunt tamen non pauci, qui leg. *neque amplius, quid porrigeret, fuppetebat, nifi amicorum poffeffiones:* atque hanc lectionem retinet Lambin. illique anteponit. Priorem tamen ftrenue defendit Gebhard. citatque locum Curtii lib. vii. cap. 55. qui ex hoc videtur imitatione expreffus, fc. *Jam etiam ad pecora noftra avaras et inftabiles manus porrigis*. Sed utriufque lectionis fenfus fere idem eft.

Evaderent, 62. 24.] Ita vetuft. Cod. et Lambin. quidam vero *evaderet*.

* *Agerentur*, 63. 14.] *gererentur* MS. Boecl.

* *Ab incepto*, 63. 18.] abfunt a MSS. Leid. et Boecl.

Zacynthios, 64. 1.] MS. *Saguntinos*.

* *Elegit*, 64. 2.] *eligit* MSS. Boecl. Voff. A. B.

Si propitia fuiffent voluntate, 64. 13.] Alii, *propria*;

adeo

adeo ut propria voluntas sit *non alienata:* quidam *propitia, pronaque.*

In urbe, celeberrimo loco, 64. 31.] Lambin. mavult, *in urbis celeberr. loco.*

IN IPHICRATE.

Non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est, 66. 1.] Ita MSS. Longol. vero, *non tam genere, quam magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est.* At Lambin. *non tam genere aut magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est.* Quia, inquit, Iphicrates plerumque habitus fuit sutoris filius; ita Plutarch. Ἀποφθ. Στρατηγ. Ἰφικράτης δοκῶν εἶναι υἱὸς σκυτοτόμου. Et Suid. Ἰφικράτης Ἀθηναῖος σκυτέως πατρὸς ῥήτωρ καὶ στρατηγός. Atque ita Arist. Rhetor. lib. i. Xenoph. Hist. Græc. lib. vi. et alii quamplur. Verum enimvero priorem lectionem tenaciter amplectitur Gebhard. et eos, qui Iphicratem sutoris fuisse filium putant, sales Atticos parum sapuisse arbitratur: quod enim, inquit, aptos admodum calceos militi invenerit, inde forsan ea aspersus est infamia. Τὰς δὲ ὑποδήσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. Diodor. lib. xv.

* *Est versatus,* 66. 7.] *versatus* Edd. ult. Boecl.

* *Culpa,* 66. 8.] *culpa sua* MSS. Gif. et Dan.

Pro ferreis atque æneis lineas dedit, 66. 18.] MS. *linteas;* quod idem signif. alii, *pro sertis atque æneis;* ut sint *sertæ loricæ,* consertæ hamis, et laminis. Ita Virgil. Æn. 3. ver. 467.

Loricam consertam hamis——.

et Æn. 5. ver. 259.

Lævibus huic hamis consertam auroque trilicem
Loricam——.

* *Adduxit,* 67. 5.] *induxit* MS. Leid.

Ordinatæ, 67. 6.] MSS. *ordinate.*

Interfecit, 67. 9.] Alii, *intercepit;* quod probat Gebhard.

* *Volu-*

* *Voluiſſet*, 67. 13.] *voluit* Van Stav. *noluit* Voſſ. A.
Impetus, 67. 21.] Alii, *interceptus*.
**Declaraverit*, 67. 30.] *declaravit* Leid. et Voſſ. B.
* *Contra*, 68. 13.] *contra ea* Dan. Voſſ. A.

IN CHABRIA.

* *Intuens*, 69. 11.] *contuens* Codd. Dan. Leid. et Boecl.

His ſtatibus in ſtatuis ponendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti, 69. 17.] Ita Lambin. alii, *bis ſtatibus ſtatuis ponendis uterentur, cum victoriam eſſent adepti.* MSS. *bis ſtantibus*, &c. Lambiniana tamen lectio Gebhardo, Rutgerſ. Hermannidæ, et Courtino non diſplicuit, et ſane minus eſt obſcura, quamobrem videtur non immutanda.

Multa in Ægypto ſua ſponte geſſit. 69. 21.] Alii, *quædam in Ægypto*, &c. MS. omittit *ſua ſponte*.

* *Regnum ei conſtituit*. 69. 22.] *regnum conſtituit* Voſſ. B.

* *Id intuens*, 70. 8.] *id metuens* Voſſ. B.

Eſt enim hoc commune vitium in magnis liberiſque civitatibus, &c. 70. 23. &c.] Alii magis conciſe, *Eſt enim hoc commune magnis liberiſque civitatibus*. Sed, teſte Gebhardo, vulgatam lectionem et ſententiam aſtruit Tacit. vit. Agricol. c. 1. *Quoties magna aliqua et nobilis virtus vicit ac ſupergreſſa eſt, vitium parvis magniſque civitatibus commune, ignorantiam recti, et invidiam*, &c.

Libenter de his detrahant, 70. 25.] Alii omittunt *de*, quia parum, ut aiunt, elegans. Cic. tamen habet in Orat. pro Rabirio, *detrahere de aliquo, et eum in invidiam vocare*. Et ipſe Nep. [p. 130. l. 11.] in Timoleonte, *cum quidam Laphyſtii ſimilis nomine Demænetus, in concione populi de rebus geſtis ejus detrahere cœpiſſet*.

Eminere, 70. 26.] Alii, *emergere*.

**Abſuturos*, 71. 1.] *futuros* Edd. vett. Ed. nov. Boecl. MSS. Leid. Voſſ. A. B.

Hinc cum refugere poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet, 71. 18.]

18.] Lambin. et alii, *Hinc cum refugere non poſſet, niſi ſe in mare dejeciſſet:* neutra lectio improbanda.

* *Exciperet natantem*, 71. 20.] *acciperet* Voſſ. A. *natantis* Codd. Gif. P. Dan. Leid.

IN TIMOTHEO.

* *Cotyn*, 72. 11.] *Cotym* Van Stav.

Critbotem, 72. 18.] Ita Gebhard. ex Gifanii Cod. qui habet *Critbonem*, mutata tantum literula, legendum eſſe autumat. MSS. vero et libri non pauci *Erictbonem*; et locum hunc Abydi ſynonymum eſſe conjicit Ortel. Lambin. autem aut ſubſtitui poſſe cenſet *Erytbinos*, ſcil. Paphlagoniæ urbem, aut *Cteſipbontem*. Quid tamen ſtatuat, hæret anceps: urbs enim nomine *Erictbon* nuſquam loci reperitur. De Crithote v. indicem.

* *Claſſi*, 72. 20.] *claſſis* MS. Boecl.

Acbarnanas, 73. 1.] Ita Longol. et Lambin. legi malunt ex Diodor. lib. xv. ϗ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις ὁμοίως ἔπεισεν ἀποκλῖναι πρὸς Ἀθηναίους. Alii, *Athamanas*. Athamanes autem erant populi Epiri, quorum regio Athamania, inter Acarnaniam, Ætoliam, Theſſaliam, et Achaiam. Quidam *Athamatas:* alii, *Athamantios*; corrupte.

Quæ mare illud adjacent. 73. 2.] Alii, *quæ mari illi adjacent:* alii, *quæ ad mare illud adjacent*.

* *Ante boc tempus*, 73. 12.] *ante id tempus* Codd. Boecl. Leid. Voſſ. B.

Meneſtheus prætor, filius Iphicratis, 73. 22.] Alii, *Hippocratis*; ſed male. Nepos enim in Iphicrate [p. 68. l. 7.] tradit Iphicratem Menesthea fil. reliquiſſe.

* *Et, ut ad bellum*, 73. 23.] *et, ad bellum* MS. Boecl.

* *Quorum conſilio*, 73. 25.] *quorum auxilio* Cod. Ern.

* *Ut in ſua manu*, 74. 6.] *ut in ſua navi* Membr. Schott. et Bavar. Edd. Lugd. Ultraj. German. vett. Voſſ. B.

* *Eodem, unde*, 74. 10.] *eo unde* MS. Boecl.

* Cum

* *Cum plura,* 74. 29.] *Cum pleraque* Excerpt. Dan. Voff. A.

Jafon tyrannus, 75. 4.] Alii addunt *Theffalorum.*

IN DATAME.

Venio nunc ad fortiffimum virum, &c. 76. 1.] Hæc verba ufque ad illa, *Datames patre Camiffare,* &c. in MSS. vitæ Timothei adjunguntur. Sunt etiam, qui Datamis vitam ab his verbis aufpicantur, fc. *De quo hoc plura referemus, quod et obfcuriora funt ejus gefta,* &c. atque ita Gebhard. et Courtin. membranarum quarundam veterum auctoritate freti. Lectionem nos vulgarem retinemus.

Quo tantum non omnes fuperabat, 76. 7.] Sic Lambin. et alii quamplur. Codd. vet. *quo tamen,* &c. alii, *quo tandem omnes fuperavit.* MS. *quo tum omnes fuperab.* quam lectionem maxime probat Boecl. in fuo etiam MS. repertam.

Habuit provinciam, partem Ciliciæ, 76. 15.] Alii omittunt *partem:* fed minus recte, quia Leucofyri non totam *Ciliciam* incolebant, fed *partem* tantum, cui, ut inquit Nep. Camiffares pater Datamis præpofitus fuit.

Aperuit, 76. 18.] Alii, *apparuit.*

Multis millibus interfectis, 76. 19.] Lambin. addit *hoftium.* MS. *regiorum.* Alii, *multis millibus hoftium, regiorum quoque non paucis, interfectis.*

Autophradates, 76. 23.] Alii, *Antophrodates:* alii, *Androphrodates.*

* *Namque ejus opera,* 77. 2.] *Namque hujus opera* MS. Dan.

Thyus, 77. 6.] Alii, *Thuys,* vel *Thuus:* alii, *Thys,* vel *Thus:* fed utrum fcribatur, parum refert. Lambin. tamen malit legi *Thys,* vel *Thus,* ex Athenæi lib. iv. cap. 1. et lib. x. ubi Athen. hunc regem vocat Θῦν, et maxime gulæ deditum fuiffe tradit.

A Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait, 77. 7.] *Menelaum* hic pro *Patroclo* le-

legendum esse, ex narratione Homerica ['Ιλ. Ε. ver. 578, 9.] nemo non videt.

Regi dicto audiens non erat, 77. 9.] Alii, *regis dicto*; sed nihil mutandum. Nepos in Lysandro, [p. 33. l. 7.] eodem modo loquitur, *qui quod* dicto *audientes imperatoribus suis non erant.*

Nihilo segnius, 77. 23.] Schott. *nihilo sequius*, vel *secius*.

Barbaque erat prolixa, 77. 30.] MS. *promissa*: atque ita quidam legi malunt, quia, ut aiunt, *promissa barba* sæpissime in auctoribus; *prolixa* rarissime occurrit: sed habet Virgil. Ecl. viii. ver. 34.

Hirsutumque supercilium, prolixaque barba.

* *Contexit*, 77. 31.] *texit* Cod. Gif. Leid. Voss. B.

* *Agresti duplicique amiculo*, 78. 2.] *agresti duplici amiculo* Voss. B.

* *Aspicerent*, 78. 7.] *prospicerent* Van Stav. *conspicerent* Dan.

Fuit nonnemo, qui agnosceret Thyum, Regique nuntiaret, 78. 9, 10.] Ita Longol. et Mendozian. Cod. ita Gebhard. aliique quamplur. alii tamen, *fuit nemo qui agnosceret Thyn, qui non regi nunciaret*: atque ita MSS.

Nobilis, 78. 15.] Alii, *non vilis*.

* *Tradita est*, 78. 21.] *est* abest a Voss. B.

Imprudentem, 79. 5.] Ita MSS. alii, *imprudentem et imparatum*. Sed absunt hæc vocabula a MSS. Schopp.

* *Quam paratum*, 79. 6.] Alii, *et imparatum*. Sed, absunt hæc vocabula a MSS. Schopp.

* *Arma capit*, 79. 15.] *sumit* MSS. Gif. Leid. Boecl.

Ferentem, 79. 18.] Lambin. legi velit *ruentem*.

* *A conatu*, 79. 18.] *a conato* MS. Leid.

* *Se ipsum*, 79. 23.] *se ipse* MS. Leid. Voss. B.

Ad exercitum Acen, 79. 24.] Ita, inquit Gebhard. legendum esse, Viri doctiss. jamdudum statuerunt: alii, *ad exercitum acrem*: alii, *Agneæ*: alii, *Acensem*. Lambin. diu quid scribat, dubitans, tandem profert, *ad exercitum Acæum*. Tuto etiam legi posse existimat *exercitum Carem*; quia Cares gens erat bellicosissima. MSS. et Codd. antiquiss. *Ageen*.

* *Qui ei diceret*, 79. 25.] *qui diceret* Leid. Voff. A.
* *His*, 79. 26.] *Hic* Van Stav..
* *Quo erat profectus*, 79. 27.] *quo erat profecturus* Leid.

Regum, 80. 7.] Alii, *regiam*.

Mandroclem, 80. 17.] Sic MSS. alii, *Androdem*, et *Mandrodem*; Lambino placet *Androclem*.

Arfideum, 80. 26.] Sic MSS. et vulgata lectio. Lambin. et Schott. *Aridæum*. Juftinus hunc vocat *Arriddæum*.

* *Circumveniri*, 81. 3.] *circumiri* Leid. et Voff. A. *circuiri* Voff. B.
* *Perfuga*, 81. 12.] *profuga* Voff. B.

Qui dum ad hoftes pervenerat, 81. 19.] Sic Schott. et Gebhard. fed Lambin. duas voces infarcit, fcil. *tantum quod*. Mag. *qui tum:* alii, *qui vix dum:* alii, *qui tantum non*.

Schifmas, 82. 6.] Ita MSS. alii, *Sifynas*, et, inquit Gebhard. fortaffe rectius; quia ad Perfica nomina propius accedit.

Satius, 82. 23.] Vocem hanc alii omittunt.

Cardaces, 82. 27.] MSS. et Lambin. *Gardatas*: horum meminit Arrian. lib. ii. de geftis Alex.

Captianorum, 83. 1.] Sic MSS. Quidam, *Cafpianorum:* fed hoc improbat Ortel. quia cæteri populi, quos Nepos hic recenfet, regiones Afiæ minoris incolant. Alii, *Capfianorum:* fortaffe rectius. Vid. indic.

* *Cecidiffent*, 83. 9.] *cecidiffet* MS. Leid. P. Dan. Voff. A. C.
* *Pugnatum eft*. 83. 10.] *pugnatum erat* Voff. A.

Ut inf. copiis, ita fuperior, &c. 83. 11.] Alii, *femperque inf. copiis, fuperior*, &c.

Ornatus veftitu militari, 84. 6.] Ita excerpta P. Daniel. alii, *ornatu, veftituque militari*.

* *Promitteret*, 84. 21.] *permitteret* Excerpt. P. Dan.
* *Hanc ut accepit, fimulat fe fufcepiffe cum rege inimicitiam*, 84. 24.] *Hanc ut accepit a rege miffam* Van Stav. *Hanc ut recepit a rege* Voff. A. *Hanc ut accepit, a rege miffas copias parat* Voff. B.

Si-

Simulat se suscepisse cum rege inimicitiam, 84. 24.] Hæc alii omittunt.

Ubi telum erat positum, 85. 24.] Lambinus hic Nepotem male vocabulo *teli* usum fuisse arguit. *Gladii* enim, inquit, non sunt *tela,* neque *gladiorum* appellatione *tela* continentur. Mirantur alii quid sibi voluit commentator voluminosus; certe *telum* est omne id, quo quis cominus eminusve se valet defendere.

IN EPAMINONDA.

* *Carmina cantare,* 88. 2.] abest *carmina* a MSS. Dan. Leid.

Magnæ laudi erant, 88. 14.] Alii, *magni erant.*

* *Ad athletarum usum,* 88. 17.] abest *ad* a Voss. B.

Currendo; et luctando ad eum finem, quoad stans complecti posset, atque contendere; 88. 19.] MSS. omittunt *luctando.* Freinshem. leg. *quoad astans.* Hic locus valde obscurus editorum torsit judicia; et variæ extant de eo doctiss. viror. conjecturæ. Sed manet adhuc nodus, et adhuc tenebris, ut inquiunt scholiastæ, plusquam Cimmeriis laboramus. Videamus autem num aliquid lucis afferat Gronovii de hoc loco ad Boecl. epistola. Memini, inquit, me tecum verba fecisse de loco hoc Nepotis in Epaminonda, *Itaque exercebatur plurimum currendo; et luctando, quoad stans complecti posset, atque contendere:* ubi nihil placet mutari. Duplex enim erat lucta; erecta, qua stantes, volutatoria, qua jacentes utebantur. Qui acrius et vehementius luctabantur, ne quidem lapsi et ad terram dejecti, certamini finem posuerunt; sed vel jacentes summis viribus nixi sunt, ut adversarios secum detractos, si forte, cogerent succumbere: quod innuere videtur Justin. lib. xxxi. cap. 5. *Cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo et jacente luctandum esse.* Ab eo autem volutatorio genere luctandi abstinuisse Nepos ait Epaminondam, et certamen eo usque produxisse, *quoad stans* et *erectus,* nondum *jacens,* aut *genibus nixus,* adversarium *complecti* posset,

poſſet, et *nodis* ſtringere. Jacentis enim contentio ad athletas peritiſſimos, de victoria et plauſu ſollicitos, pertinuit. Epaminondas autem in palæſtra verſabatur, non tam ut victoriam reportaret, quam ut vires corporis exerceret, et robuſtus, promptus, et agilis miles evaderet; ex pacto igitur cum luctatore egit, ut ſi alteruter ſupplantatus collaberetur, ambo certaminis deſinerent: hæc verba *uſque ad eum finem*, non ut alii arbitrantur ſignif. *ea de cauſa*, ſed *huc uſque:* ita Cic. in Orat. contra Verr. *Manſit in conditione atque pacto uſque ad eum finem, dum judices rejecti eſſent.*

* *In armis vero plurimum*, 88. 21.] *In armis plurimum* Van Stav.

* *Deductus*, 89. 6.] *adductus* MSS. Dan. Leid. *eductus* Leid. m. *aductus* Voſſ. B.

Micythum, 89. 26.] Cod. vet. *Michitum:* alii, *Micytum:* alii, *Mythicum:* alii, *Aſopicum.*

* *Ad me ereptum*, 90. 13.] *id ad me ereptum* MS. Dan.

* *Quo ſe duci*, 90. 15.] *quo ſe deduci* Codd. Dan. et Boecl.

Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium, 90. 20.] Hic Lambin. aut addi velit *magnum*, aut ita legi, *Hoc teſtimonium abſtinentiæ, quod expoſuimus ſat erit.* Sed hunc caſtigat Gebhard. et antiquam loquendi formulam defendit. Ita Ovid. Metam. lib. iii. ver. 149.

Fortunamque dies habuit ſatis—.

Ita etiam Cic. ad Attic. l. 12. *Si ſatis conſilium qua de re haberem.*

Meneclidem, 90. 30.] Sic MSS. alii, *Menedidem.* Hunc tamen Plutarch. in Pelop. *Meneclidem* vocat, traditque fuiſſe δεινότατον μὲν λέγειν, ἀκόλαστον δὲ καὶ κακοήθη τὸν τρόπον. Quod et ipſe Nepos infra non longe teſtatur.

Inſolentiam, 91. 15.] Hæc vox Lambino tanquam aliena diſplicet, eam tamen non audet delere.

* *Procreaſſet*, 92. 6.] *procreaſſe* MSS. Boſ.

Teſtimonia, 92. 24.] Lambin. *teſtimonio:* ſed nihil mutandum.

* *Plebiſcito*,

* *Plebiscito*, 93. 12.] *populiscito* Codd. Gif. Dan. Ed. Ultraj.

Ut in periculo suo, 94. 3.] Sic MSS. et Cod. vet. Lambin. vero conjicit legendum esse *in cippo suo*: Memmius *in scapulo*: Mag. *breviculo*: Longol. *peristylio*: Ald. *sepulcro*: alii alio modo. Plutarch. et Ælian. στήλην vocant; quod idem est ac *cippus*, vel titulus sepulchri, adeo ut hic sit sensus, *ut in periculo conscribant*, i. e. in sepulchri titulo enarrent. Proprie *periculum* est quod Gr. ἔλεγχος, titulus, vel index ad aliquid declarandum: hinc *periculum alicujus rei facere*, est ἔλεγχον ποιεῖν. Unde et *periclitari* pro *explorare*, et *cognoscere* etiam apud Ciceron. et *periclitari naturas locorum*, Solin. Inde et *pericula magistratuum* apud Cic. in Verr. III. 79. sc. tabellæ, ex quibus sententiam recitabant.

Animam statim emissurum, 95. 1.] Ita MS. alii, *amissurum*. Utrumque legi potest. Plaut. jocose, *cave ne quid animæ emittat*. Cic. pro Sex. Rosc. Amer. 11. *per summum dedecus vitam amittere*.

Domi se retinuit, 95. 18.] MS. *domo se tenuit*: alii, *domum se retinuit*: alii, *continuit*.

IN PELOPIDA.

Historicis, 96. 1.] Sic MSS. alii, *historiis*. Utrumque legi potest.

Qui adversus resistere auderent, 96. 23.] Sic MSS. et lib. quamplur. Sed en mirum, clamat Lambin. loquendi genus! Atque ideo legendum contendit, *qui sibi resistere auderent*, deleta voce *adversus*; vel certe, *qui se advers.* &c. sed non mutanda est lectio, quoties Lambin. vocem tollit.

* *Alterius*, 97. 2.] *alteriusque* Libb. Dan. et Boecl.

* *Carebat*, 97. 5.] Abest a Voss. A.

Diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam eum, quo maximi magistratus simul consueverant epulari, 97. 12.] Locus hic, inquit Courtin. minus obscurus videretur, si hoc ordine legeretur; *ad*

inimicos opprimendos civitatemque liberandam, diem eum delegerunt, quo maximi magiſtratus ſimul epulari conſueverant. Rem hanc narrat Xenoph. de reb. Gr. l. v. c. 14.

* *Percuſſa,* 97. 21.] *perculſa* Dan. et q. edd. ut infra l. 27.

Imperioſa majeſtas, 97. 25.] Ita Lambin. et alii quamplur. MS. *imperii majeſt.* alii, *imperio majeſt.* atque ita Cod. vet. P. Daniel.

* *Cecidit,* 97. 27.] *concidit* Dan. Sav. Schott. Boecl.

Domum Charonis devenerunt. 98. 2.] Sic MSS. alii, *Coronis:* alii, *diverterunt.* Apud Xenoph. l. v. c. 14. de reb. Gr. legitur *Charonis,* quem pariter unum ex conjuratis, ſed minime a tyrannis ſuſpectum ait, διανυκτέρευσαν—παρὰ Χάρωνί τινι καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. &c.

Calamitati, 98. 7.] MS. *ſtoliditati.*

Ab Archia hierophante, Archiæ, 98. 13.] Hic locus varie legitur. MSS. *ab Archino uno ex his, Archiæ:* alii, *ab Archia uno Trinarchiæ,* corrupte. Rectius in Pelop. Plutarch. ἧκε γάρ τις ἐξ Ἀθηνῶν παρὰ Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον ξένον ὄντα καὶ φίλον, ἐπιστολὴν κομίζων, &c. Ergo ille Athenienſis, qui ſcripſit, vocabatur *Archias,* qui ἱεροφάντης, i.e. Æditųus ſeu ſacrorum præſes; et ille, cui ſcribebatur, *Archias* etiam nuncupabatur, et ſummam Thebis poteſtatem obtinebat. Vide Xenoph. l. v. de reb. Gr. c. 14.

* *In pulvinum,* 98. 18.] *ſub pulvinum* Codd. Dan. et Boecl. Voſſ. A. B.

* *Severas,* 98. 19.] *ſerias* Van Stav.

* *Diximus,* 98. 30.] *docuimus* Leid. et Voſſ. A.

* *Digreſſus* 99. 29.] *degreſſus* Van Stav.

* *Cecidit,* 99. 30.] *concidit* Dan. Leid.

Secunda victoria, 100. 1.] Lambin. malit legi, *ſecunda pugna.*

IN AGESILAO.

* *Proclis,* 101. 8.] *Procli* Leid. m. et Voſſ. A.

* *Itaque uterque,* 101. 12.] *utraque* MS. Leid. Ed. Ultraj.

Primum

Primum ratio habebatur, ibid.] Sic MS. et Cod. vetuſt. Mag. autem, *primus in eo habebatur*: Longol. *primum id eo habebat.*

Vivus non agnorat, 101. 18.] MS. *natum non agnorat*: alii, *vivens*; quod probat Gebhard.

* *Dimicare*, 102. 6.] *dimicari* MSS. Dan. et Boecl. Leid. m. et Voſſ. A. B.

* *Claſſem, pedeſtreſque exercitus*, 102. 8.] *claſſis, pedeſtriſque exercitus* MS. Boecl.

* *Pervenerit*, 102. 10.] *perveniret* Voſſ. B.

Imparatos imprudenteſque, 102. 12.] Longol. *imperatores imparatos imprudenteſque*: ſed vitioſe.

Amiciores, 102. 29.] Hanc vocem delet Lambin. reclamantibus omnibus libris, tam editis, quam MSS.

Huic, 103. 19.] Freinſhem. legend. cenſuit *Hinc*.

* *In quo*, 103. 26.] *In eo* Voſſ. A.

* *Magna erat præda potitus*, 103. 30.] *magni erat præda potitus* Voſſ. B.

* *Cum animo*, 104. 7.] *cum jam animo* MS. Dan.

Ephorum juſſu, 104. 9.] Sic MS. alii, *Ephorum miſſu*.

* *Steterunt*, 105. 28.] *ſteterint* MS. Boecl.

* *A cujuſvis inopis*, 107. 12.] *cuivis inopis* Lib. opt. Boecl.

* *In corpore, exiguus*, 107. 15.] *corpore exiguo* MSS. Voſſ. Leid. A. B.

* *Virtutem*, 107. 19.] *virtutes* Leid. m. Voſſ. A. B.

* *Iſſet*. 107. 21.] *iviſſet* Van Stav.

Nectanebe, 108. 11.] Sic hunc appellant Plutarch. Diod. Sic. et Polyæn. alii, *Nathabide*.

* *Perferre poſſent*, 108. 16.] *poſſet perferri* MS. Leid.

IN EUMENE.

Eumenes Cardianus, 109. 1.] Sic MSS. alii, *Sardianus*, et *Sardinianus*; ſed minus recte. Nam ex Cardia urbe Thraciæ ortus erat Eumenes, in cujus gratiam civitatem iſtam immunem a tributis feciſſe Philippum Macedon. reg. tradit Alex. Myndius.

Non ille quidem major, 109. 2.] Sic MSS. et vett. Codd. Schott. Savar. et Mag. At Lambin. addit *fuiſſet*; Longol.

Longol. *evasisset:* sed absque utrovis additamento locus hic facillime intelligitur.

Quod magnos homines virtute metimur, non fortuna, 109. 4.] Sic MSS. et libri emendatior. alii, *quod mag. hom. virt. metiuntur, non fort. prudentes.*

* *Cecidisset,* 109. 5.] *incidisset* Longol. Lamb. Leid. m.

Alteri, 110. 6.] MSS. *alteræ:* quod prob. Sciopp. et Lambin.

* *Præfecerat eum,* 111. 11.] *Præfecerat hunc* MSS. Boecl. Voss. B.

Summa imperii potirentur, 111. 24.] Alii, *summam imp. potirentur:* quod non improbandum, quia vetus loquendi modus.

* *Cognoscerent,* 111. 25.] *cognossent* Membran. Schott. et Boecl.

* *Pedester,* 112. 20.] *pedestris* Voss. A.

* *Minuebant,* 113. 8.] *imminuebant* MS. Boecl.

* *Circumventus est,* 113. 14.] *circuitus* Voss. A.

Post verberibus, 113. 25.] Alii, *posterioribus.*

* *Castrum sub dio habere,* 114. 4.] *Castrum subsidia habere* MSS. Argent. Ven. Flor.

In Parætacis, 115. 20.] Ita Lambin. Gebhard. et Courtin. MS. *impar ætatis:* alii, *imparatus;* sed corrupte.

* *Acie instructa,* 115. 21.] *acie structa* MSS. Boecl. Voss. B.

Certos, 117. 13.] Alii, *fidos.*

Erant, 117. 14.] Alii, *eant.*

* *Non prodere,* 118. 10.] *non perdere* MSS. Scheff. Boecl.

* *Conservaret,* 118. 27.] *servaret* Ed. Boecl.

Uteretur, 119. 9.] MS. *deuteretur.*

* *Hic cum plerique omnes primo perturbati,* 119. 23.] *Hoc cum primo perturbati* MS. Boecl. *Hic cum omnes vel primo perturbati* Ed. Col.

Paruisset, 120. 15.] MSS. *apparuisset;* rectius forsan. *Apparuisset,* i. e. officia aulica præstitisset. Serv. ad illud Virg. Æneid. XII. 849. de Diris,

Hæ

Hæ Jovis ad solium, sævique ad limina regis
Apparent ——— .

notat *apparent*, i. e. præsto sunt ad obsequium.

Principes, 120. 31.] Sic MSS. alii, *participes*; atque ita Schott.

Propinquis ejus, 121. 3.] Lambin. addit *amicis*.

* *Hi militari, honestoque funere*, 121. 4.] *Hi militari honesto funere* Voss. B. Ed. Boecl.

IN PHOCIONE.

Enim, 122. 6.] MS. *autem*.

* *Ditissimus*, 122. 7.] *divitissimus* Codd. Gif. Voss. A.

Dabantur, 122. 9.] Sic Schott. et Savaro secuti MSS. alii, *mandabantur*.

Mansisset, 122. 20.] Alii, *permansisset*; atque ita Courtin. MSS. et Cod. vetust. *pervenisset*.

* *Primo cum Demade*, 122. 22.] *Primo quod cum Demade* Cod. Leid.

* *Mereri*, 123. 2.] *meriti* Ed. Boecl. Voss. A.

* *Plebiscito*, 123. 2.] *populiscito* MS. Schott. Ed. Ultraj.

* *Quia*, 123. 12.] *quod* MS. Boecl. Leid. m.

Piræeo Atheniensium, 123. 14.] Lambin. legendum censet *Piræeo Atheniensium portui*, vel delendum *Atheniens.* sed nihil mutat.

Sine quo Athenæ omnino esse non possunt, 123. 21.] Hæc verba in Lambini edit. transponuntur, et ista verba sequuntur, sc. *ne armatis quidem præesse voluit*, lin. 23. ejusd. pag. atque ita transponuntur in MSS.

Nitebatur, 123. 29.] Alii, *utebatur*; atque ita MSS. et Cod. vetust.

* *Pepulit*, 124. 4.] *propulit* Leid. m. Voss. A. Edd. Col. Ultraj. *perpulit*. Voss. B.

Agonide, 124. 12.] Alii, *Agnonide*: MSS. *Agnone*. Sed ex Plutarcho patet legendum esse *Agnonide*, qui fuit, ut ipse ait, sycophanta. Verum *Agnonis* hominis deliciis affluentis meminit Athenæus l. xii. c. 18.

Ex consilii sententia, 124. 13.] Alii, *ex consimili sententia*; quam lectionem tuetur Savaro, amplectitur Courtinus.

IN TIMOLEONTE.

Timoleon, 126, 1.] Cum serio animadvertisset Lambinus Scepticos quosdam Scholiastas inter se lites movisse, utrum *Timoleon* scribendum esset cum *T* et *i*, aut *Thymoleon* cum *Th* et *y*, ut hab. MSS. et hanc controversiam nodum esse se vindice dignissimum judicasset; ne qui inter se deinceps ambigant, aut ne quis posthac de hac re audeat dubitare, conscendit tripodem, et satis pro imperio statuit scribendum esse *Timoleon* sine aspirationis nota, et cum *i* Latina vocali, non Græca: si quis tamen adhuc hanc rem in dubium vocare ausit, si quis Lambino diffidere, si quis—nequeo sane illi gravius succensere.

Timophanes, 126. 13.] Alii, *Timophantes*.

* *Absuit* 126. 15.] *afuit* Voss. B.

* *Legibus obtemperare*, 126. 17.] *legibus parere* Cod. Gif. Ed. Ultraj.

Sanctius, 126. 18.] Alii, *satius*.

* *Et invidia laudem virtutis obterebant*, 127. 6.] Absunt hæc verba a Voss. C.

Rebus, 127. 10.] Ita MSS. alii, *verbis*.

Detrusisset, 127. 28.] Alii, *detulisset*: alii, *depulisset*.

Deleta, 128. 17.] Sic Lambin. et alii. Savaro *deserta* tuetur.

* *Toti insulæ*, 128. 19.] *totæ insulæ* Cod. Gif.

Agi, 129. 26.] MSS. *geri*.

Voti damnatum, 130. 15.] MS. *compotem*. Utrumque legi potest. Virg. Ecl. V. 80. habet

—*damnabis tu quoque voti:*

et Horat. in Arte Poet. v. 76.

—*voti sententia compos*.

IN

IN REGIBUS.

Hi fere fuerunt, &c. 131. 1.] Hæc de Regibus a vita Timoleontis in MSS. non ſeparantur. Cod. etiam Leidenſ. nullam hic agnoſcit diſtinctionem, neque aliæ editiones, non paucæ, a vita Timoleontis ſejungunt.

Græciæ gentis, ibid.] Alii, *Græcæ gentis*. Sed Græcia *gens* dicitur, quemadmodum Italia *terra*, Hiſpania *regio*, &c.

* *Videantur*, 131. 2.] *videbantur* Lib. opt. Boecl. Voſſ. B. *viderentur* Leid. m.

Attingere, 131. 3.] Alii, *adjungere*.

Lapide ictus, 132, 13.] MS. *lapidis ictu*.

Major annos, 132. 22.] Lamb. *annis*: ſed hoc non probant Gebh. et Sav.

* *Multi reges*, 132. 27.] *magni reges* MSS. Schott. Leid. Boecl. Voſſ. A. C. Ed. Ultraj.

* *Hujus filius*, 132. 29.] *ejus filius* MS. Boecl.

* *In prælio*, 133. 1.] Abſunt hæc verba a Leid.

IN HAMILCARE.

Barcas, 134. 2.] MS. *Barcha*.

* *Cum ante ejus*, 134. 5.] *cum ejus* Voſſ. B.

Belli, 134. 15.] MS. *bellandi*.

* *Calamitates*, 134. 19.] *calamitatem* Van Stav.

Renovare, 134. 21.] MS. *revocare*.

Donicum aut vi certe viciſſent, 134. 22.] Sic Schott. at Lambin. *donec aut virtute viciſſent*. *Vi* etiam a MSS. abeſt.

Deleta, 135. 15.] Alii, *deſerta*.

Valentiſſima, 135. 29.] Lambin. *opulentiſſima*.

* *Hiſpaniam mitteretur*, 136. 7.] *in Hiſpaniam mitteretur* MSS. Savar. et Boecl. Leid. m. et Voſſ. B. C.

* *Et formoſus*, 136. 10.] Abeſt *et* a Leid. m. Voſſ. A. B. C.

* *Socero gener*, 136. 16.] *Socer a genero* Voſſ. B.

IN HANNIBALE.

MS. Cant. nullam inter vitam Hamilcaris et Hannibalis agnoſcit diſtinctionem.

* *Videtur*, 138. 10.] *videretur* Lib. opt. Boecl.

Confirmavit, 138. 14.] MS. *conſervavit.*

* *Adiit regem*, 139. 7.] *adiit ad regem* MSS. Sav. Boecl. Voſſ. A. B. C.

* *Simulque*, 139. 18.] *Simul me* MSS. Leid. Boecl. Voſſ. A. B. Ed. Col.

Diem, 139. 22.] MS. *ætatem.*

Ætate, 139. 29.] MS. addit *qua diximus.*

Bello, 140. 6.] Omittitur in MSS.

* *Neminem niſi victum*, 140. 13.] *neminem non victum* Leid.

* *Tranſitum*, 140. 18.] *tranſitu* Cod. vet. a Schott. inſp. Leid. m. Voſſ. A. B. C. Ed. Boecl.

Ornatus, 140. 20.] Ita Gifan. correxit, quem ſequ. Lambin. MS. *oneratus*, atque ita Schott. At Gebhard. malit *ornatus*; jumenta enim, inquit, dorſuaria, ut cameli et muli, *onerantur*, elephanti vero *ornantur*, armantur, et armatis implentur.

Rhodanum, 140. 23.] Alii malunt *Ticinum* [Galliæ ſc. Ciſalpinæ fluv.] neque enim Polyb. neque Liv. neque Flor. tradiderunt P. Cornel. Scip. Coſ. cum Hannibale ad *Rhodanum conflixiſſe.*

De Claſtidio, 140. 25.] Lambin. hic aliquid deeſſe putat, et legend. *non longe a Claſtidio:* ſed, inquit Courtin. nihil hic deeſt, ſed locus videtur potius explicandus; ſcil. Iterum Hannibal cum Scipione decertat, ut videret utri *Claſtidium* cederet, quia oppidum erat ut tradit Liv. XXI. 48. quo magnam frumenti copiam Romani congeſſerant, atque ideo cum Scipione Hannibal de Claſtidio decernit, quia futurum eſſet maximi momenti, ſi alterutrius partibus ceſſerit. Nam revera poſt pugnam ad Padum fluv. ex qua Hannibal victor diſceſſit, miſit ſtatim ſui exercitus partem ad oppidum illud occupandum, quia ipſe fru-

frumenti inopia laborabat; et hoc, inquit Liv. XXI. primum fuit Scipionis cum Hannibale certamen.

Tiberio Longo, 140. 27.] Hunc Liv. non *Tiberium*, ſed *Titum* vocat.

Apenninum, 140. 30.] Alii, *Penninum*: ſic dict. a Jove Pennino ibi olim culto, quod aram habuerit in vertice Alpium; *Pen* enim Gallis et Cambro-Britannis, et hodie *Pinn* Germanis, cacumen ſummum ſignat. Liv. XXI. 38. *Penninum* vocat.

* *Etiam tum premeretur*, 141. 2.] *etiam nunc premeretur* MSS. Boecl. Voſſ. B.

C. Centenium, 141. 6.] Alii, *Centronium*: quem a Senatu contra Hannibalem miſſum ſcribit Livius. At Polybius hunc a Cn. Servilio altero Conſule, audito Hannibalis in Etruriam tranſitu, præmiſſum refert.

Cn. Servil. Geminum, 141. 12.] Sic legend. ex Polyb. Liv. et Appian. non ut vulgo, *P. Servil. Gemin.*

Obducta nocte, 141. 22.] Ita Mag. Lamb. et Savaro. alii, *adducta*. Minus recte, inquit Schott.

* *Jumentorum*, 141. 23.] *juvencorum* MSS. Boecl. Voſſ. A. C.

Perductum, 141. 30.] Schott. *productum*. Lambin. mavult *illectum*: ſed, inquit Gebhard. nihil mutandum.

M. Claud. Marcell. quinquies Conſulem, 142. 2.] Alii, *Quintum Conſulem*. Marcellus autem fuit Conſul cum T. Quintio Criſpino, anno U. C. DXLV. ut conſtat ex Faſtis.

* *Poneretur*, 143. 24.] *reponeretur* MSS. Leid. B. C.

Exulem judicarunt, 144. 3.] Alii, *dicarunt*.

* *Gortyniis præſentibus*, 145. 9.] *præſentibus principibus* MSS. Boecl. Leid. Voſſ. C.

In errorem ductis, 145. 11.] Cod. Boecl. *inductis*.

* *Secumque aſportaret*, 145. 17.] *ſecumque duceret* Voſſ. B. Ed. Ultraj.

Armavit, 145. 22.] Alii, *animavit*.

* *Excitavit*, 145. 22.] *exercuit* MSS. Leid. Voff. B. Ed. Ultraj.

Decertaturi, 146. 3.] Cod. Gifan. Schott. et Courtin. *decreturi*.

* *Autem qua nave*, 146. 13.] *autem in qua nave* MS. Boecl.

* *Excitarunt*, 147. 10.] *concitarunt* MS. Boecl.

Puppes averterunt, 147. 14.] Lambin. rectius legi cenfet *adverterunt*, vel *proras averterunt*; quia prælio navali *proræ* diriguntur *adverſæ*, in fuga avertuntur *proræ*, et *puppes* adverfariis advertuntur. Sed hæc improbat Gronovius.

L. Quintium Flaminium Conſulem, 147. 21.] Alii, *Flaminium Conſularem*.

Senatui detulit, 147. 25.] Lambin. *ad Senatum detulit*.

* *Sibique ut dederet*, 147, 29.] *ſibique dederet* MS. Boecl. Ed. Col.

* *Exitus haberet*, 148. 6.] *exitum ſibi haberet* MS. Boecl.

* *Ne uſu veniret*, ibid.] *ne uſu eveniret* Leid. et Voff. A. C.

Atticus, 148. 24.] Alii, *Attius*; qui annorum feptingentorum hiftoriam uno libro complexus eft, ut refert Cic. de Orat. et de Legib. I. 2. *Nam quid Attium commemorem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex erudita illa Græcorum copia.*

Hujus bella, 149. 2.] Alii add. *geſta*. alii, *hujus belli geſta*.

Philænius, 149. 5.] Alii, *Philinus*: alii, *Silenus* ex Cic. de Divin. I. 24. Vid. Voff. Gr. Hift. l. i. c. 17.

IN CATONE.

Fragmentum hoc ex Lib. pofter. C. Nep. poft Attici vitam in MS. Bern. fcriptum deprehendimus: in MS. Cant. prorfus omiffum.

Hart-

Hæredium, 150. 3.] Alii, *prædium.*

Hortatu, 150. 3.] Schott. ex MS. addit *inde.*

M. Perpenna Censorinus, 150. 6.] Alii, *M. Perpenna consobrinus.*

Senatu peracto, 151. 13.] Alii, *consulatu.*

Probabilis, 151. 27.] Alii leg. ex MSS. *probatissimus.*

* *Persecutus*, 152. 9.] *prosecutus* Leid. m. Voss. B.

Relegamus, 152. 19.] Alii, *delegamus.*

IN ATTICO.

Attici vita in MS. Cant. non reperitur, suo etiam MS. deesse monuit Boecler. in MS. tamen Bern. integram habemus, in nulla etiam, quod noverim, Edit. omissam.

Ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, 153. 1.] Ita MSS. et lib. quamplur. Hunc locum tamen Manut. sic correxit, *e stirpe Romana generatus.* Lambin. delendum censet *generatus*, et reponend. *generosus.* Bosius divisim legit *genere natus.* At C. Barth. adverſ. l. 42. c. 29. leg. *ab origine ultima stirpis R. generatus*, h. e. inquit, *stirpis regiæ:* nam gens Pomponia originem suam referebat ad Numam Pompilium, qui inter quatuor filios unum Pomponem vocavit, cujus nepotes Pomponii dicti sunt, quumque esset ultimus, ideo hic dicitur *ab origine ultima:* vel, ut aliis placet, *ultima* pro *prima* hic sumitur, ut apud Virg. Æneid. VII. 49. de Saturno primo Latini progenitore;

—*tu sanguinis ultimus auctor.*

Arriperet, 153. 10.] MSS. *acciperet.*

* *Sæpe suis opibus*, 154. 16.] *sæpius suis opibus* Med. 1.

Versuram, 154. 18.] MSS. *usuram.*

Aliquod ipsi et Piliæ, 155. 7.] Ita Lambin. Sed extant variæ Doctorum de hoc loco lites: alii leg. *ipsi et Phidiæ*, atque ita MSS. alii, *filiæ*, atque ita Fulv. Ursin. alii, *Philiæ*, sc. amicitiæ; quod Atticus

amicitiæ cultor eſſet fidiſſimus. Lipſius Elect. i. c. 14. *ipſi et Fidei* legend. eſſe conjicit. Rutgerſ. emendavit, *aliquot Pnyce et Pœcile,* &c. quam lectionem in textum recepit Courtin. eam tamen fatetur eſſe obſcuram, et intellectu difficillimam. In tanta lectionum varietate, quænam ſit genuina ſi noſcam, utinam meum caput merdis albis corvi inquinent: *Piliam* vero Attici fuiſſe uxorem certum eſt ex Cic. Epiſt. ad Attic. IV. 4. item XIV. 15. et alibi.

Ut eandem et patriam haberet, et dominam, 155. 13.] Sic Lambin. et alii. MSS. tamen, *et domum eandem et patr. haberet*; atque ita Gebhard. et Courtin. Neutra lectio videtur admodum perſpicua. Vide tamen in Ind. *domicil.*

Poſſet addi, 155. 26.] Sic MSS. Gebhard. et Courtin. Alii omittunt *addi.*

Quinquaginta mill. 156. 12.] MSS. *quadraginta.*

Diem, 156. 15.] Alii, *diſcedentem.*

Optimarum partium, 157. 10.] Alii, *optimatum,* approbante Schotto. Cicero tamen in Epiſtolis, cum de civilibus diſcordiis loquitur, Atticum tradit *a bonis nunquam diſſentire, cum bonis facere, bonis viris jungi velle,* &c.

Neque geri, 157. 18.] Rutgerſ. *retineri:* alii, *neque geri e Republica.*

* *Neque geri ſine periculo,* ibid.] *neque res geri ſine periculo* Cod. Med. *neque retineri ſine periculo* Rutg. Var. Lect. 1.

* *Neque ſuo nomine,* 157. 21.] *neque* abeſt a Vatic. C.

* *Neque ſe quoquam movit,* 158. 8.] *neque quoquam movit* e V. C. Schopp.

Non junctus, 158. 11.] Alii, *conjunctum:* Urſin. *conviventem:* Lambin. *non ſecutus.*

* *Secutum eſt illud,* 158. 23.] *Secutum eſt illud tempus* Vet. lib. Schopp. MS. Boſii.

* *Officia amicis præſtanda,* 159. 5.] *amoris officia præſtanda* MS. Med. 1.

Dicis cauſa, 159. 14.] Savaro ex MSS. legit *necis cauſa*;

causa; atque ita codices noſtri MSS. Sed contra Lambin. et Schott. *dicis cauſa:* quam lectionem probant Gebh. et Courtin. nam *dicis cauſa, dicis gratia,* antiqua eſt loquendi formula, Angl. *for form's or faſhion's ſake*: quia Brutus et Caſſius per ſpeciem et nomen provinciar. a Rep. remoti fuerunt, et quaſi in exilium miſſi; ſic Cic. Epiſt. ad Attic. I. 18. Orat. pro Muræna, 12. [in Verrem IV. 24.] et alibi.

* *Muneri miſit,* 159. 17.] *numerari miſit* MS. Cod. Med.

* *Augetur,* 159. 27.] *agitur* Leid. m. Voſſ. C.

* *Sed etiam amici,* 159. 30.] *ſed etiam qui* MSS. apud Van Stav.

* *Commoditatem,* 160. 1.] *commendationem* Cod. Gif. Leid.

Stiterit vadimonium, 160. 14.] Alii, *præſtiterit.* Vid. *vadim.* in indice.

* *Sed ſenſus ejus,* 160. 26.] *ſed ſenſim is* Leid. m. Voſſ. A.

* *Se eum et Gell. Can.* 161. 20.] *ſe eum, et illius cauſa Gell. Can.* Van Stav. *ejus cauſa* MS. Schopp.

Gell. Canium, 161. 21.] Quidam *Canum.* Sed Martial.

Gaudent jocoſæ Canio ſuo Gades.

* *Ut ſe emerſit,* 162. 3.] *ut ſe emerſerat* Caſp. Barth. Adverſar. lib. 49. cap. 13.

Prætorium, 162. 11.] Alii, *prætorem.*

* *Inſtituit,* 162. 12.] *inſtituerit* Cod. Gif.

Non neceſſaria, 162. 15.] Freinſhem. *etiam neceſſaria.*

Percepta, 162. 26.] Sic vulg. lect. alii, *præcepta*: quod Lambin. exponit *ante accepta:* ſed nihil mutandum.

Jure plecteretur, 162. 31.] Alii omittunt *jure.*

* *Sub illa proſcriptione,* 163. 14.] *ſub ipſa proſcriptione* Voſſ. A. C.

* *Qui complures annos,* 163. 16.] *qui cum eo complures annos* Van Stav.

* *Athenis,*

* *Athenis habitabat*, 163. 17.] Abest *Athenis* a Voss. C.

Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici possit, 165. 1.] Ita scripsisse Nepotem ex præcedentibus, inquit Gronov. patet; omnes enim antitheses ita sunt conceptæ, ut quid fuerit, affirmet, quid non, neget. *Elegans*, non *magnificus*, splendidus, non *sumptuosus*, &c. Sic etiam supellex *ei modica*, non sumptuosa, h. e. *modo*, non *copia*, *æstimanda*, ut in neutram partem notari posset, neque *sordium*, quia aderat *modus*, neque *luxus*, quia nihil aderat superfluum. Alii leg. *Supellex non modica, non multa*, atque ita Gebhard. et Courtin. quæ lectio, si probe intelligatur, ad idem fere redit.

* *Quod semel admisisset*. 166. 10.] *quod semel annuisset* Codd. Gif. Voss. A. C.

* *Enumeravit*, 168. 7.] *enumeraverit* Leid. Voss. A. C. Edd. vett.

* *Quod civis Romanus*, 169. 8.] *quod nemo adhuc civis Romanus* Codd. Gif. et Leid.

* *Quo non aliquid*, 169. 24.] *quum modo aliquid* Cod. Leid.

Ex ultimis terris, 170. 3.] Alii, *exul tum his terris*: sed minus recte.

Incidere, 170. 10.] Alii, *intercedere*.

Fistula putris, 170. 28.] Ita Lambin. et alii quamplur. Savaro, *fistula puris*. De *fistula* v. Ind.

* *Nihil necesse*, 171. 6.] *nihil necesse est* MSS. Gif. Savar. Schott.

* *Nihilque reliqui feci*, 171. 8.] *me nihil reliqui fecisse* MSS. Leid. Voss. A. B. C. Ed. Rom.

* *Ne id*, 171. 20.] *ne ad id* Leid. Voss. C. Ed. Rom.

* *Sibi accelararet*, 171. 21.] Abest *sibi* a Van Stav.

IN EPIST. CORNELIÆ MATR. GRACCHOR.

Atque esse, 187.] Pighius omit. *esse*.

Ea

Ea perſequi, ibid.] Pro *ea* idem mavult *eos*.

Te, ibid.] Idem mavult *tu*.

Quæ pauſa erit, 188.] Alii, *quæ cauſa erit:* ſed corrupte.

Et quando, ibid.] Gebh. et Gifan. *ecquando*, h. e. *an aliquando*.

Et abſentes et præſentes moleſtiis deſiſtere, ibid.] Alii, *et habentes et præſentes*; atque ita MSS. alii, *præbentes:* alii, *moleſtiis deſinere:* ſed hic locus videtur eſſe mancus.

Et invocabis Deum parentem, ibid.] Ita MSS. Rutgerſ. legend. eſſe conjicit, *Invocabis Deûm parentem, numen*. alii, *invoc. Deos manes parentis*.

Non pudebit, ibid.] Alii, *ne pudeat*.

Deûm preces expetere, ibid.] Alii *pacem expetere:* quod minus capio.

Placere poſſis, ibid.] Sic MSS. Alii, *placare:* ſed minus recte.

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

INDEX

RERUM ET VERBORUM,

QUÆ IN

CORNELIO NEPOTE

OCCURRUNT.

Prior numerus paginam, posterior lineam denotat.

A.

abso-

Ache-

Maris

alter-

Ario-

Atti-

C.

caput,

Chaonas,

Mos

Cleon,

colla-

concedens

conducta,

consilii

contractæ,

D.

demi-

dio,

difper-

E.

educeret,

eminere

Etru-

exeundum,

F.

fregit,

G.

 sarum

H.

Herculem,

I.

Iceta,

impenſa,

impo-

indixerant

inimica

intuebatur

ipsi,

Juniam

L.

Lamprus,

legendum,

M.

Maximo,

nimia,

O.

occiderunt,

oppug-

oro,

pellis,

pofueris

proferre

Q.

R.

S.

fcytala,

ſeveras

ſponſor,

ſubductus,

ſumus,

T.

Tiberium

V.

ulscisci,

uteren-

X.

Z.

FINIS.

